

MEDEWETGEVING EN CONTROLE

Een institutioneel onderzoek naar de Staten-Generaal
1945-2002

PIVOT-rapport nummer: 70

Dit rapport is een gezamenlijke uitgave van
Rijksarchiefdienst/PIVOT
en
de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 2004

Tekst: drs. B.J. Abels, C.G. van Beek, drs. H.R. Jordaan, T.P. Reuderink-Kort,
T.A. Rolak, dr. A.P. Versteegh
Vormgeving: Rijksarchiefdienst/PIVOT
Illustraties: W. Küller
Druk: Krips BV

ISBN: 90-5909-043-8

© Rijksarchiefdienst/PIVOT. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Rijksarchiefdienst/PIVOT.

PROJECT INVOERING VERKORTING OVERBRENGINGSTERMIJN

Voor u ligt het rapport waarin de uitkomsten van een onderzoek, gehouden in het kader van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT), zijn weergegeven. PIVOT is een projectorganisatie die in mei 1991 door de Algemene Rijksarchivaris in het leven is geroepen. De aanleiding daarvoor vormde de (voorgenomen) verkorting van de overbrengingstermijn conform de nieuwe Archiefwet van vijftig naar twintig jaar. Vanuit het oogpunt van democratisering van het openbaar bestuur moet deze termijnverkorting positief worden beoordeeld. Immers, eerder overgedragen archieven worden ook eerder volledig toegankelijk voor het publiek. Voor de Rijksarchiefdienst betekent deze termijnverkorting echter dat, wanneer er geen maatregelen worden genomen, hij overstroomd wordt met archiefmateriaal. De neerslag van dertig jaar overheidshandelen zou bij de invoering van de nieuwe wet in een korte periode moeten worden overgebracht naar de depots van de archiefdiensten. Voor de centrale rijksorganen wordt de omvang van deze stroom van gegevensbestanden geschat op ongeveer 600 strekkende kilometer over de periode 1943-1973 en over de periode 1973-1990 op nog eens eenzelfde hoeveelheid. Omdat een dergelijke hoeveelheid archiefmateriaal niet beheersbaar, noch hanteerbaar is en de opslag ervan te kostbaar, heeft de Rijksarchiefdienst in het kader van PIVOT tezamen met de verschillende Hoge Colleges van Staat en de ministeries maatregelen getroffen om deze vloed te kanaliseren.

Bij het uitvoeren van deze inhaaloperatie moesten reeds bestaande problemen bij de archiefzorg van de rijksoverheid in versneld tempo worden opgelost. Onder de Archiefwet 1962 zijn grote achterstanden ontstaan in het selecteren van naoorlogs archiefmateriaal en in het overbrengen van archief van vóór 1940 naar de Rijksarchiefdienst. In inspectierapporten van de Rijksarchiefdienst werd daar al op gewezen, maar door het rapport 'Archiefbeheer en -behoud bij het Rijk' dat de Algemene Rekenkamer in 1988 uitbracht, is dit probleem pas in zijn volle omvang tot politiek Den Haag doorgedrongen.

PIVOT is mogelijk geworden door de inzet van extra financiële middelen die de minister van WVC in 1991 heeft toegezegd: fl. 17 miljoen over een periode van tien jaar (de looptijd van het project). Daarnaast zetten de ministeries en de Hoge Colleges van Staat, verantwoordelijk voor selectie en overdracht van hun archieven, elk eigen middelen in om deze operatie mogelijk te maken. Afspraken daarover zijn vastgelegd in convenanten die de verschillende secretarissen-generaal of vertegenwoordigers van de Hoge Colleges van Staat met de Algemene Rijksarchivaris hebben gesloten.

1. De uitgangspunten van PIVOT

Om de hierboven beschreven papiervloed op een verantwoorde manier te kunnen beperken heeft PIVOT een nieuw selectie-instrument ontworpen. De traditionele selectiemethoden zijn voor een operatie van deze omvang niet toereikend: zij zijn te arbeidsintensief en dus te kostbaar, terwijl de basis van de gevoerde selectie niet altijd duidelijk is geformuleerd. Bij de traditionele selectie worden als criteria gebruikt: de inhoudelijke of informatieve waarde van documenten en de plaats die zij innemen in het geheel van een dossier, een archief of verzameling archieven. Aangezien men bij die manier van selecteren geen model hanteert waarmee men de context van de gegevens in kaart kan brengen, kan men aan de gegevens op zich moeilijk een waarde toekennen. De functie van de gegevens is in dat geval niet te achterhalen. Het gevolg hiervan is een subjectieve selectie omdat iedereen die selecteert een eigen interpretatie aan de gegevens geeft.

PIVOT gaat ervan uit dat de selectie moet worden uitgevoerd vanuit het gezichtspunt van het overheidsorgaan of de organen die deze documenten in het kader van hun taak en het daaruit voortvloeiende handelen hebben ontvangen of geproduceerd: niet de informatiewaarde van documenten, maar de waardebeoordeling van handelingen van overheidsorganen staat centraal. Met de gegevensbestanden die naar de Rijksarchiefdienst worden overgebracht moet het handelen van de overheid in relatie tot haar omgeving op hoofdlijnen te reconstrueren zijn. Daarbij wil PIVOT met het resultaat van de selectie op basis van deze doelstelling bronnen voor de kennis van en het inzicht in de Nederlandse samenleving (en cultuur) veiligstellen voor blijvende bewaring.

De methode om dit te bereiken is de methode institutioneel onderzoek van PIVOT. Deze methode is in de afgelopen jaren ontwikkeld aan de hand van praktijkervaringen en nieuwe, theoretische inzichten uit binnen- en buitenland. Via wet- en regelgeving en andere bestuurlijk-organisatorische bronnen wordt nagegaan welke handelingen overheidsorganen verrichten.

Op basis van de handelingen kan achterhaald worden welke neerslag er in principe zou *moeten* zijn. Met andere woorden, de selectie zal niet meer plaatsvinden op basis van het archiefstuk zelf, maar op basis van de handeling. Handelingen worden gewaardeerd in het kader van de context.

Uiteindelijk zal PIVOT de overbrenging van het geselecteerde materiaal naar de depots van de Rijksarchiefdienst begeleiden. De rijksorganen zijn zelf verantwoordelijk voor de fysieke selectie en bewerking die de archieven en andere gegevensbestanden moeten ondergaan om ze geschikt te maken voor overdracht. Desgewenst zal PIVOT hen daarbij adviseren. Richtsnoer voor de bewerking na het institutioneel onderzoek en de institutionele selectie vormen de door de Permanente Commissie Documentaire Informatievoorziening (PCDIN) in september 1991 aanvaarde 'Normen voor goede en geordende staat' (zie hiervoor ook de PIVOT-brochure 'Om de kwaliteit van het behoud: normen 'goede en geordende staat' (Rijksarchiefdienst/PIVOT, 's Gravenhage 1993).

2. Het institutioneel onderzoek

Om het voor de selectie noodzakelijke inzicht te krijgen in het handelen van de overheidsorganen is PIVOT institutionele onderzoeken gestart bij de verschillende ministeries. De onderzoekers worden door PIVOT zelf en door de verschillende ministeries ingezet. Zij nemen gezamenlijk ongeveer 130 onderzoeksgebieden of beleidsterreinen voor hun rekening. Per beleidsterrein beschrijft de onderzoeker de historische ontwikkeling van dat beleidsterrein als context van de handelingen die er sinds 1940 zijn verricht. De onderzoeksperiode verschilt per beleidsterrein, maar bestrijkt in het algemeen de periode 1940 tot heden.

Uitgangspunt bij de onderzoeken vormt de Methode van Institutioneel Onderzoek (MIO), neergelegd in de brochure 'Handelend optreden' (PIVOT-brochure, 's Gravenhage 1994). De resultaten van een institutioneel onderzoek worden beschreven in een Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO). Een RIO is de contextbeschrijving van een beleidsterrein waarop overheidsorganen handelend optreden en omvat:

1. een historische schets van het beleidsterrein waarop het onderzoek betrekking heeft, inclusief:
 - de doelstellingen van de overheid op het beleidsterrein;
 - de overheidsorganen en overige actoren;
 - de onderlinge relaties tussen de actoren;
 - de beleidsinstrumenten;
 - een beschrijving van het taakgebied waartoe het beleidsterrein behoort.
2. een overzicht van de handelingen die overheidsorganen verrichten of hebben verricht, inclusief:
 - de looptijd van elke handeling (begin- en einddatum);
 - de grondslag (bron) van elke handeling;
 - het product van de handeling (indien bekend).

Zo mogelijk worden de handelingen thematisch of procedureel geordend, waardoor men de handelingen in hun context kan zien.

Een belangrijk begrip in het institutioneel onderzoek vormt de 'handeling'. Een handeling is een complex van activiteiten, gericht op het totstandbrengen van een product, dat een actor verricht ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. Aangezien we niet alleen willen beschrijven wat de overheid moet doen maar ook wat zij daadwerkelijk doet, gebruiken we als bron voor het beschrijven van het handelen niet alleen officiële wet- en regelgeving en de daaruit voortvloeiende algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten, ministeriële regelingen en beschikkingen zoals instellings-, opheffings- en organisatiebesluiten als onderzoeksbron, maar ook jaarverslagen en jaaroverzichten, staatsalmanakken, memories van toelichting op de rijksbegroting en op bovengenoemde wetten, beleidsnota's, archieven en literatuur. Daarnaast vormen interviews met beleidsmedewerkers en andere deskundigen - in en buiten de overheid- op het beleidsterrein een bron van informatie.

Naast het begrip 'handeling' neemt het begrip 'actor' in het institutioneel onderzoek een belangrijke plaats in. 'Actor' volgens de PIVOT-methode wordt gedefinieerd als "een overheidsorgaan of een particuliere organisatie of persoon die een rol speelt op een beleidsterrein".

Strekten de PIVOT-onderzoeken zich tot 1995 uit tot de handelingen van overheidsorganen in de strikte zin van het woord, in de Archiefwet 1995 wordt, gebaseerd op de Algemene wet bestuursrecht, onder 'overheidsorgaan' verstaan "organen van overheidsstichtingen, verenigingen en vennootschappen die, ook voor zover zij niet krachtens publiekrecht zijn ingesteld, toch met openbaar gezag zijn bekleed of waaraan toch één of meer overheidstaken zijn opgedragen en de daarvoor benodigde publiekrechtelijke bevoegdheden zijn toegekend". Het begrip 'overheidsorgaan' is hiermee aanzienlijk verbreed.

In de onderzoeksrapporten worden de handelingen van particuliere instellingen niet opgenomen. Wel wordt hun rol op het beleidsterrein beschreven. Op grond van het acquisitieprofiel van het Algemeen Rijksarchief wordt bepaald of de archieven van particuliere instellingen voor overbrenging in aanmerking komen.

3. De toepassingsmogelijkheden

De resultaten van het institutioneel onderzoek, neergelegd in het RIO, worden daarna verwerkt in een wettelijk voorgeschreven selectie-instrument: de selectielijst, in PIVOT-termen het "basis selectiedocument" (BSD). De selectielijst is een lijst van handelingen die elk voorzien zijn van de waardering 'bewaren' of 'vernietigen'. De selectielijst volgt uit de beschrijving van het RIO. In overleg met de betreffende instelling(en) wordt aan de hand van deze selectielijst bezien welke gegevensbestanden voor 'de eeuwigheid' geselecteerd moeten worden en uiteindelijk overgebracht worden aan de Rijksarchiefdienst. De ontwerp selectielijst wordt ter inzage gelegd bij verscheidene instanties en de zorgdrager(s) bied(t)(en) de ontwerp-selectielijst aan aan de minister van OCenW. De definitieve selectielijst wordt vastgesteld door de zorgdrager(s) in kwestie en de minister/staatssecretaris van OCenW.

Wanneer de inhaaloperatie eenmaal voltooid is, zijn we er nog niet. In de toekomst moet worden voorkomen dat nieuwe achterstanden ontstaan bij selectie en overbrenging van gegevensbestanden. Om de toepassingsmogelijkheden van het institutioneel onderzoek ook voor de toekomst te kunnen garanderen, is het daarom noodzakelijk om ontwikkelingen in taken, handelingen en organisatie van de overheid, alsmede de grondslag van die taken en handelingen bij te houden. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de zorgdragers. Het RIO en het BSD kunnen gebruikt worden als basis voor de ontwikkeling van een structureel documentair informatieplan teneinde het beheer van de gegevensbestanden die de Rijksarchiefdienst na 20 jaar verwerft en het beheer van de gegevensbestanden bij de verantwoordelijke organen zelf te verbeteren.

Zo kan in samenwerking met de betreffende organen worden voorkomen, dat zich in de toekomst nieuwe, onbeheersbare stuwmeren van archief en andere gegevensbestanden zullen vormen.

4. Volumevermindering archieven en vergroting opslagcapaciteit

Ook op deze terreinen is PIVOT werkzaam. Volumevermindering kan voor bepaalde archieven worden bereikt door middel van substitutie: het overzetten van de informatie op een andere drager, bijvoorbeeld microfilm, microfiches en in de toekomst wellicht beeldplaat. Inmiddels is uitbreiding van de opslagcapaciteit met ca. 25 km. van bestaande depots in het Algemeen Rijksarchief gerealiseerd door de installatie van verrijdbare stellingen (compactus).

Gewapend met de opgedane ervaring zal PIVOT ook over deze kwesties de rijksorganen kunnen adviseren, die daarvan bij het moderne gegevensbeheer weer hun voordeel kunnen doen.

Algemeen Rijksarchief/PIVOT/Den Haag, juni 1995.

1. VERANTWOORDING EN AFBAKENING	1
1.1 Algemeen	1
1.2 Voorgeschiedenis van dit rapport.....	1
1.3 Afbakening.....	2
1.4 PIVOT-Handelingen versus de Handelingen van de Staten-Generaal.....	4
1.5 Indeling en handelingenblok.....	4
2. ONTWIKKELING VAN HET NEDERLANDSE TWEEKAMERSTELSEL SINDS 1815	6
3. VERENIGDE VERGADERING EN GEMENGDE COMMISSIES	9
3.1 Inleiding	9
3.2 De organisatie en werkwijze van de Verenigde Vergadering.....	9
3.3 Gemengde commissies.....	11
3.4 Actoren Verenigde Vergadering en gemengde commissies.....	13
3.4.1 (Bijzondere) commissies van de Verenigde Vergadering.....	13
3.4.2 College van Senioren van de Eerste Kamer.....	13
3.4.3 Directeur van de Stenografische Inrichting / Dienst	13
3.4.4 Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen.....	13
3.4.5 Gemengde Commissie voor de Stenografische Inrichting / Dienst	13
3.4.6 Griffier	13
3.4.7 Kamerlid.....	13
3.4.8 Koning	13
3.4.9 Presidium van de Tweede Kamer.....	14
3.4.10 Verenigde Vergadering	14
3.4.11 Voorzitter van de Eerste Kamer.....	14
3.4.12 Voorzitter van de Tweede Kamer	14
3.4.13 Voorzitter van de Verenigde Vergadering.....	14
3.5.1 De organisatie.....	15
3.5.2 Werkzaamheden.....	15
3.5.3 Gemengde commissies	18
4. TWEDE KAMER.....	22
4.1 Inleiding	22
4.2 De politieke organisatie	22
4.2.1 De fracties.....	22
4.2.2 De Voorzitter	23
4.2.3 Het Presidium	24
4.2.4 Van afdelingen naar commissies.....	24
4.2.5 De ontwikkeling van het commissiestelsel sinds 1966	25
4.2.6 Het plenum.....	27
4.3 Ondersteuning door de ambtelijke organisatie en de huisvesting	28
4.4 De werkzaamheden.....	30
4.4.1 Medewetgeving.....	30
4.4.2 Controle.....	32
4.4.3 Overige werkzaamheden.....	34
4.5.1 Afdelingen	35
4.5.2 Commissies.....	35
4.5.2.1 Algemene begrotingscommissie (1966-1980).....	35
4.5.2.2 Begrotingscommissies (1909-1953)	35
4.5.2.3 Bijzondere commissies / tijdelijke commissies	35
4.5.2.4 Bijzondere commissie voor de huisvesting der Kamer (1975)	35
4.5.2.5 Bouwbegeleidingscommissie (1976-).....	35
4.5.2.6 Commissie onderzoek huisvesting Tweede Kamer (1971 - 1976).....	36
4.5.2.7 Commissie van advies van het Presidium	36
4.5.2.8 Commissie van onderzoek inzake het verlies van het kamerlidmaatschap	36
4.5.2.9 Commissies van rapporteurs(1842-1966)	36
4.5.2.10 Commissies van voorbereiding (1879-1966).....	36
4.5.2.11 Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden (1849–1966).....	36
4.5.2.12 Vaste commissie voor de staatsuitgaven / Commissie voor de rijksuitgaven / Algemene commissie voor de Rijksuitgaven	36
4.5.2.13 Commissie voor de verzoekschriften van de Tweede Kamer (1816 -).....	37

4.5.2.14 Commissie voor de werkwijze der Kamer (1962-)	37
4.5.2.15 Commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven (1918 -)	37
4.5.2.16 Enquêtecommissies	37
4.5.2.17 Vaste commissies (1925-)	38
4.5.3 Fracties *	38
4.5.4 Griffier	38
4.5.5 Kamerleden	38
4.5.6 Koning	38
4.5.7 Presidium (1966-)	38
4.5.8 Seniorenconvent *	39
4.5.9 Tweede Kamer (plenaire vergadering)	39
4.5.10 Voorzitter van de Tweede Kamer	39
4.5.11 Onderzoekscommissie	39
4.5.12 Onderzoeks- en Verificatiebureau (OVV)	39
4.6 Tweede Kamer: de handelingen	40
4.6.1 Organisatie	40
4.6.2. Medewetgeving en controle	49
4.6.3 Overige: behandeling verzoekschriften, internationale betrekkingen en benoemingen	56
5. EERSTE KAMER	59
5.1 Inleiding	59
5.2 De politieke organisatie	59
5.2.1 Samenstelling	59
5.2.2 Fracties	59
5.2.3 Afdelingen en Commissies	60
5.2.4 De Voorzitter	61
5.2.5 College van Senioren	61
5.2.6 Reglement van Orde	61
5.2.7 Ambtelijke ondersteuning	61
5.3 De werkzaamheden: medewetgeving en controle	62
5.4 Actoren Eerste Kamer	65
5.4.1 Ad hoc-commissies van de Eerste Kamer	65
5.4.2 Afdelingen en Commissies	65
5.4.3 Bijzondere commissies van de Eerste Kamer	65
5.4.4 Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden/ Huishoudelijke Commissie	65
5.4.5 Commissie voor onderzoek van de Geloofsbrieven	65
5.4.6 Commissie voor onderzoek inzake het verlies van het kamerlidmaatschap	65
5.4.7 Commissie voor de Verzoekschriften van de Eerste Kamer	65
5.4.8 College van Senioren	65
5.4.9 Eerste Kamer / plenaire zitting	66
5.4.10 Griffier	66
5.4.11 Kamerleden	66
5.4.12 De Koning	66
5.4.13 Voorzitter van de Eerste Kamer	66
5.5 Handelingen	67
5.5.1 Politieke organisatie	67
5.5.2 Ambtelijke ondersteuning	70
5.5.3 De werkzaamheden: medewetgeving en controle	72
6.1 Vaste commissies van de Tweede Kamer	76
6.2 Enquêtecommissies	79
6.3 Vaste commissies van de Eerste Kamer	79
6.4 Bijzondere Commissies van de Eerste Kamer	80
7. LIJST VAN AFKORTINGEN	81
8. OVERZICHT VAN WET- EN REGELGEVING	82
9. GEBRUIKTE LITERATUUR	86
10. LIJST VAN PIVOT-PUBLICATIES	87

1. VERANTWOORDING EN AFBAKENING

1.1 Algemeen

Dit rapport is het resultaat van een institutioneel onderzoek naar het handelen van de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal in de periode 1945 tot 2002. Het onderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van afspraken gemaakt tussen de Algemene Rijksarchivaris en de Griffiers van de Eerste en Tweede Kamer, vastgelegd in de Werkdocumenten Project Invoering Verkorting Overbrengings-termijn (PIVOT) van maart 1997.¹ Artikel 3 van de Archiefwet 1995 (Stb. 276) legt aan de overheidsorganen de verplichting op om de onder hen berustende archiefbescheiden in goede, geordende en toegankelijke staat te brengen en te bewaren en zorg te dragen voor de vernietiging van de daarvoor in aanmerking komende archiefbescheiden. Artikel 5 verplicht tot het ontwerpen van selectielijsten, waarin wordt aangegeven welke archiefbescheiden voor bewaring en welke voor vernietiging in aanmerking komen. Het doel van dit Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO) is een instrument te bieden op basis waarvan de selectiebeslissingen kunnen worden genomen. Deze zullen worden neergelegd in een BasisSelectieDocument (BSD).

1.2 Voorgeschiedenis van dit rapport

Een eerste institutioneel onderzoek naar het handelen van de Tweede Kamer is uitgevoerd in de jaren 1997-1998 door Corrie van Beek en Teresa Rolak. Beiden waren indertijd werkzaam bij de afdeling Post- en archiefzaken van de Tweede Kamer. Het onderzoek werd begeleid door Maddie Baten van het Algemeen Rijksarchief (nu Nationaal Archief). In 1998 kwam een RIO gereed, waarin zowel de politieke als de ambtelijke bedrijfsvoering werd behandeld en dat, door de toevoeging van waarderingen, tegelijkertijd bedoeld was om als BSD te worden gebruikt. Dit RIO/BSD, getiteld *Tweede Kamer der Staten-Generaal: Medewetgeving en controle 1945-1994; parlementaire ondersteuning 1945-1998*, is echter nooit in druk verschenen en uiteindelijk ook niet als selectiedocument gebruikt.

Bij de bewerking van het archief bleek dat het onderdeel over de ambtelijke bedrijfsvoering in het RIO/BSD voor het overgrote deel overbodig was. Dit omdat de daarop betrekking hebbende handelingen, zoals hierna bij de bespreking van de afbakening nog zal blijken, binnen andere rijksbrede beleidsterreinen aangaande overheidspersoneel en rijkshuisvesting worden behandeld. Daarom werd besloten het RIO/BSD te herschrijven. Een voorlopige versie van de *Herziene handelingen van de Tweede Kamer*, door Bodien Abels en Pien Versteegh van het Algemeen Rijksarchief, kwam in concept gereed in februari 2000.

Begin 2002 kreeg Han Jordaan, medewerker van het Nationaal Archief, de opdracht om het project af te ronden. Omdat inmiddels ook een institutioneel onderzoek was gestart naar het handelen van de Eerste Kamer door Tunnella Reuderink-Kort, medewerker van de Centrale Archief Selectiedienst (CAS), werd besloten tot een samenwerkingsverband dat zou moeten resulteren in één RIO Staten-Generaal. Hieraan werd het oorspronkelijke rapportnummer (70) van het RIO Tweede Kamer toegekend.² Tunnella Reuderink-Kort heeft daarbij het gehele onderdeel Eerste Kamer voor haar rekening genomen. Han Jordaan bouwde voort op het bestaande concept voor het onderdeel Tweede Kamer; dit werd deels herschreven en er werden nog enkele nieuwe onderdelen aan toegevoegd. Gezamenlijk werden de onderdelen geschreven die nog ontbraken om tot een compleet beeld van het handelen van de gehele Staten-Generaal te komen, met inbegrip van de Verenigde Vergadering, de gemengde commissies en ondersteunende diensten en een korte historische schets van de ontwikkeling van het Nederlandse tweekamerstelsel.

In de periode 1998-1999 is een deel van de archieven van de Eerste en Tweede Kamer ter bewerking naar de Centrale Archief Selectiedienst (CAS) overgebracht. Dit betrof voornamelijk materiaal uit de

¹ 'Werkdocument Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT) en de Griffier der Tweede Kamer der Staten-Generaal (Griffie TK)' d.d. maart 1997, ondertekend door de Griffier der Tweede Kamer der Staten-Generaal en de Rijksarchivaris PIVOT, dossier OSTA 1, Tweede Kamer.

² Oorspronkelijk zou het RIO Tweede Kamer als een op zichzelf staand deel in de PIVOT-reeks verschijnen met als titel: *De Tweede Kamer. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de Tweede Kamer, 1945-2000*.

periode 1945 tot 1980 met voor enkele onderdelen ook stukken uit de vroegere periode tot 1849 en de latere periode tot 1994 (onder meer archieven van een groot aantal in 1994 opgeheven commissies van de Tweede Kamer). Omdat op dat moment een bruikbaar BSD nog ontbrak is besloten tot een klassieke bewerking.³ Het ontbreken van een selectiedocument was op zich geen grote belemmering om tot bewerking over te gaan omdat de archieven van de Eerste en Tweede Kamer van dusdanig belang worden geacht, dat deze (vrijwel) integraal bewaard worden. Hoewel dus verreweg het grootste deel van de neerslag van het handelen van de Eerste en Tweede Kamer voor de periode vanaf 1945 al is bewerkt en toegankelijk gemaakt, is er toch voor gekozen om in dit RIO de gehele periode vanaf de Tweede Wereldoorlog te behandelen. Daaraan liggen de volgende overwegingen ten grondslag:

1. Op basis van het onderhavige RIO zal een BSD worden opgesteld dat met terugwerkende kracht de grondslag zal vormen voor het aan het Nationaal Archief overgedragen deel van het archief van de Tweede Kamer; de Archiefwet 1995 eist dat er een selectiedocument is;
2. Het is mogelijk dat er nog onderdelen van het archief van de Tweede Kamer zijn uit de periode van voor 1980, die om wat voor reden dan ook blijken niet te zijn overgedragen;
3. Alle in de PIVOT-reeks behandelde beleidsterreinen beslaan in principe de periode vanaf 1945. Omwille van de eenvormigheid is het gewenst ook de Eerste en Tweede Kamer en de Verenigde Vergadering voor de gehele periode na de Tweede Wereldoorlog te bespreken.

1.3 Afbakening

Zoals hiervoor al is vermeld is het handelen ten aanzien van het ondersteunend personeel en de huisvesting van de beide kamers der Staten-Generaal in dit RIO buiten beschouwing gelaten. Het personeel van de Hoge Colleges van Staat valt onder de sector Burgerlijk Rijkspersoneel, die wordt behandeld in vijf RIO's (zie ook de bijgevoegde PIVOT-publicatielijst):

- *Overheidspersoneel: arbeidsverhoudingen. Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein arbeidsverhoudingen bij overheidspersoneel, 1945-1995 (1997) (PIVOT-rapport nr. 72)*
- *Overheidspersoneel: arbeidsvoorwaarden. Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein arbeidsvoorwaarden rijkspersoneel, 1945-1996 (PIVOT-rapport nr. 73)*
- *Overheidspersoneel: formatiebeleid, arbeidsmarktbeleid en personeelsontwikkeling en mobiliteit bij de (rijks)overheid, 1945-1996 (PIVOT-rapport nr. 75)*
- *Overheidspersoneel: arbeidsomstandigheden. Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein arbeidsomstandigheden bij de overheid, 1945-1996 (PIVOT-rapport nr. 76)*
- *Overheidspersoneel: personeelsinformatievoorziening en administratie. Een rapport institutioneel onderzoek naar personeelsinformatievoorziening en administratie (PIVOT-rapport nr. 77)*

Er is bij het opstellen van deze rapporten echter geen rekening gehouden met het feit dat de ambtenaren van de Eerste en Tweede Kamer een aparte status hebben. Er is een eigen ambtenarenreglement, het *Ambtenarenreglement Staten-Generaal*. Ook is er een Bijzondere commissie van overleg Staten-Generaal (BC), die namens de werkgever overlegt met de vakcentrales. De BC houdt zich bezig met aangelegenheden van algemeen belang voor de bijzondere rechtspositie van de bij de Staten-Generaal werkzame ambtenaren. Zo zijn er bijzondere regelingen voor reorganisaties, werving en selectie, vorming en opleiding. Salarisregelingen vallen echter weer onder de voor de gehele rijkdienst ingestelde Centrale commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken. In dit RIO zijn enkele handelingen opgenomen met betrekking tot aanstelling en ontslag van en het toezicht op de hoogste ambtenaren van de Staten-Generaal, de (plaatsvervangend) griffiers en directeuren, alsmede met betrekking tot de vaststelling van instructies voor het ondersteunend personeel. Deze handelingen vinden hun grondslag in de reglementen van orde van de respectievelijke kamers.

Daarnaast is er nog een afzonderlijk RIO waarin de arbeidsvoorwaarden worden behandeld van personen die voor de overheid werkzaam zijn, maar die niet onder het sectorenmodel vallen:
Overheidspersoneel: buitensectorale arbeidsvoorwaarden. Een rapport institutioneel onderzoek naar

³ *Inventaris van het archief van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (1849) 1945-1980 (1994) (nummer toegang: 2.02.28); Inventaris van het archief van de Eerste Kamer der Staten-Generaal (1913) 1945-1985 (1991) (nummer toegang: 2.02.25).*

het deelbeleidsterrein buitensectorale arbeidsvoorwaarden bij de overheid, 1945-1996 (PIVOT-rapport nr. 74). Het gaat hier om gekozen leden van algemeen vertegenwoordigende lichamen, benoemde politieke ambtsdragers, leden van de Hoge Colleges van Staat en die van de koninklijke hofhouding. De schadeloosstelling, sociale zekerheid en het pensioen van de leden en voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer worden hierin behandeld.

De huisvesting ("de ingebruikgeving en het technisch beheer van gebouwen, werken en daarbijbehorende terreinen") van de Staten-Generaal valt, evenals die van de andere Hoge Colleges van Staat, de departementen van algemeen bestuur met de daaronder vallende diensten, onder de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Deze heeft zijn bevoegdheden gemandateerd aan de Rijksgebouwendienst. Het desbetreffende beleidsterrein wordt behandeld in *Het Rijk onder dak. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein van de rijkshuisvesting over de jaren 1945-1994 en in het bijzonder de Rijksgebouwendienst (1922-1994)* (PIVOT-rapport nr. 45). Met betrekking tot de huisvesting van de Tweede Kamer, zijn er echter enkele actoren actief of actief geweest, die wel in dit rapport zullen worden genoemd. Het betreft de in 1971 ingestelde kamercommissie Onderzoek Huisvesting Tweede Kamer (Commissie Aantjes), de in 1975 ingestelde Bijzondere commissie voor de huisvesting der Kamer en de in 1976 ingestelde Bouwbegeleidingscommissie (BBC).

Een volgend beleidsterrein dat raakvlakken heeft met de Staten-Generaal is Constitutionele Zaken. In het desbetreffende RIO, *Constitutionele zaken. Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein constitutionele zaken over de periode 1945-1997* (PIVOT-rapport nr. 68), wordt de grondwettelijke positie van de Staten-Generaal behandeld. In dit RIO zijn enkele handelingen opgenomen van de Tweede Kamer: de handelingen 252 en 253 betreffende de instelling en opdracht van de Bijzondere commissie vraagpunten over de staatkundige, bestuurlijke en staatsrechtelijke vernieuwing (commissie Deetman); de handelingen 342, 343, 345 en 355 met betrekking tot de benoeming van leden van het Europese Parlement dan wel het beëindigen van het lidmaatschap van het Europees Parlement; handeling 357 aangaande het niet toelaten van een of meer leden van de Tweede Kamer in verband met ongeldigheid van de stemming in één of meer stemdistricten. Handeling 358 heeft dezelfde strekking, maar betreft de toelating van leden tot de Eerste Kamer.

Een van de twee hoofdtaken van de Staten-Generaal is medewetgeving. Andere actoren dan de Eerste en Tweede Kamer die bij het wetgevingsproces betrokken zijn, worden behandeld in *So many laws argue so many sins. Een onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein van de wetgeving, 1945-1991* (PIVOT-rapport nr. 12).

De tweede belangrijke taak is controle van de regering. Een van de middelen die de Tweede Kamer daartoe heeft is het budgetrecht: het jaarlijks vaststellen van de begroting waarin de uitvoerende macht de financiële consequenties van het voorgenomen beleid heeft aangegeven. Het beleidsterrein Rijksbegroting wordt behandeld in *Per slot van rekening. Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein beheer van de rijksbegroting over de periode 1945-1993* (PIVOT-rapport nr. 15). Daarin worden uitsluitend de andere bij de begrotingscyclus betrokken actoren en hun handelingen beschreven. De handelingen van de Staten-Generaal met betrekking tot dit onderwerp worden hierna aan de orde gesteld. Voor de Algemene Rekenkamer, eveneens een belangrijke actor die in de begrotingscyclus als onafhankelijke instantie betrokken is bij de controle achteraf, is geen RIO in druk verschenen. Het ongedrukte rapport van de Algemene Rekenkamer bevat uitsluitend handelingen van deze organisatie. De leden van de Algemene Rekenkamer worden benoemd op voordracht van de Tweede Kamer.

De werkzaamheden van de Staten-Generaal hebben op verschillende punten raakvlakken met die van een ander Hoog College van Staat, namelijk de Raad van State. De Raad van State heeft drie taken: het adviseren inzake wet- en regelgeving, het tijdelijk waarnemen van het Koninklijk gezag en de administratieve rechtsbescherming. Daarvan zijn vooral de twee eerste hier van belang. De Raad van State wordt ook gehoord inzake voorstellen tot goedkeuring van verdragen door de Staten-Generaal. In *Driemaal 's Raads recht. Een drietal institutionele onderzoeken op taakgebieden van de Raad van State* (PIVOT-rapport nr. 17) wordt dit beleidsterrein behandeld. Er zijn in genoemd rapport echter geen handelingen van de actor Staten-Generaal opgenomen. Deze worden behandeld in het voorliggende rapport.

Naast de twee hoofdtaken, medewetgeving en controle, heeft de Staten-Generaal nog enkele taken, onder meer het goedkeuren van internationale verdragen. Dit laatste raakt aan het beleidsterrein buitenland en ontwikkelingssamenwerking, dat wordt beschreven in *gedane buitenlandse zaken. Een institutioneel onderzoek naar de beleidsterreinen buitenland en ontwikkelingssamenwerking, 1945 – 1990 (1994)* (PIVOT-rapport nr. 103). De handelingen van de Eerste en Tweede Kamer met betrekking tot het goedkeuren van verdragen worden echter in dit rapport besproken.

Tenslotte bestaan er nauwe betrekkingen tussen de Nationale Ombudsman, eveneens een Hoog College van Staat, en de Staten-Generaal. Benoeming, schorsing en ontslag van de Nationale Ombudsman geschiedt door de Tweede Kamer. Hij brengt periodiek rapport uit aan de Kamer. Deze rapportages leveren informatie ten behoeve van de controlerende taak van de Staten-Generaal. In het RIO *Behoorlijk behandeld. Rapport van een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de Nationale Ombudsman in de periode (1964) 1982-1997* (PIVOT-rapport nr. 56) worden de Tweede Kamer en de Kamercommissies die een rol vervullen met betrekking tot de Nationale Ombudsman wel vermeld, maar niet hun handelingen. Deze zijn opgenomen in het onderhavige rapport.

1.4 PIVOT-Handelingen versus de Handelingen van de Staten-Generaal

De verslagen van de werkzaamheden van de Eerste en Tweede Kamer worden sinds 1847 gedrukt als de 'Handelingen' van de Staten-Generaal.⁴ Deze bevatten de woordelijke weergave van de in de plenaire vergaderingen van de Eerste en Tweede Kamer gevoerde debatten. In de bijlagen zijn de integrale teksten van brieven van bewindslieden, wetteksten, teksten van moties en amendementen, rapporten, verslagen, ramingen enz. opgenomen. Omdat onder de Handelingen van de beide kamers dus iets totaal anders wordt verstaan dan de handelingen zoals die in het kader van PIVOT worden geformuleerd, werden de laatste in het oorspronkelijke RIO/BSD van Teresa Rolak en Corrie van Beek ter onderscheiding activiteiten genoemd. Er is echter gemeend dat deze aanpassing van de PIVOT-terminologie niet verhelderend werkt. Temeer daar ook de term 'activiteit' een PIVOT-begrip is: 'een werkzaamheid die een organisatie verricht in het kader van een handeling.' In dit rapport worden gebruikelijke PIVOT-begrippen gehanteerd, dus ook de term handeling. Waar sprake is van de gedrukte woordelijke verslagen van de vergaderingen van de Staten-Generaal worden deze aangeduid als de Handelingen, dus geschreven met een hoofdletter.

Er is nog een bijkomend probleem met betrekking tot de formulering van PIVOT-handelingen en dat betreft de aard van de archieven van de kamers. Een RIO vormt normaal gesproken de basis voor een BSD, dat in principe dezelfde handelingen bevat. De handelingen van het BSD moeten de basis vormen voor de latere ordening en uiteindelijk de bewerking van de archieven. De taken van de Eerste en de Tweede Kamer, zowel die welke door de plenaire vergaderingen worden uitgevoerd als die welke in commissie-verband worden verricht, zijn wel in PIVOT-handelingen te vatten maar de neerslag valt in veel gevallen niet te splitsen. Het benoemen van de Voorzitter, het instellen van een commissie, het aannemen van een wet of het indienen van een motie leveren geen producten op die eenvoudig van de rest van de neerslag te scheiden zijn. In veel gevallen zullen de producten van de geformuleerde PIVOT-handelingen ook in de gedrukte Handelingen van de Staten-Generaal kunnen worden teruggevonden. De handelingen zoals die zijn vermeld in dit RIO zullen vooral de werkwijze en organisatie van de beide Kamers inzichtelijk maken en de raakvlakken met andere beleidsterreinen aangeven.

1.5 Indeling en handelingenblok

Na een inleidende schets over de ontwikkeling van het Nederlandse tweekamerstelsel sinds 1815, zal het handelen van de Staten-Generaal in drie delen worden behandeld. De gemeenschappelijke commissies en diensten en de taken van de Verenigde Vergadering worden beschreven in het tweede hoofdstuk. Het derde hoofdstuk belicht de organisatie en de werkzaamheden van de Tweede Kamer. Het vierde hoofdstuk, tenslotte, gaat in op de organisatie en het handelen van de Eerste Kamer. Per hoofdstuk volgt na de paragraaf waarin de context wordt behandeld een paragraaf met een opgave van actoren en uiteindelijk een paragraaf met een opsomming van de handelingen. Iedere handeling is opgenomen in een handelingenblok, dat is opgezet volgens het hieronder vermelde schema.

⁴ De Handelingen uit de voorgaande jaren waren aanvankelijk niet gedrukt. Deze zijn later gereconstrueerd en in de periode tussen 1859 en 1903 alsnog gedrukt.

(X):	Dit is het volgnummer van de handeling. Dit nummer is uniek voor de handeling en wordt in het basis selectiedocument (BSD) overgenomen.
Actor	Hier staat het orgaan dat formeel verantwoordelijk is voor de uitvoering van de handeling. Wanneer meerdere organen dezelfde handeling verrichten, worden deze actoren onder elkaar gezet. De vermelde jaartallen geven de periode aan waarin de actor verantwoordelijk was/is voor het verrichten van de handeling. Bijvoorbeeld: Minister van Justitie 1948-1970 Minister van Binnenlandse Zaken 1970-
Handeling	Dit is een complex van activiteiten die een actor verricht ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. In de praktijk komt een handeling meestal overeen met een procedure of een werkproces.
Periode	Hier staat het tijdvak vermeld gedurende welke jaren de handeling is verricht. Wanneer er geen eindjaar staat vermeld wordt de handeling op het moment van het verschijnen van het RIO nog steeds uitgevoerd. Het kan voorkomen dat de op basis van wet- en regelgeving geformuleerde handelingen (<i>nog</i>) niet worden uitgevoerd. Ter complementering van de context worden ook deze handelingen opgenomen.
Grondslag	Dit is de wettelijke basis op grond waarvan de actor de handeling verricht. Vermeld worden: <ul style="list-style-type: none"> • De naam (citeertitel) van de wet, de Algemene Maatregel van bestuur, het Koninklijk Besluit of de ministeriële regeling; • Het betreffende artikel en lid daarvan; • De vindplaats, dat wil zeggen de vermelding van Staatsblad of Staatscourant • Wijzigingen in de grondslag en het vervallen hiervan. Een voorbeeld: Reclasseringsregeling 1947, art. 9, lid 2 (Stb. 1947, H 423), Reclasseringsregeling 1970, art. 8, lid, lid 3 (Stb. 1969, 598), gewijzigd 1978 (Stb. 1978, 254), vervallen in 1986 (Stb. 1986, 1) Wanneer er geen wettelijke grondslag voor een handeling bestaat, kan de <i>bron</i> worden genoemd waarin de betreffende handeling staat vermeld.
Product	Hier achter staat het product vermeld waarin de handeling resulteert of zou moeten resulteren. De gegeven opsommingen van producten is niet altijd uitputtend. Vaak wordt volstaan met een algemeen omschreven eindproduct.
Opmerking	Deze aanvullende informatie wordt slechts vermeld wanneer de strekking van de handeling toelichting behoeft.

Tenslotte zijn overzichten van geraadpleegde wet- en regelgeving en literatuur toegevoegd en een lijst van verschenen PIVOT-publicaties.

2. ONTWIKKELING VAN HET NEDERLANDSE TWEEKAMERSTELSEL SINDS 1815

De Staten-Generaal bestaan uit de Tweede Kamer en de Eerste Kamer. Het tweekamerstelsel werd ingevoerd met de Grondwetswijziging van 1815, die nodig was voor de samenvoeging van Nederland met België.⁵ Beide kamers maakten daarna een geheel eigen ontwikkeling door. De Tweede Kamer was aanvankelijk een tamelijk krachteloos orgaan, met als enige bevoegdheid het behandelen van wetsvoorstellen. Door het ontbreken van het recht van amendement bestond het enige machtsmiddel van de Tweede Kamer uit het verwerpen van wetsvoorstellen. De ministeriële verantwoordelijkheid ontbrak, zodat het vrijwel niet mogelijk was om enige controle uit te oefenen op het regeringsbeleid.

De Eerste Kamer was in het leven geroepen omdat met name de vertegenwoordigers uit de zuidelijke Nederlanden, die in de commissie die de nieuwe Grondwet voorbereidde zitting hadden, daar nadrukkelijk op hadden aangestuurd. Men verwachtte dat een tweekamerstelsel onzorgvuldige en overhaaste vormen van wetgeving zou kunnen voorkomen. De senaatskamer moest vooral fungeren als een bolwerk rond de troon. Het lidmaatschap van de Eerste Kamer was voorbehouden aan de degenen die “door geboorte of gegoedheid, onder den aanzienlijksten van den Lande” behoorden en die daarmee een eigen plaats in het staatsbestel kregen. Zij werden direct door de Koning benoemd en spottend aangeduid als de ‘ménagerie du roi’ en het ‘apenhuis van de Koning’: de Eerste Kamer vergaderde in het geheim en liep volledig aan de leiband van de Koning, die zelfs senatoren die zich niet aan zijn richtlijnen hielden tot persona non grata aan het hof verklaarde.

Bij de Grondwetsherziening van 1848 werden rechtstreekse verkiezingen ingevoerd voor de Tweede Kamer. Daarnaast werd ook haar positie versterkt door de invoering van de politieke ministeriële verantwoordelijkheid. De Kamer kreeg daarmee de mogelijkheid om het regeringsbeleid daadwerkelijk te controleren. Verder werd de Tweede Kamer het recht van enquête en het recht van interpellatie verleend. Ook kreeg de Kamer de bevoegdheid om wetten te amenderen. Tenslotte werd door de invoering van de jaarlijkse begroting het budgetrecht versterkt: de verwerping van de begroting werd een belangrijk politiek dwangmiddel.

De rechtstreekse verkiezing van de Tweede Kamer was voor een parlementaire meerderheid slechts aanvaardbaar geweest, wanneer een indirect gekozen Eerste Kamer zou blijven bestaan. Het benoemingsrecht van de leden van de Eerste Kamer door de Koning verdween echter en de getrapte verkiezing door de Provinciale Staten werd ingevoerd. Ook vergaderde de Kamer voortaan in het openbaar. De Eerste Kamer bleef een conservatief element in het staatsbestel: een Kamer van aanzienlijken en vooral ook financieel draagkrachtigen die een tegenwicht moest bieden aan de Tweede Kamer.

In de jaren na 1848 moesten de onderscheiden organen zich aan de bij de nieuwe grondwet vastgelegde verhoudingen aanpassen. Dit leidde tot verschillende botsingen tussen de Koning en ministers en ook tussen ministers en Staten-Generaal. Daaruit ontwikkelden zich een aantal ongeschreven regels. Zo ontstond de vertrouwensregel die bepaalt dat, wanneer de meerderheid van de Tweede Kamer het vertrouwen in het kabinet opzegt, dit het aftreden van het kabinet of de ontbinding van de Kamer tot gevolg heeft en direct daaraan gekoppeld de subregel dat de Kamer niet tweemaal naar aanleiding van hetzelfde conflict ontbonden kan worden. De balans tussen regering en Tweede Kamer sloeg daarmee door in het voordeel van de laatste.

Ook de Eerste Kamer moest haar positie bepalen. De oorspronkelijke gedachte van de Eerste Kamer als bolwerk rond de Troon, leek in deze periode meer naar voren te treden dan in de jaren voor 1848. Zo poogde de Koning door pressie uit te oefenen op de Eerste Kamer hem onwelgevallige wetsontwerpen tegen te houden. Aan deze positie van de Eerste Kamer tussen aan de ene kant de Koning en aan de andere kant de ministers en de meerderheid van de Tweede Kamer, kwam in latere jaren een einde. De Eerste Kamer werd vooral het orgaan dat door de Tweede Kamer ingediende initiatief-wetsvoorstellen en al dan niet geamendeerde door haar goedgekeurde wetsvoorstellen heroverwoog. De Eerste Kamer kon daarbij een wat overdreven bezorgdheid aan de dag leggen voor de positie van de meest kapitaalkrachtigen in de samenleving, wat bijdroeg tot toenemende kritiek op deze uit in zeer goede doen verkerende burgers bestaande vergadering. Het lidmaatschap van de

⁵ Dit historisch overzicht is gebaseerd op F. de Vries, *De staatsrechtelijke positie van de Eerste Kamer* (Deventer: Kluwer, 2000) en J.A. van Schagen, *De Tweede kamer der Staten-Generaal. Een staatsrechtelijke studie over haar organisatie en werkwijze* (Zwolle: Tjeenk Willink 1994).

Eerste Kamer was afhankelijk van de betaling van een per provincie vast te stellen bedrag aan directe belastingen en was voorbehouden aan de hoogstaangeslagenen.

Gedurende de laatste twee decennia van de negentiende eeuw vormde de opkomst van de politieke partijen en de parlementaire fractievorming een belangrijke ontwikkeling bij de verdere uitkristallisering van de nieuwe verhoudingen. Daarbij werd de politieke krachtsverhouding tussen de beide kamers op de voorgrond geplaatst. Bij de aanloop naar de grondwetsherziening van 1887 stelden de liberalen de beperking van de verkiesbaarheid voor de leden van de Eerste Kamer tot de hoogstaangeslagenen ter discussie. Dit was echter voor de confessionelen onacceptabel en als compromis werd uiteindelijk het passief kiesrecht uitgebreid met degenen die "hoge en gewichtige openbare betrekkingen bekleeden of bekleed hebben."⁶ Het aristocratisch karakter van de Eerste Kamer bleef dus gehandhaafd.

Verder werd bepaald dat de Tweede Kamer niet langer periodiek partieel werd herkozen - bij de Eerste Kamer bleef dit wel het geval⁷ - maar dat voortaan vierjaarlijks verkiezingen voor de gehele Kamer werden uitgeschreven. Een eerste gevolg hiervan was dat er een nauwere band ontstond tussen de verkiezingsuitslag, de samenstelling van de Tweede Kamer en de politieke kleur van het kabinet. Een ander gevolg was dat er situaties ontstonden waarbij er grote verschillen waren in de politieke samenstelling tussen de beide kamers en tussen Eerste Kamer en kabinet. Botsingen waren daarbij onvermijdelijk. In een uiterste geval leidde dit in 1904 tot de ontbinding van de Eerste Kamer door Abraham Kuyper. Aanleiding was het verwerpen van de Hoger-Onderwijswet door een door liberalen gedomineerde Eerste Kamer. Kuyper besloot tot deze stap omdat op grond van de samenstelling van de provinciale staten-colleges voorspeld kon worden dat na nieuwe verkiezingen de liberale meerderheid plaats zou maken voor een confessionele meerderheid.⁸

Na 1887 kregen steeds meer groepen burgers kiesrecht, terwijl de emancipatiebewegingen van gereformeerden, katholieken en arbeiders uitgroeiden van kiesverenigingen tot politieke partijen. Bij de grondwetsherziening van 1917 werd het bestaande districtenstelsel voor de verkiezing van de Tweede Kamer gewijzigd in een stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Tegelijkertijd werd het algemeen mannenkiesrecht ingevoerd en kort daarna het algemeen vrouwenkiesrecht. Nederland veranderde daarmee van een kiezersdemocratie in een partijdemocratie en van een klassiek-liberale rechtsstaat in een democratische rechtsstaat. Met de opkomst van de politieke partijen kon ook pas werkelijk invulling worden gegeven aan de vertrouwensregel. Voor de stabiliteit van de regering is het van belang dat er een parlementaire meerderheid is die het beleid steunt en daarbij is partij- en fractievorming onontbeerlijk. Door de vertrouwensregel kan de Kamer als medeverantwoordelijk worden beschouwd voor het regeringsbeleid: zij heeft de mogelijkheid om ministers die niet overeenkomstig haar wensen handelen naar huis te sturen en zij kan er op worden aangesproken wanneer zij dat niet doet.⁹

Aan het aristocratische karakter van de Eerste Kamer werd met de Grondwetsherziening van 1917 een einde gemaakt: de verkiesbaarheidsvereisten werden gelijkgesteld aan die van de Tweede Kamer. De verkiezing bleef een provinciale aangelegenheid, maar de formele wetgever kreeg nu opdracht deze verder te regelen, hetgeen de mogelijkheid opende voor de invoering van een stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Bij de Grondwetsherziening van 1922 werd de zittingsduur van de Eerste Kamer teruggebracht tot zes jaar, waarbij iedere drie jaar de helft van de senatoren aftrad. De Eerste Kamer kreeg vrijwel dezelfde grondwettelijke opdracht als de Tweede Kamer. Haar toegevoegde waarde kwam vooral te liggen in het gegeven dat zij wetsvoorstellen in navolging van de Tweede Kamer nogmaals kritisch bekeek.

Terwijl de periode 1888-1923 werd gekenmerkt door tegengestelde meerderheden tussen Tweede en Eerste Kamer, gingen na deze periode de beide kamers wat politieke samenstelling betreft steeds meer op elkaar lijken. Ernstige conflicten tussen de Eerste Kamer aan de ene kant en de regering en Tweede Kamer aan de andere kant bleven daardoor uit.¹⁰

⁶ De Vries, *De staatsrechtelijke positie*, 34.

⁷ De zittingsduur voor de leden van de Eerste Kamer was negen jaar, waarbij iedere drie jaar een derde aftrad.

⁸ De Vries, *De staatsrechtelijke positie*, 38-39

⁹ Van Schagen, *De Tweede Kamer der Staten-Generaal*, 16-17.

¹⁰ B.H. van den Baak, *De Eerste Kamer. Geschiedenis, samenstelling en betekenis 1815-1995* (Den Haag: SDU Uitgevers, 1998), 242.

In 1956 werd het aantal leden van de Tweede Kamer uitgebreid van 100 naar 150 en van de Eerste Kamer van 50 naar 75. De belangrijkste wijziging voor de Eerste Kamer in latere jaren betrof de bij de Grondwetsherziening van 1983 doorgevoerde verkorting van de zittingstermijn tot vier jaar. De Eerste-Kamerleden traden voortaan ook gelijktijdig af.

3. VERENIGDE VERGADERING EN GEMENGDE COMMISSIES

3.1 Inleiding

De beide kamers vergaderen in de regel apart, ieder in hun eigen gebouw. Maar in bepaalde, bijzondere gevallen vergaderen de Eerste en Tweede Kamer gezamenlijk: dit heet de Verenigde Vergadering. Er zijn bijeenkomsten van de Verenigde Vergadering waarin wel wordt beraadslaagd en besloten en bijeenkomsten waarin dit niet gebeurt. Tot de laatste categorie behoort de jaarlijkse bijeenkomst op de derde dinsdag in september (Prinsjesdag) in de Ridderzaal, wanneer de troonrede wordt uitgesproken. In de troonrede presenteert de regering haar plannen voor het komende begrotingsjaar. Andere bijeenkomsten van de Verenigde Vergadering met een voornamelijk ceremonieel karakter vinden plaats wanneer de Koning wordt beëdigd en ingehuldigd of bij bijzondere gebeurtenissen zoals de ontvangst van Winston Churchill in 1946. De beëdiging en inhuldiging van de Koning geschiedt in de Nieuwe Kerk in Amsterdam. Tot een plechtige bijeenkomst van de Verenigde Vergadering kan ook worden besloten in het geval van overlijden van een lid van het Koninklijk Huis. Deze heeft dan het karakter van een herdenkingsdienst.

In de andere bijeenkomsten van de Verenigde Vergadering kan wel worden beraadslaagd en besloten. Deze vergaderingen van de Staten-Generaal vinden alleen plaats in bijzondere door de Grondwet bepaalde gevallen. In de eerste plaats in zaken die de uitoefening van het koninklijk gezag en de erfopvolging raken. Zoals in het geval de Koning(in) niet (meer) in staat is het koningschap waar te nemen. De Verenigde Vergadering dient dan (zodanig) een regent aan te wijzen, die ook in Verenigde Vergadering wordt beëdigd. Ook wordt beraadslaagd en besloten over wetgeving inzake de regeling van het ouderlijk gezag en de voogdij in het geval de Koning nog minderjarig is. Verder worden wetsvoorstellen behandeld die de Koning en eventuele troonopvolgers toestemming geven tot het aangaan van een huwelijk (Grondwet 1996, art. 28, lid 3; 29, lid 2; 30, lid 1-2; art. 34; 35, lid 1-4; 36; 37, lid 2 en lid 4).

Daarnaast beslissen de Staten-Generaal in Verenigde Vergadering over het laten voortduren of opheffen van een eerder bij koninklijk besluit uitgeroepen uitzonderingstoestand. In buitengewone omstandigheden kan ter handhaving van de interne of externe veiligheid op voordracht van de minister-president de beperkte of de algemene noodtoestand worden afgekondigd. Ook het verklaren dat het Koninkrijk in staat van oorlog is of het beëindigd verklaren van de staat van oorlog kan pas geschieden nadat de Staten-Generaal in Verenigde Vergadering daartoe toestemming hebben verleend. Op het eerste punt wordt een uitzondering gemaakt in het geval overleg met de Staten-Generaal door een feitelijk bestaande oorlogstoestand niet meer mogelijk is (Grondwet 1996, art. 96 en art. 103, lid 4).

Los van de bijzondere gevallen, wanneer de Staten-Generaal in Verenigde Vergadering beraadslagen, staan enkele gemeenschappelijke, voornamelijk organisatorische taken van de beide kamers. Het betreft hier vooral het opstellen van de regelgeving voor en het toezicht op ondersteunende diensten die zowel de Tweede als de Eerste Kamer bedienen. Het laatste gebeurt in gemengde commissies, waarin leden van beide kamers zitting hebben. Hierna zal eerst aandacht worden besteed aan de organisatie en werkzaamheden van de Verenigde Vergaderingen en vervolgens aan de gemengde commissies.

3.2 De organisatie en werkwijze van de Verenigde Vergadering

Bij een Verenigde Vergadering worden de kamers als één beschouwd (GW 1996, art. 51.4), waarbij de Voorzitter van de Eerste Kamer optreedt als Voorzitter van de Verenigde Vergadering (GW 1996, art. 62). De taken van de Voorzitter liggen vooral op het gebied van het ordelijk laten verlopen van de vergaderingen. De waarneming van het voorzitterschap in het geval van ontstentenis van de Voorzitter, of wanneer deze zelf het woord wil voeren, wordt geregeld conform het Reglement van Orde van de Eerste Kamer (RvOVV 1994, artt. 1 en 3). Voor de Verenigde Vergadering geldt een afzonderlijk Reglement van Orde. In gevallen waarin het reglement niet voorziet, kan de Voorzitter het Reglement van Orde van de Eerste dan wel de Tweede Kamer van toepassing verklaren. Hij dient daarover echter eerst de Voorzitter van de Tweede Kamer te raadplegen (RvOVV 1994, art 57).

Vergaderingen waarin moet worden beraadslaagd of besluiten moeten worden genomen over één van de aan de Verenigde Vergadering voorbehouden zaken, worden door de Voorzitter belegd zo dikwijls als hij dit nodig oordeelt. De Verenigde Vergadering kan ook bijeen worden geroepen na indiening van een met redenen omkleed verzoek daartoe door tenminste elf leden (RvOVV 1994, art. 6).

De bijeenkomsten van de Verenigde Vergadering zijn, evenals die van de afzonderlijke kamers van de Staten-Generaal, in principe openbaar. Wanneer een tiende deel van het aanwezige aantal leden het vordert of de Voorzitter het nodig oordeelt, worden de deuren echter gesloten (RvOVV 1888, art. 37; RvOVV 1994, 32). Besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen of met een zodanige meerderheid als door de Grondwet is voorgeschreven. Evenals in de beide afzonderlijke kamers mag in de Verenigde Vergadering alleen worden beraadslaagd en mogen alleen besluiten worden genomen wanneer meer dan de helft van het aantal zitting hebbende leden aanwezig is (GW 1996, artt. 66 en 67) Er wordt hoofdelijk gestemd (RvOVV 1994, art. 16).

De Verenigde Vergadering heeft, evenals de Tweede Kamer, het recht van amendement en het recht van initiatief: ingediende wetsvoorstellen kunnen door de Verenigde Vergadering worden gewijzigd en de leden kunnen zelf wetsvoorstellen indienen. Dit zijn rechten die de Eerste Kamer niet bezit. Daarnaast hebben de Staten-Generaal in Verenigde Vergadering, evenals de afzonderlijke kamers, het recht van interpellatie en het recht van onderzoek (enquête). Deze rechten hebben hun grondslag in de Grondwet en in de Enquêtewet van 1850, welke in 1977 werd gewijzigd in de Wet op de Parlementaire Enquête (WPE).

Evenals de Tweede Kamer kan ook de Verenigde Vergadering sinds 1986 rechtstreeks de Raad van State om advies vragen. Van de Raad van State ontvangen adviezen worden in handen gesteld van de commissie die zich met het desbetreffende onderwerp bezighoudt of van een in te stellen commissie, die vervolgens zorgdraagt voor het opstellen van een schriftelijke reactie op het advies.

Er kunnen door de Voorzitter van de Verenigde Vergadering commissies worden ingesteld, waarin de openbare beraadslaging van een voorstel wordt voorbereid. Hij benoemt de leden en wijst hun plaatsvervangers aan. Alvorens tot instelling van een commissie over te gaan wint de Voorzitter advies in bij de Voorzitter van de Tweede Kamer (RvOVV 1994, art. 38.1-2).

Van de bijeenkomsten wordt een officieel verslag gemaakt. Daarin zijn in ieder geval de volgende punten opgenomen:

- een woordelijk verslag van het gesprokene in de vergadering;
- de namen van de aanwezige leden;
- de namen van de leden die met bericht afwezig waren;
- de namen van de leden met de door hen uitgebrachte stem;
- een opgave van ingekomen stukken onder vermelding van de beknopte inhoud;
- een opgave van alle door de Vergadering of de Voorzitter genomen besluiten.

Deze onderdelen met uitzondering van het eerste punt worden aangeduid als de notulen. Het woordelijk verslag wordt vastgesteld conform het Reglement voor de openbaarmaking van het verslag van het verhandelde in de vergaderingen der Staten-Generaal (zie hierna onder gemengde commissies). De notulen worden vastgesteld door de Voorzitter en de Griffiers en bekrachtigd met hun handtekening. Elk lid kan kennis nemen van de vastgestelde notulen en eventueel op de eerstvolgende vergadering bezwaar hiertegen aantekenen. De Vergadering kan in een dergelijk geval verzocht worden om een uitspraak doen. Deze wordt aan de notulen gehecht en wordt geacht de daarin gewraakte gedeelten te vervangen of aan te vullen (RvOVV 1994, art. 9, lid 1-5). Voor 1994 werden de notulen door de Voorzitter aan de leden ter goedkeuring voorgelegd en in de eerstvolgende vergadering goedgekeurd (RvOVV 1888, artt. 13 en 15).

In het geval er met gesloten deuren wordt vergaderd, worden de daarvan gemaakte notulen afzonderlijk gehouden. Zij worden of onmiddellijk of in een volgende vergadering met gesloten deuren goedgekeurd (RvOVV 1888, art. 40; RvOVV 1994, art. 35)

Het griffierschap, de ambtelijke ondersteuning, wordt vervuld door de Griffiers der beide kamers. De bij de Verenigde Vergadering ingekomen stukken en de notulen worden bij de Griffie van de Eerste Kamer bewaard (RvOVV 1994, artt. 4-5 en art. 9, lid 6).

3.3 Gemengde commissies

Er zijn twee gemengde commissies die toezicht houden op gezamenlijke ondersteunende diensten van de Eerste en de Tweede Kamer. In de eerste plaats is dat de Gemengde Commissie voor de Stenografische Dienst van de Staten-Generaal. Deze commissie bestaat sinds 1849 en werd voorheen de 'Gemengde Commissie voor de Stenographische Inrichting uit de beide kamers der Staten-Generaal' genoemd. De Stenografische Dienst heeft tot taak het officiële verslag van de vergaderingen, de al genoemde Handelingen, van de Eerste en Tweede Kamer en de Verenigde Vergadering op te stellen.

De instelling en taken van de Stenografische Dienst der Staten-Generaal worden geregeld bij een afzonderlijk *Reglement voor de openbaarmaking van het verslag van het verhandelde in de vergaderingen der Staten-Generaal*. De Gemengde Commissie die de zorg draagt voor de Stenografische Dienst, bestaat uit zes leden. Elke Kamer wijst drie leden uit haar midden aan die zitting nemen in de commissie. De werkzaamheden van de Stenografische Dienst staan onder leiding van een directeur. De Gemengde Commissie stelt het aantal ambtenaren vast van de Stenografische Dienst en benoemt dezen: twee ambtenaren worden aangesteld als respectievelijk directeur en onderdirecteur en vier als coördinator. Voor de aanstelling van alle overige ambtenaren kan de directeur worden gemandateerd.

De Stenografische Dienst draagt er zorg voor dat degenen die in een van beide kamers het woord heeft gevoerd zo spoedig mogelijk een door deze dienst hiervan vervaardigd verslag krijgt toegezonden. Dit om de sprekers in staat te stellen daarvan kennis te nemen en eventueel correcties aan te brengen alvorens het verslag openbaar wordt gemaakt. De Gemengde Commissie stelt een termijn vast waarbinnen het verslag, al dan niet voorzien van correcties, moet zijn terugbezorgd. De vaststelling van de termijn geschiedt in overleg met de Huishoudelijke Commissie van de Eerste Kamer en het Presidium van de Tweede Kamer en nadat hierover een advies van de directeur van de Stenografische Dienst is ingewonnen. Wanneer het verslag niet binnen de termijn is teruggestuurd, is de directeur bevoegd de tekst zoals die is toegezonden zonder meer in de Handelingen op te nemen. Wanneer in de tekst wijzigingen zijn aangebracht die de zin of strekking van het betoog geweld aan doen, is de commissie bevoegd om het oorspronkelijke verslag openbaar te maken. Maar alvorens dit ten uitvoer te leggen moeten eerst de betrokken personen worden gehoord en moet een termijn worden vastgesteld waarbinnen in beroep kan worden gekomen bij de betrokken Kamer. Wanneer de Kamer wordt gevraagd hierover een beslissing te nemen, dan wordt de uitvoering van het besluit opgeschort tot na die beslissing (RSD 1998, art. 4, lid 1–5).

De verslagen worden, zolang deze nog niet in druk zijn verschenen, ten behoeve van derden ter inzage gelegd. Daarbij moet worden vermeld dat het een nog ongecorrigeerde versie betreft. Voor andere verslagen van openbare vergaderingen geldt dat, zolang deze niet zijn vastgesteld, toestemming nodig is van de commissies of werkgroepen waarvoor deze zijn gemaakt alvorens derden inzage kunnen verkrijgen (RSD 1998, art. 4, lid 8-9).

De tweede gemengde commissie is belast met het toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen. De werkzaamheden van de Griffie bestaan uit:

- het onderhouden van administratieve betrekkingen van de Staten-Generaal met interparlementaire instellingen;
- het adviseren van de voorzitters en kamerleden over interparlementaire aangelegenheden;
- het in hun taak bijstaan van de leden van de Staten-Generaal die deel uitmaken van internationale parlementaire vergaderingen;¹¹
- het uitvoeren van taken opgedragen door de Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen (RvdGvdIBSG 1998, art. 6).

¹¹ Het betreft de volgende vergaderingen:

- Interparlementaire Unie (IPU);
- Parlementaire vergadering Raad van Europa (RvE);
- Beneluxraad;
- Noord-Atlantische assemblee (NAA)- NAVO-parlement;
- Assemblee van West-Europese Unie (WEU);
- Interparlementaire commissie inzake de Nederlandse Taalunie;
- Conferentie voor veiligheid en samenwerking in Europa (CVSE), vanaf 1994 Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa (OVSE).

De Gemengde Commissie bestaat uit vier leden; iedere Kamer benoemt uit haar midden jaarlijks twee leden. De delegaties naar de Raad van Europa / West-Europese Unie, de Noord-Atlantische Assemblée en de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad zijn ieder door tenminste één lid in de Gemengde Commissie vertegenwoordigd. De leden van de commissie kiezen uit hun midden een voorzitter en een ondervoorzitter. De Griffier voor de interparlementaire betrekkingen wordt benoemd door de voorzitters van de beide kamers op voordracht van de gemengde commissie. De Gemengde Commissie stelt de instructie vast voor de Griffier. Zij benoemt de overige ambtenaren en stelt zondig ook voor hen de instructies vast (RvdGvdIBSG 1998, art. 3, 4, 5 en 7).

Verder stelt de Gemengde Commissie een reglement vast voor het bijwonen van vergaderingen die verband houden met het lidmaatschap van de Raad van Europa, de West-Europese Unie en de Noord-Atlantische Assemblée en houdt toezicht op de uitvoering. Het reglement dient wel eerst door het College van Senioren en het Presidium te worden goedgekeurd. Ook de vergoeding voor aan het bijwonen van de vergaderingen verbonden reis- en verblijfkosten wordt door de Gemengde Commissie vastgesteld. Tenslotte treedt de Gemengde Commissie op als een adviesorgaan inzake de besteding van gelden in het kader van de internationale betrekkingen van de beide kamers (RvdGvdIBSG 1998, art. 8-9).

3.4 Actoren Verenigde Vergadering en gemengde commissies

3.4.1 (Bijzondere) commissies van de Verenigde Vergadering

Ter voorbereiding van de openbare beraadslaging kunnen voorstellen door de Voorzitter van de Verenigde Vergadering in handen worden gesteld van een commissie. De instelling van een commissie en de benoeming van haar leden en hun plaatsvervangers geschiedt door de Voorzitter, die daarbij wordt geadviseerd door de Voorzitter van de Tweede Kamer. De leden van iedere commissie kiezen tijdens de eerste vergadering onder leiding van de Voorzitter van de Verenigde Vergadering uit hun midden een commissievoorzitter en zonodig ook een ondervoorzitter.

3.4.2 College van Senioren van de Eerste Kamer

Het College van Senioren keurt samen met het Presidium het door de Gemengde commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen opgestelde Reglement goed voor het bijwonen van vergaderingen die verband houden met het lidmaatschap van de Raad van Europa, de West-Europese Unie en de Noord-Atlantische Assemblée.

3.4.3 Directeur van de Stenografische Inrichting / Dienst

De directeur van de Stenografische Dienst (voor 1966 de Stenografische Inrichting genoemd) is verantwoordelijk voor de vervaardiging van het woordelijk verslag van het verhandelde in de vergaderingen van elk van de kamers en voor de openbaarmaking van de Handelingen.

3.4.4 Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen

De Griffie voor de interparlementaire betrekkingen en de Gemengde commissie van toezicht werden in 1955 ingesteld. De Griffie is onder meer verantwoordelijk voor de administratieve betrekkingen van de Staten-Generaal met interparlementaire instellingen en heeft daarnaast een adviesfunctie. In de Gemengde Commissie van toezicht hebben twee leden van de Eerste Kamer en twee leden van de Tweede Kamer zitting. Uit hun midden kiezen zij een voorzitter. De Griffier voor de interparlementaire betrekkingen wordt op voordracht van de Gemengde Commissie door de voorzitters van Eerste en Tweede Kamer benoemd. De Gemengde Commissie benoemt de overige ambtenaren van de Griffie en stelt zonodig de instructies voor hen vast. Verder stelt de Gemengde Commissie het reglement op voor het bijwonen van vergaderingen die verband houden met het lidmaatschap van de Raad van Europa, de West-Europese Unie en de Noord-Atlantische Assemblée en ziet toe op de uitvoering. Tenslotte stelt de commissie de vergoeding vast voor reis- en verblijfkosten in verband met het bijwonen van vergaderingen en adviseert zij inzake de besteding van gelden in het kader van internationale betrekkingen van beide kamers.

3.4.5 Gemengde Commissie voor de Stenografische Inrichting / Dienst

De Stenografische Dienst is verantwoordelijk voor het opstellen van de Handelingen, het officiële verslag van de vergaderingen van de Eerste en Tweede Kamer. De voor het eerst in 1849 ingestelde Gemengde Commissie die belast is met het toezicht bestaat uit zes leden, drie uit iedere Kamer.

3.4.6 Griffier

Het griffierschap van de Verenigde Vergadering wordt door de Griffiers der beide kamers vervuld.

3.4.7 Kamerlid

De leden van de Eerste en Tweede Kamer kunnen in de Verenigde Vergadering individueel als actor optreden bij het indienen van moties, amendementen en initiatiefwetsvoorstellen.

3.4.8 Koning

Tot 1983 was in de Grondwet bepaald dat de Koning een buitengewone zitting van de Verenigde Vergadering bijeen kon roepen.

3.4.9 Presidium van de Tweede Kamer

Het Presidium keurt samen met het College van Senioren het door de Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen opgestelde reglement goed voor het bijwonen van vergaderingen die verband houden met het lidmaatschap van de Raad van Europa, de West-Europese Unie en de Noord-Atlantische Assemblée.

3.4.10 Verenigde Vergadering

De gezamenlijke vergadering van de Eerste en Tweede Kamer wordt de Verenigde Vergadering genoemd. Deze komt alleen bijeen op de derde dinsdag van september (Prinsjesdag) en in het geval er bijzondere omstandigheden zijn. Er zijn bijeenkomsten van de Verenigde Vergadering met een ceremonieel karakter, tijdens welke niet wordt beraadslaagd of besloten. Er zijn ook bijeenkomsten waarbij dit wel gebeurt. In de Grondwet is vastgelegd wanneer de Staten-Generaal in Verenigde Vergadering beslissingen moeten nemen.

3.4.11 Voorzitter van de Eerste Kamer

Behalve dat de Voorzitter van de Eerste Kamer optreedt als Voorzitter van de Verenigde Vergadering, is hij ook samen met de Voorzitter van de Tweede Kamer verantwoordelijk voor de aanstelling van de Griffier voor de interparlementaire betrekkingen. Dit gebeurt op voordracht van de Gemengde Commissie voor het toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen.

3.4.12 Voorzitter van de Tweede Kamer

De Voorzitter van de Tweede Kamer benoemt samen met de Voorzitter van de Eerste Kamer de Griffier voor de interparlementaire betrekkingen. Daarnaast adviseert hij de Voorzitter van de Verenigde Vergadering inzake de instelling van commissies en het benoemen van commissieleden.

3.4.13 Voorzitter van de Verenigde Vergadering

De Voorzitter van de Eerste Kamer treedt op als Voorzitter van de Verenigde Vergadering. De belangrijkste taak van de voorzitter bestaat uit het ordelijk laten verlopen van de vergadering. Daarnaast is hij belast met de inhuldiging en afname van de eed of belofte van de Koning en van een eventueel benoemde regent. In de waarneming van het voorzitterschap wordt voorzien conform het Reglement van Orde van de Eerste Kamer (RvOEK). Dit betekent dat achtereenvolgens de eerste en tweede ondervoorzitter van de Eerste Kamer, de laatst afgetreden oud-Voorzitter en daarna laatst afgetreden oud-ondervoorzitters van die Kamer in aanmerking komen om deze functie waar te nemen.

3.5 Verenigde Vergadering en Gemengde Commissies: de handelingen

3.5.1 De organisatie

1.
Actor Verenigde Vergadering / plenaire zitting
Handeling Het vaststellen van het Reglement van Orde voor de Verenigde Vergadering
Grondslag GW 1983, art.72 (Stb. 1983, 70); GW 1987, art. 72 (Stb. 1987, 458); GW 1996, art. 72 (Stb. 1996, 218)
Periode 1945-
Product Reglement van Orde voor de Verenigde Vergadering der Staten-Generaal
Opmerking Vóór 1983 is geen grondslag voor het vaststellen van het Reglement van Orde aangetroffen

2.
Actor Verenigde Vergadering / Voorzitter
Handeling Het instellen van een afdeling / commissie ter voorbereiding van de openbare behandeling van een bepaald onderwerp en het benoemen van de leden en hun plaatsvervangers
Grondslag RvOVV 1888, art. 41 ; RvOVV 1981, art. 35; RvOVV 1994, art. 38, lid 1
Periode 1945-
Product Instellingsbesluit; Handelingen

3.
Actor Voorzitter van de Tweede Kamer*)
Handeling Het adviseren van de Voorzitter van de Verenigde Vergadering der Staten-Generaal inzake het instellen van een commissie of de benoeming van de leden
Grondslag RvOVV 1981, art. 35; RvOVV 1994, art. 38, lid 2
Periode 1981-
Product Advies
*) In het RvOVV 1981 wordt gesproken van de Voorzitter die niet de leiding van de vergadering is opgedragen

4.
Actor Verenigde Vergadering / Commissie
Handeling Het kiezen van een commissievoorzitter en (zodanig) ondervoorzitter
Grondslag RvOVV 1888, art. 42; RvOVV 1981, art. 36; RvOVV 1994, art. 39, lid 1
Periode 1945-
Product Benoeming

3.5.2 Werkzaamheden

5.
Actor Verenigde Vergadering / Voorzitter
Griffier
Handeling Het goedkeuren / vaststellen van de notulen van de bijeenkomsten van de Verenigde Vergadering
Grondslag RvOVV 1888, art. 15; RvOVV 1981, art. 9; RvOVV 1994, art. 9 lid 3)
Periode 1945-
Product Notulen

6.
Actor Verenigde Vergadering / plenaire zitting
Handeling Het beslissen tot het beraadslagen en besluiten met gesloten deuren
Grondslag GW 1938, art. 104 ; GW 1947, art. 104 ; GW 1948, art. 104 ; GW 1956, art. 111; GW 1963, art. 111; Stb. 1972, art. 111; GW 1983, art. 66, lid 2 en 3; GW 1987, art 66, lid 2 en 3; GW 1996, art. 66 lid 2 en 3; RvOVV 1888, art. 37; RvOVV 1981, 31 lid 3; RvOVV 1994, art. 32

Periode	1945-
Product	Besluit, Handelingen
7.	
Actor	Verenigde Vergadering / plenaire zitting
Handeling	Het goedkeuren van de notulen van de bijeenkomsten van de Verenigde Vergadering achter gesloten deuren
Grondslag	RvOVV 1888, art. 40; RvOVV 1981, art. 34
Periode	1945-
8.	
Actor	Verenigde Vergadering / kamerlid
Handeling	Het indienen van een motie van orde
Grondslag	RvOVV 1888, artt. 18 en 20; RvOVV 1981, artt. art. 12, lid 2 en art. 14; RvOVV 1994, artt. 12, lid 2 en art. 14
Periode	1945-
Product	Handelingen
9.	
Actor	Verenigde Vergadering / plenaire zitting
Handeling	Het verklaren van het buiten staat stellen van het koninklijk gezag
Grondslag	GW 1938, artt. 38-40; GW 1947, artt. 38-40; GW 1948, artt. 38-40; GW 1956, artt. 38-40; GW 1963, artt. 38-40; GW 1972, artt. 38-40; GW 1987, art. 35; GW 1996, art. 35
Periode	1945-
Product	Verklaring; Handelingen
10.	
Actor	Verenigde Vergadering / plenaire zitting
Handeling	Het behandelen van door de regering ingediende wetsvoorstellen en het al dan niet goedkeuren daarvan
Grondslag	GW 1938, artt. 18, 19, 22, 34, 37, 43, 48, 49; GW 1947, artt. 18, 19, 22, 34, 37, 43, 48, 49; GW 1948, artt. 18, 19, 22, 34, 37, 43, 48, 49; GW 1956, artt. 18, 19, 22, 34, 37, 43, 48, 49; GW 1963, artt. 18, 19, 22, 34, 37, 43, 48, 49; GW 1972, artt. 18, 19, 22, 34, 37, 43, 48, 49; GW 1983, artt. 28, 29, 30, 36; GW 1987, artt. 28, 29, 30, 36; GW 1996, artt. 35 lid 4, 36, 37 lid 1 en 2, 28 lid 3, 29, 34, 30 lid 1 en 2.
Periode	1945-
Product	Goedgekeurd voorstel van wet
Opmerking	Het betreft uitsluitend wetsvoorstellen inzake: <ul style="list-style-type: none"> • het herstellen van de uitoefening van het koninklijk gezag door de Koning; • het regelen van het toezicht over de persoon van de Koning indien hij buiten staat is verklaard het koninklijk gezag uit te oefenen; • het neerleggen en hervatten van het koninklijk gezag door de Koning; • de benoeming van een regent ter uitoefening van het koninklijk gezag; • nadere regels omtrent het regentschap, de opvolging en de vervanging daarin; • het verlenen van toestemming voor een huwelijk van de Koning of zijn mogelijke erfopvolgers; • de uitsluiting van één of meer personen van de erfopvolging van de Troon; • het regelen van het ouderlijk gezag en de voogdij van de minderjarige Koning; • het benoemen van een troonopvolger in verband met ontbreken van een erfopvolger; • het benoemen van een Koning in verband met het ontbreken van een erfopvolger op het moment van overlijden van de Koning of in het geval hij afstand van het koningschap heeft gedaan.
11.	
Actor	Verenigde Vergadering / kamerlid
Handeling	Het indienen van een amendement

Grondslag GW 1938, art. 115; GW 1947, art. 115; GW 1948, art. 115; GW 1956, art. 122; GW 1963, art. 122; GW 1972, art. 122, GW 1983, art. 84, GW 1987, art. 84, GW 1996, art. 84; RvOVV 1888, art. 26; RvOVV 1981, art. 20; RvOVV 1994, art. 20, lid 1

Periode 1945-
Product Amendement

12.

Actor Verenigde Vergadering / kamerlid
Handeling Het indienen van een initiatiefwetsvoorstel
Grondslag GW 1938, art. 119, GW 1947, art. 119; GW 1948, art. 119; GW 1956, art. 126; GW 1963, art. 126; GW 1972, art. 126; GW 1983, art. 82 lid 3; GW 1987, art. 82 lid 3; GW 1996, art. 82 lid 2 en 3

Periode 1945-
Product Initiatiefwetsvoorstel

13.

Actor Verenigde Vergadering / Voorzitter
Handeling Het afnemen van de eed of belofte en het inhuldigen van de benoemde regent
Grondslag GW 1938, art. 44; GW 1947, art. 44; GW 1948, art. 44; GW 1956, art. 44; GW 1963, art. 44; GW 1972, art. 44; GW 1983, art. 37 lid 2 en 4; GW 1987, art. 37 lid 2 en 4; GW 1996, art. 37 lid 4

Periode 1945 -

14.

Actor Verenigde Vergadering / Voorzitter
Handeling Het afnemen van de eed of belofte en het inhuldigen van de Koning
Grondslag GW 1938, artt. 52-54; GW 1947, artt. 52-54; GW 1948, artt. 52-54; GW 1956, artt. 52-54; GW 1963, artt. 52-54; GW 1972, artt. 52-54; GW 1983, art. 32; GW 1987, art. 32; GW 1996, art. 32

Periode 1945-

15.

Actor Verenigde Vergadering / plenaire zitting
Handeling Het verlenen van toestemming voor het in staat van oorlog verklaren van het Koninkrijk dan wel voor het verklaren dat een oorlog beëindigd is

Grondslag GW 1996, art. 96

Periode 1996-

Product

Opmerking De toestemming is niet vereist wanneer overleg met de Staten-Generaal door een feitelijk bestaande oorlogstoestand niet mogelijk is

16.

Actor Verenigde Vergadering / plenaire zitting
Handeling Het besluiten tot het laten voortduren of opheffen van de beperkte of algehele noodtoestand
Grondslag GW 1983, art. 96, lid 3; Coördinatiewet uitzonderingstoestanden, art. 3, onder a

Periode 1983-

Product Besluit

Opmerking De noodtoestand kan ook worden opgeheven bij koninklijk besluit op voordracht van de minister-president (Coördinatiewet uitzonderingstoestanden, art. 3, onder b)

17.

Actor Verenigde Vergadering / plenaire zitting
Handeling Het besluiten tot het instellen van een onderzoek
Grondslag GW 1938, art. 98; GW 1947, art. 98; GW 1948, art. 98; GW 1956, art. 105; GW 1963, art. 105, GW 1972, art. 105, GW 1983, art. 70; GW 1987, art. 70; GW 1996, art. 70; Wet op de

Periode Parlementaire Enquête, art. 1
1945-
Product Besluit

18.
Actor Koning
Handeling Het bijeenroepen van een buitengewone zitting van de Verenigde Vergadering
Grondslag GW 1938, art. 103; GW 1947, art. 103; GW 1948, art. 103; GW 1956, art. 110; GW 1963, art. 110, GW 1972, art. 110
Periode 1945-1983
Product Koninklijk besluit
Opmerking In de herziene Grondwet van 1983 wordt hiervan geen melding meer gemaakt.

3.5.3 Gemengde commissies

19.
Actor Eerste Kamer der Staten-Generaal
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Handeling Het vaststellen van het Reglement voor de openbaarmaking van het verslag van het verhandelde in de vergaderingen der Staten-Generaal (Reglement voor de Stenografische Dienst)
Grondslag RvOTK 1966, art. 46; RvOTK 1980, art. 46; RvOTK 1983, art. 55 lid 1; RvOTK 1986, art. 55 lid 1; RvOTK 1994, art. 24 lid 1; RvOEK 1995, art. 31 lid 1; RvOTK 1998, art. 24 lid 1; RvOTK 2002, art. 24 lid 1
Periode 1945-
Product Vaststellingsbesluit, Handelingen
Opmerking Voor de periode voor 1966 is geen grondslag aangetroffen met betrekking tot deze handeling

20.
Actor Staten-Generaal / Gemengde Commissie voor de Stenografische Dienst
Directeur van de Stenografische Dienst
Handeling Het zorgdragen voor de vervaardiging van een woordelijk verslag van het verhandelde in de vergaderingen van elk van de kamers en voor de openbaarmaking van deze Handelingen
Grondslag Reglement voor de Openbaarmaking van het verslag van het verhandelde in de Staten-Generaal 1974 en 1980, art.1 lid 1; RvdSD 1996, art. 2, lid 1
Periode 1945-
Product Handelingen
Opmerking Er is geen grondslag gevonden voor de periode vóór 1974.

21.
Actor Beide kamers der Staten-Generaal / Gemengde Commissie voor de Stenografische Dienst
Handeling Het uitoefenen van toezicht op de Stenografische Dienst der Staten-Generaal
Grondslag Reglement voor de Openbaarmaking van het verslag van het verhandelde in de vergaderingen der Staten-Generaal, art. 1 lid 1; RvOTK 1994, art. 24 lid 2; RvOEK 1995, art. 31 lid 2; RvOTK 1998, art. 24 lid 2; RvOTK 2002, art. 24 lid 2;
Periode 1945-
Product Verslag

22.
Actor Beide kamers der Staten-Generaal / Gemengde Commissie voor de Stenografische Dienst
Handeling Het bepalen uit hoeveel ambtenaren de Stenografische Dienst zal bestaan en het in overleg met de directeur aanstellen van deze ambtenaren
Grondslag Reglement voor de Openbaarmaking van het verslag van het verhandelde in de vergaderingen der Staten-Generaal, art. 5 lid 1; Reglement voor de Stenografische Dienst van de Staten-Generaal, art 3, lid 1
Periode 1945-

Product	Besluit, beschikking
23.	
Actor	Eerste Kamer der Staten-Generaal Tweede Kamer der Staten-Generaal
Handeling	Het vaststellen van het Reglement van de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Bron / Grondslag	HTK 1984-1985, Bijlagen nr. 18 668, vastgesteld in de vergadering van 15 november 1984; RvOTK 1994, art. 23 lid 1; RvOTK 1998, art. 23 lid 1; RvOTK 2002, art. 23 lid 1; RvOEK 1995, art. 30 lid 1;
Periode	1984-
Product	Reglement
24.	
Actor	Eerste Kamer der Staten-Generaal Tweede Kamer der Staten-Generaal
Handeling	Het instellen van een Griffie voor interparlementaire betrekkingen
Bron / Grondslag	HTK 1954-1955, vergadering van 8 maart 1955, p. 714; HEK 1954-1955, vergadering van 8 maart 1955, p. 380; RvOTK 1998, art. 23, lid 1; RvOEK 1995, art. 30 lid 1; RGIB 1998, art. 1
Periode	1955-
Product	Instellingsbesluit, Handelingen
25.	
Actor	Eerste Kamer der Staten-Generaal Tweede Kamer der Staten-Generaal
Handeling	Het instellen van een Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Grondslag	RvOTK 1998, art. 23, lid 2; RvOEK 1995, art. 30 lid 2; RGIB 1998, art. 1
Periode	1955-
Product	Instellingsbesluit, Handelingen
26.	
Actor	Eerste Kamer der Staten-Generaal / Voorzitter Tweede Kamer der Staten-Generaal / Voorzitter
Handeling	Het benoemen van de leden van de Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Grondslag	RGIB 1955, art. 2; RGIB: 1998, art. 3
Periode	1955 -
Product	Benoeming, Handelingen
Opmerking	De Gemengde Commissie bestaat uit vier leden: vanaf 1955 werden twee leden op voordracht van de afgevaardigden door de Voorzitter van elke Kamer benoemd; vanaf de jaren '90 worden twee leden verkozen uit de leden van de Tweede Kamer en twee uit de leden van de Eerste Kamer
27.	
Actor	Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Handeling	Het benoemen van de voorzitter en de ondervoorzitter van de Gemengde commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Grondslag	RGIB 1955, art. 3; RGIB: 1998, art. 4
Periode	1955-
Product	Notulen; benoeming
28.	
Actor	Gezamenlijke afgevaardigden uit de beide kamers Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Handeling	Het voor benoeming voordragen van een Griffier voor de interparlementaire betrekkingen

Grondslag	RGIB 1955 art. 1; RGIB 1998, art. 5
Periode	1955-
Product	Voordracht
29.	
Actor	Eerste Kamer der Staten-Generaal / Voorzitter Tweede Kamer der Staten-Generaal / Voorzitter
Handeling	Het benoemen van een Griffier voor de interparlementaire betrekkingen
Grondslag	RGIB 1955, art. 1; RGIB 1998, art. 5
Periode	1955-
Product	(gemeenschappelijke) Beschikking
30.	
Actor	Griffier voor de interparlementaire betrekkingen
Handeling	Het adviseren van de voorzitters en leden van de kamers
Grondslag	RGIB 1998, art. 6
Periode	1955-
Product	Advies
31.	
Actor	Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Handeling	Het benoemen van de ambtenaren van de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen anders dan de Griffier
Grondslag	RGIB 1955, art. 4; RGIB 1998, art 7
Periode	1955-
Product	Aanstellingsbeschikking
32.	
Actor	Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Handeling	Het vaststellen van de instructie voor de Griffier en (zodanig) de instructies van de andere ambtenaren van de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Grondslag	RGIB 1955, art. 6; RGIB 1998, art. 7
Periode	1955-
Product	Instructies
33.	
Actor	Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Handeling	Het uitoefenen van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Grondslag	RvOTK 1998, art. 23, lid 2; RvOEK 1995 art. 30 lid 2; RGIB 1955, art. 2; RGIB 1998, art. 6
Periode	1955-
Product	Verslag
34.	
Actor	Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Handeling	Het vaststellen van de Instructie voor de griffier van de delegaties uit beide kamers der Staten-Generaal naar internationale en bovennationale vergaderingen
Grondslag	RGIB 1955, art. 6; RGIB 1998, art. 7
Periode	1955-
Product	Instructie
35.	
Actor	Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Handeling	Het vaststellen van een reglement voor het bijwonen van vergaderingen die verband houden met het lidmaatschap van de Raad van Europa, de West-Europese Unie en de Noord-

Grondslag Atlantische Assemblée
RGIB 1998, art. 8
Periode 1955-
Product Reglement
Opmerking De Gemengde Commissie stelt ook de vergoeding van reis- en verblijfkosten vast die aan het bijwonen van de vergaderingen verbonden is

36.

Actor Gemengde Commissie van toezicht op de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen
Handeling Het gevraagd en ongevraagd adviseren van het Presidium van de Tweede Kamer en het College van Senioren van de Eerste Kamer inzake de besteding van gelden in het kader van de internationale betrekkingen van de beide kamers der Staten-Generaal

Grondslag RGIB 1998, art. 9 *)
Periode 1955-
Product Advies
Opmerking *) Een eerdere grondslag is niet gevonden

4. TWEEDE KAMER

4.1 Inleiding

De Tweede Kamer bestaat sedert 1956 uit 150 gekozen volksvertegenwoordigers. Voordien telde de Kamer 100 leden. De zittingsduur is vier jaar. Haar twee hoofdtaken zijn het controleren van de regering en het in samenwerking met de regering en de Eerste Kamer tot stand brengen van wetgeving. Om haar taak als controleur en (mede)wetgever goed te kunnen uitvoeren, heeft de Tweede Kamer een aantal bevoegdheden en rechten: het budgetrecht, het vragenrecht, het recht van interpellatie, de mogelijkheid om moties in te dienen, het enquêterecht, het recht van amendement en het recht van initiatief.

De kamerleden vergaderen plenair en in commissies. Individuele kamerleden hebben zich in de regel gespecialiseerd in één of enkele onderwerpen. Meestal nemen alleen die kamerleden deel aan een plenaire vergadering die goed thuis zijn in het onderwerp dat wordt behandeld. Dat zijn doorgaans dezelfde kamerleden die daarover ook al hebben vergaderd in de desbetreffende kamercommissies, zoals de Vaste commissie voor Justitie, of die voor Verkeer en Waterstaat of Defensie. Commissievergaderingen zijn, evenals als de plenaire vergadering, in principe openbaar. De kamerleden worden bij hun werkzaamheden ondersteund door een ambtelijk apparaat.

Achtereenvolgens zullen de politieke organisatie, de ambtelijke organisatie en tenslotte de werkzaamheden van de Kamer worden besproken.

4.2 De politieke organisatie

De leden van de Tweede Kamer zijn verdeeld over de fracties van de politieke partijen. Eén van de kamerleden fungeert als vaste voorzitter gedurende de vier jaar van de zitting. Bij ontstentenis kan hij eventueel worden vervangen door een van de kamerleden die als ondervoorzitter is aangesteld. Het dagelijks bestuur van de Kamer is sinds 1966 opgedragen aan het Presidium. Voordien werd dit verzorgd door de Centrale Afdeling - de werkzaamheden van de Kamer werden vanouds deels verricht in zogenaamde afdelingen – het Seniorenconvent en de Commissie voor huishoudelijke aangelegenheden. Nadat in 1966 de laatste afdelingen waren opgeheven, verrichten de kamerleden hun werkzaamheden grotendeels in commissies. Het zwaartepunt ligt daardoor niet langer bij de plenaire vergadering. De verschillende onderdelen van de politieke organisatie zullen hieronder nader worden besproken.

4.2.1 De fracties

Sinds de opkomst van de politieke partijen eind negentiende eeuw zijn de fracties, als vertegenwoordigers van de partijen in de Kamer, de beeldbepalende elementen van de staatkundige praktijk geworden. De gekozen leden die bij de verkiezingen gezamenlijk op één lijst stonden, worden bij het begin van de zitting als één fractie beschouwd. Wanneer slechts één kandidaat van een lijst gekozen is, dan wordt dit lid als een afzonderlijke fractie beschouwd.¹² De verkiezingsstrijd gaat niet zo zeer tussen individuele kandidaten, met uitzondering van de belangrijkste, gezichtsbepalende politieke leiders, maar vooral tussen de politieke partijen. Na de verkiezingen oefenen de aanstaande regeringsfracties en hun fractieleiders bij de kabinetsformatie grote invloed uit op het af te sluiten regeerakkoord.

Kamerleden spreken in de plenaire vergadering en in de commissievergaderingen op een enkele uitzondering na niet op persoonlijke titel, maar namens de fractie. De namen van de fracties worden vermeld in de schriftelijke voorbereiding van wetsvoorstellen en niet de namen van de individuele kamerleden die een inbreng hebben gehad. Bij stemmingen, met uitzondering van de hoofdelijke stemmingen, wordt alleen gemeld of de fracties voor of tegen zijn. De besluitvorming die formeel in het plenum plaatsvindt wordt in feite voorgekookt in de fractievergaderingen. Na afloop van de fractievergaderingen is in de regel duidelijk hoe er in de Kamer zal worden gestemd. Alleen in uitzonderlijke gevallen, bijvoorbeeld bij principiële kwesties als het abortuswetsvoorstel, kunnen de fracties de leden vrij laten om overeenkomstig hun eigen oordeel te stemmen. Tenslotte is, zoals ook hierna nog zal blijken de grootte van de fractie van belang bij de vertegenwoordiging in het Presidium

¹² RvOTK, 1994, art. 11, lid 1

en de commissies.¹³ Ook de Voorzitter werd gedurende grootste deel van de naoorlogse periode geleverd door de grootste fractie.

Het staat iedere fractie vrij om haar organisatie naar eigen goeddunken in te richten. Bij de grote fracties loopt de organisatie in veel opzichten parallel aan de organisatie van de Kamer als geheel. Het hoogste orgaan waarin de uiteindelijke besluitvorming plaatsvindt is de fractievergadering, maar het belangrijkste inhoudelijke werk wordt voorbereid in fractiecommissies. In grote lijnen is er voor iedere kamercommissie een fractiecommissie. De besluitvorming in de fractievergadering wordt door de fractiecommissies gedomineerd.¹⁴

Gedurende de zittingsperiode kunnen er wijzigingen optreden in de samenstelling van de fracties. Het is usance dat individuele leden geen afwijkende standpunten in de vergadering van de Kamer naar voren brengen, zonder dat daarover van tevoren overleg is geweest binnen de fractie. Daarnaast is er de fractiediscipline, waarbij de fractie het stemgedrag van de individuele leden bepaalt. Wanneer een kamerlid zich niet met de standpunten van zijn of haar fractie kan verenigen, kan dit ertoe leiden dat deze dissident opstapt, of zelfs door de fractie worden uitgestoten. Daarbij kan hij of zij echter niet worden gedwongen om ook zijn of haar kamerzetel op te geven. Het is na de Tweede Wereldoorlog verschillende malen voorgekomen dat één of meer kamerleden al dan niet gedwongen de fractie verlieten, maar slechts in een enkel geval gaf een afgescheiden kamerlid daarbij ook zijn zetel op. In de meeste gevallen werden nieuwe fracties gevormd, die bij nieuwe verkiezingen echter vrijwel nooit in de Kamer terugkeerden.¹⁵ Daarnaast komt het voor dat kamerleden tussentijds hun zetel (moeten) opgeven. Van iedere wijziging in de samenstelling van de fracties dient mededeling te worden gedaan aan de Voorzitter.¹⁶

De fracties ontvangen sedert 1964 een financiële tegemoetkoming voor personeelskosten en kantoorbenodigdheden.¹⁷ In het Reglement van Orde van de Tweede Kamer (RvOTK) van 1994 is bepaald dat de Kamer regels dient vast te stellen ten aanzien van de toekenning van geldelijke middelen en aan het beheer daarvan door de fracties (art. 10, lid 3). Dit resulteerde in de *Regeling financiële ondersteuning fracties Tweede Kamer*. Daarin zijn onder meer bepalingen opgenomen met betrekking tot de doelen waaraan de gelden mogen worden besteed, aan de wijze waarop de hoogte van de toegekende bedragen per fractie wordt berekend en aan hoe en wanneer de financiële verantwoording door de fracties dient plaats te vinden.

4.2.2 De Voorzitter

De Voorzitter wordt sinds de grondwetsherziening van 1983 door de Tweede Kamer zelf benoemd. Voordien geschiedde de benoeming door de Koning uit een voordracht van drie kandidaten door de Kamer. Sinds 1995 wordt alvorens tot verkiezing van de Voorzitter over te gaan, eerst een profielschets opgesteld. Vervolgens kunnen kamerleden zich als kandidaat beschikbaar stellen. Sinds 1915 wordt de voorzitter in de regel door de grootste fractie geleverd.¹⁸ De Voorzitter heeft de volgende taken:

- het leiden van de werkzaamheden van de Tweede Kamer en die van het Presidium;
- het doen naleven van het Reglement van Orde;
- het uitvoeren van de door de Tweede Kamer genomen besluiten;
- het vertegenwoordigen van de Tweede Kamer.

De Voorzitter is bevoegd de vergaderingen van alle commissies bij te wonen. De Voorzitter en de ondervoorzitters vormen samen het Presidium. De Voorzitter benoemt voor ieder lid van het Presidium een plaatsvervanger. Tot 1977 leverde iedere grote fractie één lid voor het Presidium en was er één vertegenwoordiger van de kleinere fracties. Na genoemd jaar wordt uitgegaan van het aantal zetels

¹³ Van Schagen, *De Tweede Kamer der Staten-Generaal*, 100-102.

¹⁴ Ibidem, 102-103.

¹⁵ H.A.H. Toornvliet, *De staatsinrichting*, (Utrecht: Het Spectrum, 1987), 162, 165.

¹⁶ RvOTK, 1994, art. 11, Lid 2

¹⁷ HTK zitting 1964-1965, Rijksbegroting, hoofdstuk II; zie ook D.J. Elzinga en C. Wisse, *De parlementaire fracties. Nederlands Parlementsrecht*, monografie nr. 5 (Groningen: Wolters-Noordhoff, 1988), p. 196.

¹⁸ Ibidem, 121.

dat een fractie in de Kamer heeft. Het gevolg is dat niet alle fracties in het Presidium vertegenwoordigd zijn en dat de grote fracties meerdere leden leveren.¹⁹

4.2.3 Het Presidium

Het *Presidium*²⁰ nam in 1966 de taken over van de tot dan toe bestaande Centrale Afdeling, het Seniorenconvent en de Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden. De Centrale Afdeling werd gevormd door de voorzitters van de afdelingen (zie hierna). Het Seniorenconvent was de benaming voor de bijeenkomst van de fractievoorzitters van de Kamer. Overleg binnen het Seniorenconvent betrof zaken waaraan politieke aspecten verbonden waren. Zo voerde het Seniorenconvent onder andere overleg met de regering over de voorgenomen huwelijken van de prinsessen Irene en Beatrix. De Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden werd voor het eerst vermeld in het reglement van 1849. Zij droeg zorg voor de facilitaire zaken, stelde de raming (begroting van de Kamer) op en deed voordrachten voor benoeming, bevordering en ontslag van ambtenaren. De commissie werd elk zittingsjaar ingesteld en bestond uit de Voorzitter en een aantal kamerleden. De agenda en de vergaderingen van het Presidium zijn niet openbaar. Indien nodig kunnen ook andere leden, zoals fractievoorzitters, voor de vergaderingen uitgenodigd worden. De taken van het Presidium zijn:

- het verzenden van wetsvoorstellen en andere stukken naar de commissies;
- het regelen van de kamerwerkzaamheden;
- het aanstellen van hoge ambtenaren;
- het opstellen van de raming van de Tweede Kamer;
- het beheeren van de geldelijke middelen van de Tweede Kamer.

4.2.4 Van afdelingen naar commissies

Het zwaartepunt van het parlementaire werk lag aanvankelijk bij de wetgeving. Vanouds ging aan de openbare behandeling van wetsontwerpen een onderzoek vooraf. De wijze waarop dit voorbereidend onderzoek werd uitgevoerd onderging in de loop der tijd verschillende veranderingen. De Grondwet van 1815 (art. 107) schreef een afdelingsonderzoek van wetsontwerpen voor. De kamerleden werden door loting over de afdelingen verdeeld.

In 1842 werden de *Commissies van rapporteurs*²¹ ingesteld om de behandeling van wetsvoorstellen in de afdelingen te verbeteren. In deze commissies werden deskundige leden door de vijf afdelingen benoemd om van het voorbereidend onderzoek een gezamenlijk verslag op te maken. De commissies van rapporteurs konden met de regering overleg plegen. Zij beoordeelden of wijzigingen, bij dat overleg door de regering aangebracht, opnieuw in de afdelingen behoorden te worden overwogen. Deed dit zich voor, dan werd het verslag als voorlopig verslag beschouwd. Daarop werd een nieuw onderzoek ingesteld waarna het definitief verslag werd uitgebracht. Door het vervallen van het stelsel van afdelingsonderzoek kwam in 1966 een einde aan de Commissies van rapporteurs.

De Grondwet van 1887 schreef het afdelingsonderzoek niet meer dwingend voor. Het vooronderzoek van belangrijke wetsontwerpen werd sindsdien aan commissies van voorbereiding opgedragen. De commissies van voorbereiding werden als speciale commissies ingesteld voor onderzoek van bijzondere onderwerpen. Deze wetsontwerpen, vaak van grote omvang, bevatten belangrijke beginselen en waren technisch ingewikkeld.²² Zij werden eerst in de afdelingen onderzocht. In elke afdeling fungeerde een lid van de commissie als rapporteur. Voor het eerst werd een commissie van voorbereiding ingesteld voor het onderzoek van het Wetboek van Strafrecht en van Strafvordering in de zitting 1879-1880. In het RvOTK werd deze commissie in 1888 opgenomen. In 1966 werden de

¹⁹ Ibidem, 121-122.

²⁰ Franssen, H.M. en J.A. Schagen, Over de orde mijnheer de voorzitter, Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal toegelicht aan de hand van de praktijk, ('s-Gravenhage 1990), 47-50.

²¹ J.G. Pippel, Het Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, ('s-Gravenhage 1950), 15 e.v.

²² Pippel, 1950, p. 85-87, 225.

commissies van voorbereiding niet meer in het RvOTK vermeld daar het afdelingsonderzoek bijna niet meer plaatsvond.²³

In 1909 werd het voorbereidend onderzoek uitgebreid met de instelling van de begrotingscommissies voor onderzoek van gewone begrotingsontwerpen. Vanaf 1919 werden bijzondere commissies ingesteld voor wetsontwerpen van technische aard, waarin kamerleden met speciale deskundigheid benoemd werden. Tenslotte deden in 1925 de vaste commissies hun intrede, die voor onderzoek van verwante groepen wetsontwerpen ingesteld werden. Op den duur vond het voorbereidend onderzoek van wetsontwerpen op vijf manieren plaats:

1. in de afdelingen;
2. in de commissies van voorbereiding;
3. in de begrotingscommissies;
4. in de bijzondere commissies;
5. in de vaste commissies.²⁴

Na de Tweede Wereldoorlog werd het afdelingsonderzoek en ook het onderzoek door de commissies van voorbereiding steeds minder uitgevoerd. Vanaf 1948 begon het systeem van de vaste commissies zich uit te breiden. In 1953 werden vaste commissies voor ieder departement ingesteld.²⁵ Deze commissies droegen zorg voor de voorbereiding van de plenaire behandeling van alle wetsvoorstellen en andere stukken afkomstig van de regering die tot hetzelfde beleidsterrein behoorden. Ook namen de vaste commissies de behandeling van de begrotingshoofdstukken voor hun rekening. De bovengenoemde eerste drie manieren van voorbereidend onderzoek kwamen na de herziening van het Reglement van Orde van 1966 niet meer voor. De resterende twee soorten commissies, de vaste en bijzondere, gingen naast het voorbereidende onderzoek van wetgeving ook beleidscontrole uitoefenen. In de commissies nam de notabehandeling en het mondeling overleg met de regering een belangrijke plaats in. Het aantal vaste commissies groeide gestaag, waarbij behalve departementale ook vaste commissies voor een deel van het beleidsterrein van één ministerie of delen van beleidsterreinen van meer dan één ministerie ingesteld werden. Ook werden bijzondere commissies ingesteld voor de behandeling van één bepaald wetsontwerp of enkele met elkaar samenhangende wetsontwerpen en voor de behandeling van nota's.

4.2.5 De ontwikkeling van het commissiestelsel sinds 1966

In de jaren zestig werd het instituut van de openbare commissievergadering (OCV)²⁶ ingevoerd. In het vergaderjaar 1975-1976 is de Tweede Kamer begonnen met het behandelen van nota's in OCV's om de plenaire vergadering te ontlasten.²⁷ Dit vormde een belangrijke stap in de verschuiving van het zwaartepunt van de werkzaamheden van de Tweede Kamer van het plenum naar de commissievergadering. De openbare commissievergadering werd in 1980 de 'uitgebreide commissievergadering' (UCV)²⁸; de bevoegdheden van de commissievergadering werden uitgebreid met o.a. de mogelijkheid moties en amendementen in te dienen en deze in stemming te brengen. Deze stemming was echter niet meer dan een advies aan de plenaire vergadering. De Kamer was bevoegd tot herstemming. Eind jaren tachtig rees de vraag of de onderlinge taakafbakening tussen UCV en de plenaire vergadering nog voldeed.

In 1994 werden de uitgebreide commissievergaderingen vervangen door andere vormen van overleg: algemeen overleg (AO)²⁹, nota-overleg (NO)³⁰ en wetgevingsoverleg (WO).³¹ Deze drie vormen van

²³ Praktische mededelingen, 1963.

²⁴ Pippel, 1950, 180-183, 224-225.

²⁵ HTK 1953-1954, p. 9-10.

²⁶ HTK 1962-1963, p. 41-51; HTK 1962-1963, Bijlagen 6909.

²⁷ HTK 1974-1975, p. 5922-5932; HTK 1974-1975, Bijlagen 13 435.

²⁸ G.H. Hagelstein, De parlementaire commissies, Groningen 1991, p. 229-258.

²⁹ Overleg tussen een kamercommissie en een bewindspersoon over algemene zaken betreffende het beleid van zijn/haar ministerie.

³⁰ De ministers plegen belangrijke beleidsvoornemens in nota's uiteen te zetten. Het gebruik van nota's is een informeel verschijnsel dat nergens in de wetgeving wordt genoemd. Slechts de Wet op de ruimtelijke ordening bevat sinds 1986 een regeling (art. 2a-2c) om plannen kenbaar te maken

overleg zullen hierna bij de behandeling van de werkzaamheden van de Kamer nader worden besproken.

Bij de algehele herziening van het Reglement van Orde in 1994 werd het commissiestelsel ingrijpend veranderd. Besloten werd dat kamercommissies behoren aan te sluiten bij de departementale indeling dan wel horizontaal van betekenis dienen te zijn voor alle departementen. Hiermee werden alle bijzondere commissies opgeheven en het aantal vaste commissies werd gereduceerd. In totaal zijn er 13 vaste commissies. De Kamer kent een vaste commissie voor elk ministerie, met uitzondering van het Ministerie van Algemene zaken. De vaste commissie voor Binnenlandse zaken is belast met aangelegenheden op het gebied van het Huis der Koningin, de Hoge Colleges van Staat en het Ministerie van Algemene zaken. Tevens kent de Kamer een vaste commissie voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse zaken. De taken van de vaste commissies waren sinds 1966 opgenomen in het Reglement van Orde, maar zijn hier sinds 1994 weer uit verdwenen. Het verdwijnen van de taakomschrijving houdt echter geen wijziging in. De vaste commissies hebben dezelfde taken als de Kamer als geheel: wetgeving, controle en het uitvoeren van het budgetrecht.³²

Naast de vaste commissies zijn er algemene commissies en tijdelijke commissies ingesteld en dan is er nog een categorie overige commissies.³³ De algemene commissies worden ingesteld voor onderwerpen die vrijwel alle ministeries aangaan dan wel van bijzonder belang zijn voor de algehele uitoefening van de taken van de Tweede Kamer (zoals de Commissie voor de rijksuitgaven of de Commissie voor Europese zaken). Algemene commissies worden ingesteld voor de duur van de zitting van de Tweede Kamer. Er bestaat een mogelijkheid voor de instelling van tijdelijke commissies voor specifieke onderwerpen, zoals bijvoorbeeld klimaatverandering. *Tijdelijke commissies* onderscheiden zich van algemene commissies doordat ze een nauwkeurig omschreven opdracht hebben. Zodra die opdracht is uitgevoerd, dat wil zeggen zodra de commissie rapport heeft uitgebracht, houdt deze op te bestaan.

Tenslotte zijn er enige commissies die op grond van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer dienen te worden ingesteld, de zogenaamde *overige commissies*: de Commissie voor de Verzoekschriften, de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, de Commissie voor de Werkwijze van de Kamer en de Commissie voor het Onderzoek van de Geloofsbrieven. De laatste commissie gaat na of aanstaande kamerleden aan alle voorwaarden voldoen om als kamerlid te mogen aantreden. Zij heeft natuurlijk vooral veel werk vlak na de verkiezingen. Deze commissie onderzoekt ook, aan de hand van de verslagen van alle stembureaus, of de verkiezingen volgens de regels zijn verlopen.

De *Commissie voor de Verzoekschriften* neemt een aparte plaats in binnen de Tweede Kamer. Wanneer een burger een persoonlijke klacht heeft over het optreden van de rijksoverheid, en geen gebruik kan maken van een bezwaarschriftprocedure, dan kan hij zich richten tot de Eerste of de Tweede Kamer. Beide kennen een Commissie voor de Verzoekschriften die de binnengekomen klachten onderzoekt. De samenstelling van de commissies vormt over het algemeen een getrouwe afspiegeling van de machtsverhoudingen in de Kamer. Dus opnieuw is hier de omvang van de fracties van belang.

Sinds 1994 is de Commissie voor de Verzoekschriften ook belast met alle aangelegenheden die de Nationale Ombudsman betreffen. Zij is bevoegd om in mondeling en schriftelijk overleg te treden met de Nationale Ombudsman en om verslag uit te brengen aan de Kamer over haar in handen gestelde rapporten van dit instituut. De Nationale Ombudsman, belast met het onderzoeken van klachten van burgers, is mede in het leven geroepen om het parlement te ontlasten. De commissies voor de verzoekschriften van beide kamers bleven daarnaast echter gehandhaafd. Het zijn collegiale instellingen. Een klacht behandeld in de ene instelling kan niet nog eens door de ander worden onderzocht, tenzij er sprake is van nieuwe feiten of gezichtspunten. De burger moet ook een keuze maken waar hij zijn klacht deponeert; hij kan niet bij alle instellingen een verzoekschrift indienen met betrekking tot dezelfde kwestie. De Commissie voor de Verzoekschriften kan slechts klachten

over bepaalde aspecten van het nationaal ruimtelijk beleid (PKB's).

³¹ Behandeling van wetsvoorstellen waaraan veel technische en specialistische aspecten vastzitten.

³² Van Schagen, *De Tweede Kamer der Staten-Generaal*, 81.

³³ HTK 1992-1993, Bijlagen 22 590 nr. 8 en HTK 1993-1994, Bijlagen 22 590 nr. 26.

onderzoeken waarvoor een minister of een staatssecretaris ter verantwoording kan worden geroepen. De Nationale Ombudsman is op een breder terrein actief.³⁴

In het verlengde van haar al bestaande taken neemt de Commissie voor de Verzoekschriften kennis van de afzonderlijke rapporten van de Nationale Ombudsman, voert daarover in voorkomende gevallen overleg en brengt zonedig verslag uit aan de Kamer. Dat laatste zal in de meeste gevallen die rapporten betreffen waaraan de Nationale Ombudsman een aanbeveling heeft verbonden die echter niet door de regering wordt nagevolgd. De Commissie onderzoekt dan waarom de regering geen gevolg heeft gegeven aan de aanbeveling en of daarbij naar normen van redelijkheid en zorgvuldigheid is gehandeld. Het is niet aan de Commissie voor de Verzoekschriften om een oordeel te geven over hoe de Nationale Ombudsman een onderzoek heeft uitgevoerd. Evenmin worden andere aangelegenheden aangaande de Nationale Ombudsman tot haar taak gerekend.³⁵

Alle commissies hebben de bevoegdheid om:

1. zich tot de minister te wenden ter verkrijging van alle stukken waarvan zij de kennisneming nodig acht;
2. in mondeling of schriftelijk overleg te treden met de een minister;
3. hoorzittingen te houden;
4. werkbezoeken af te leggen;
5. zich te laten voorlichten door colleges van advies;
6. externe deskundigen in te schakelen;
7. de Kamer voor te stellen om een groot project aan te wijzen.³⁶

Enquête-commissies hebben daarnaast nog enkele extra bevoegdheden, zoals het laten dagvaarden en onder ede horen van getuigen en deskundigen.³⁷

Tot 1994 was in het reglement de mogelijkheid opgenomen voor commissies om gezamenlijk of afzonderlijk subcommissies in te stellen. Alle ingestelde subcommissies hadden een tijdelijk karakter en het merendeel diende als onderzoekscommissie. Zo werd een onderzoek naar de visfraude ingesteld door een subcommissie van de vaste commissie voor de Visserij, de subcommissie Visquoteringsregelingen. Hoewel hieromtrent geen bepalingen waren opgenomen, werd aangenomen dat subcommissies dezelfde bevoegdheden bezaten als gewone commissies. In het reglement van 1994 is de bepaling dat commissies subcommissies kunnen instellen geschrapt. Daarmee is niet de mogelijkheid tot het instellen van subcommissies verdwenen; men heeft echter duidelijk willen maken dat subcommissies niet dezelfde bevoegdheden hebben als commissies. Zij kunnen niet zelfstandig hoorzittingen organiseren, in overleg treden met ministers of aan de Kamer voorstellen om een groot project aan te wijzen. Er zijn ook geen griffiers aanwezig bij de vergaderingen van subcommissies en er wordt geen verslag van de vergaderingen gemaakt.³⁸

4.2.6 Het plenum

In de Grondwet, artikel 67, eerste lid, is bepaald dat de beide kamers elk afzonderlijk en in Verenigde Vergadering alleen mogen vergaderen en besluiten mogen nemen indien meer dan de helft van het aantal leden (het quorum) aanwezig is. In aanvulling daarop is in het Reglement van Orde (1998), artikel 49 bepaald dat de Voorzitter de vergadering opent wanneer de presentielijst door tenminste zesenzeventig leden is getekend. De kamerleden behoeven daarbij niet daadwerkelijk in de vergaderzaal aanwezig te zijn. Alleen in het geval een van de leden om een hoofdelijke stemming (zie hierna) heeft verzocht, moet worden vastgesteld of er een quorum is.³⁹

Een besluit wordt in de regel genomen nadat daarover is gestemd. Er kunnen echter ook besluiten worden genomen zonder stemming. De voorzitter kan bijvoorbeeld schriftelijk voorstellen doen met

³⁴ 'Toelichting op het Reglement van de Commissie voor de verzoekschriften' in: *Reglement van orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en andere regelingen* (SDU Uitgeverij Plantijnstraat, 1994), 91-92.

³⁵ Ibidem, 92-93.

³⁶ RvOTK: 1994, art. 27.

³⁷ Wet op de parlementaire enquête, art. 4 en art. 8.

³⁸ Van Schagen, *Tweede Kamer der Staten-Generaal*, 84-85.

³⁹ Ibidem, 110-111.

betrekking tot de afhandeling van bepaalde zaken waarbij hij bij opening van de vergadering aan de Kamer meedeelt dat wanneer voor het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, aangenomen wordt dat de Kamer akkoord is gegaan.

Er kan op drie manieren worden gestemd: met handopsteken, hoofdelijk of schriftelijk. De Voorzitter gaat er vanuit dat alle leden van een bepaalde fractie die in de vergaderzaal aanwezig zijn, op gelijke wijze hebben gestemd. Individuele kamerleden kunnen echter vragen dat er aantekening van wordt gemaakt dat zij geacht willen worden te hebben tegengestemd. Elk kamerlid kan daarnaast om een hoofdelijke stemming verzoeken. De namen van de aanwezigen worden dan één voor één afgeroepen, waarbij het desbetreffende kamerlid te kennen geeft voor of tegen te zijn. Schriftelijke stemmen vinden alleen plaats wanneer iemand moet worden voorgedragen of benoemd, bijvoorbeeld bij de verkiezing van de Voorzitter van de Tweede Kamer.

Een debat in de plenaire vergadering verloopt volgens een vast patroon. Daarbij komen in de zogenaamde eerste termijn eerst de kamerleden aan het woord en vervolgens de minister of staatssecretaris. Wanneer niet alle vragen voldoende zijn beantwoord, volgt nog een tweede termijn waarin opnieuw verschillende kamerleden het woord voeren (repliek), gevolgd door de antwoorden daarop van de bewindspersoon (dupliek). Zonodig kan er nog een derde termijn volgen. Het is mogelijk om sprekers tijdens hun betoog te interrumperen. Dit gebeurt vooral in de tweede termijn. De kamerleden kunnen daarbij gebruik maken van tegenover het spreekgestoelte opgestelde interruptiemicrofoons.

De aanwezigheidsgraad in de plenaire vergadering is in het algemeen mager. Alleen bij debatten van groot politiek belang is de opkomst goed. De veranderde werkwijze van de Kamer sedert de jaren zestig is hier debet aan. Commissievergaderingen vinden vaak tegelijkertijd met de plenaire vergadering plaats. In de plenaire vergadering zijn in de regel alleen die leden aanwezig die namens hun fractie bij de behandeling van het desbetreffende onderwerp betrokken zijn. Zij hebben veelal ook al een bijdrage in de commissievergadering geleverd en de schriftelijke inbreng verzorgd. Een bijkomende factor is dat kamerleden niet meer zelf bepalen wat zij stemmen, maar hun stemgedrag in fractieverband vaststellen. Het is dus ook minder noodzakelijk voor kamerleden om de individuele debatten bij te wonen.⁴⁰

Het officiële verslag van de vergaderingen wordt op de eerstvolgende vergadering ten behoeve van de leden ter inzage gelegd en vervolgens door de Voorzitter aan de vergadering ter goedkeuring voorgedragen. In het geval van een *vergadering met gesloten deuren* kunnen stenografen worden toegelaten, maar wanneer dat niet het geval is wordt genotuleerd door de Griffier. Deze stukken worden in het Centraal Archief van de Tweede Kamer achter slot bewaard tenzij de Kamer anders besluit.

4.3 Ondersteuning door de ambtelijke organisatie en de huisvesting

De Griffier heeft de leiding over de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer. Deze hoogste ambtenaar is verantwoordelijk verschuldigd aan het Presidium. De functie van Griffier heeft in de loop der jaren andere accenten gekregen. Vanouds had hij de zorg voor de staatsrechtelijke aspecten van het werk van de Kamer, maar later zijn managementtaken aan zijn werk toegevoegd. De belangrijkste taken van de Griffier zijn:

- het voorbereiden, vastleggen en uitwerken van de beslissingen van de Tweede Kamer en het Presidium;
- het adviseren van de Voorzitter en het Presidium;
- het leiden van de ambtelijke organisatie;
- het uitoefenen van het griffierschap van de Commissie voor de werkwijze van de Tweede Kamer.

De Griffier wordt bijgestaan door plaatsvervangend griffiers die de kamercommissies ondersteunen in al hun werkzaamheden. Door de toename van het parlementaire werk werd voor de Griffier het leiden van de ambtelijke organisatie te veelomvattend. Daarom werd in 1972 een Directeur der Diensten aangesteld met als taken het leiden en coördineren van de ondersteunende en verzorgende diensten en het zorgdragen voor de informatievoorziening. In 1989 werd de Directeur der Diensten vervangen door drie directies: Verzorgende Diensten, Griffiediensten en Informatievoorziening. In 1994 werd dit

⁴⁰ Ibidem, 111-112.

teruggebracht tot twee directies, namelijk de Directie Constitutioneel Proces en de Directie Facilitair Bedrijf. De Griffier blijft, als hoogste ambtenaar, verantwoordelijk voor het naar behoren functioneren van het ambtelijk apparaat.⁴¹

Als onderdeel van de Griffie werd in 1987 het Bureau Wetgeving opgericht, met als hoofdtaak het wetstechnisch toetsen van amendementen. Daarnaast heeft het bureau taken op het gebied van administratieve en redactionele begeleiding van wetsvoorstellen vanaf het moment van indiening bij de Kamer totdat een aangenomen wetsvoorstel naar de Eerste Kamer wordt doorgezonden. Tot eind 1990 verrichtte het bureau ook de wetstechnische toetsing van ingediende wetsvoorstellen, maar dit moest worden opgegeven omdat de dienstverlening aan de individuele kamerleden in verband met amendering alle beschikbare tijd opeiste. Verder stelt het Bureau Wetgeving een zogenaamde stemmingslijst op, waarin is aangegeven welke amendementen gezamenlijk in een wetsvoorstel kunnen komen en welke onverenigbaar zijn. Dit is een ambtelijk voorstel; de Kamer kan anders beslissen.⁴²

In 1971 werd naar aanleiding van een daartoe ingediend voorstel van een zestal kamerleden, de Commissie Onderzoek Huisvesting Tweede Kamer ingesteld. Deze kreeg een tweeledige taak:

1. het in overleg met de fracties en diensten van de Kamer, inclusief de diensten die niet rechtstreeks onder de Kamer ressorteren, opstellen van een programma van eisen voor de huisvesting van de Kamer waarbij rekening moest worden gehouden met de ontwikkeling van de werkzaamheden van de Kamer;
2. het onderzoeken in hoeverre de nieuwe huisvesting in de gebouwen aan het Binnenhof, eventueel met omliggende gebouwen, te realiseren zou zijn.⁴³

In 1975 bracht de commissie haar eindrapport uit. Zij vroeg de Kamer om het door haar opgestelde programma van eisen goed te keuren en om haar vervolgens te dechargeren en te ontbinden. Verder werd de Kamer gevraagd om een bouwbegeleidingscommissie in te stellen. Dit gebeurde bij besluit van de Kamer van 6 april 1976. In de commissie hadden behalve kamerleden ook vertegenwoordigers van het personeel van zowel de Kamer als van de fracties en een vertegenwoordiger van de parlementaire pers zitting. De Bouwbegeleidingscommissie (BBC) kreeg de opdracht om aan de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (Rijksgebouwendienst) alle medewerking te geven die nodig was om het programma van eisen uit te voeren. Daarnaast moest er zorg voor worden gedragen dat alle groepen en gebruikers van het Kamergebouw inspraak zouden hebben. De commissie diende periodiek verslag uit te brengen.⁴⁴

De BBC bleef de daarop volgende twee decennia betrokken bij de begeleiding van de ver- en nieuwbouw van het complex van de Tweede Kamer en met de inrichting van de gereedgekomen ruimten. In haar rapport uit 1996 moest de commissie echter constateren dat aan het einde van de nieuwbouw- en renovatieprojecten de Kamer helaas nog altijd niet de gevraagde ruimte ter beschikking zou hebben.⁴⁵ Een jaar later werd gemeld dat pas in de jaren na 2000 de ruimtenood van de Kamer geheel gelenigd zal zijn, onder meer door toevoeging van het voormalig Amsterdams Logement aan het Plein en het voormalig gebouw van het Algemeen Rijksarchief aan het Bleijenburg.⁴⁶

In 2000 verzocht de BBC aan de Kamer haar opdracht aan te passen. Voorgesteld werd de volgende tweeledige taak:

⁴¹ Franssen, 'Over de orde mijnheer de voorzitter', 50-51.

⁴² P. Federer, 'Waar blijven die amendementen nu toch, mijnheer de voorzitter', in E.C.M. Jurgens en J., A. van Schagen (red.), *Tweede Kamer op orde. Beschouwingen over het herziene Reglement van orde* (z.p.: SDU Uitgeverij Plantijnstraat, 1993) 51-58, aldaar 56-57.

⁴³ HTK, zitting 1970-1971, Bijlagen, 11 107, nr. 1.

⁴⁴ Ibidem 1978-1979, Bijlagen, 11 107, nr. 25.

⁴⁵ Ibidem 1995-1996, Bijlagen, 11 107, nr. 93, brief van de Bouwbegeleidingscommissie ontvangen 9 februari 1996.

⁴⁶ Ibidem 1996-1997, Bijlagen, 11 107, nr. 94, brief van de Bouwbegeleidingscommissie ontvangen 21 maart 1997.

1. het bewaken van het gebruik en de inrichting van de gebouwen, het voorzien van de ruimtebehoefte en het ruimtegebrek van alle geledingen in de Kamer op de lange en de middellange termijn en het daarover adviseren van de Kamer;
2. het ontwikkelen van een visie op de huisvesting van de Kamer en het evalueren daarvan.

De commissie, wier naam gewijzigd zou moeten worden in Commissie Huisvesting, zou jaarlijks aan de Kamer verslag moeten doen van haar werkzaamheden.⁴⁷ De naam 'Bouwbegeleidingscommissie' blijft vooralsnog gehandhaafd. Bij overleg tussen de BBC en het Presidium en tijdens de behandeling van de Raming van de Kamer voor 2001, werden over de bestaande en toekomstige taak en werkwijze van de BBC enkele afspraken gemaakt. De voornaamste rol van de BBC is die van adviescommissie voor het Presidium. Het Presidium is uiteindelijk echter verantwoordelijk voor huisvestingsaangelegenheden: beheer, onderhoud, realisatie van eventuele aanpassingen aan gebouwen en de verdeling van de ruimte. De BBC kan hierin gevraagd en ongevraagd adviseren, maar tegelijkertijd bestaat er van de kant van het Presidium geen verplichting om advies bij de BBC in te winnen. Wanneer een adviesaanvraag achterwege blijft zal de BBC in ieder geval daarover door het Presidium worden geïnformeerd.⁴⁸

Bij het uitvoeren of uitbesteden van onderzoek worden de Kamer en het Presidium geadviseerd en ondersteund door een eigen *Onderzoeks- en verificatiebureau* (OVB). In een bijlage bij de raming voor 2002 werd de doelstelling geformuleerd voor de opzet van het OVB. Het bureau bundelt kennis op het terrein van onderzoek en heeft tot taak de Kamer en het Presidium te adviseren en te ondersteunen bij het opzetten, uitvoeren en uitbesteden van onderzoek. Het moet de kwaliteit van de besluitvorming van de Kamer bij onderzoek en verificatie bevorderen. In het geval onderzoek aan derden wordt uitbesteed, draagt het OVB zorg voor de begeleiding. Op verzoek van het Presidium adviseert en ondersteunt het OVB kamercommissies.⁴⁹

4.4 De werkzaamheden

4.4.1 Medewetgeving

Medewetgeving, het behandelen van wetsvoorstellen, is één van de twee hoofdtaken van de Tweede Kamer. Het wetgevingsproces gaat als volgt in zijn werk. Als een minister of staatssecretaris iets wettelijk wil regelen, geeft hij zijn ambtenaren de opdracht een tekst voor een wetsvoorstel te maken. Gaat het bijvoorbeeld om nieuwe belastingplannen, dan ligt het voor de hand dat die plannen worden uitgewerkt op het Ministerie van Financiën. Gaat het over een wijziging in de hoogte van de huursubsidies dan is het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer erbij betrokken. Het komt overigens vaak voor dat er meer dan één ministerie bij een wetsvoorstel betrokken is. Nadat het wetsvoorstel in de ministerraad is besproken en goedgekeurd gaat het naar de Raad van State. De Raad van State is het hoogste adviescollege van de regering. De Raad kijkt vooral naar de juridische kanten van het voorstel. Regelmatig brengt de regering op advies van de Raad van State wijzigingen in een wetsvoorstel aan. De regering is dat overigens niet verplicht.

Vervolgens gaat het wetsvoorstel met een memorie van toelichting (MvT) en het advies van de Raad van State naar de Koningin. De MvT geeft tekst en uitleg over doel en inhoud van het wetsvoorstel. Het wetsvoorstel wordt voorzien van een door de Koningin ondertekende vaste tekst, de zogenaamde Koninklijke Boodschap. Het geheel wordt ingediend bij de Tweede Kamer. Al deze stukken worden ten behoeve van de kamerleden gedrukt.

Na een eventueel hoofdlijnen debat gaat het wetsvoorstel naar de kamercommissie waarvan de werkzaamheden betrekking hebben op het beleidsterrein dat het voorstel bestrijkt. Ieder kamerlid kan vragen en opmerkingen over het wetsvoorstel naar voren brengen. Onder verantwoordelijkheid van de Griffier maakt de commissie een verslag van de besprekingen. Het verslag is een openbaar stuk dat door iedereen kan worden geraadpleegd. Het wordt aan alle kamerleden en aan de regering

⁴⁷ Ibidem 1999-2000, Bijlagen, 11 107, nr. 97, brief van de Bouwbegeleidingscommissie aan de Voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 16 mei 2000.

⁴⁸ Ibidem 2000-2001, Bijlagen, 11 107, nr. 99, Brief van de Voorzitter van de Tweede Kamer aan de Bouwbegeleidingscommissie d.d. 30 oktober 2000.

⁴⁹ HTK zitting 2001-2002, Bijlagen 2001-2002, nr. 8, Draaiboek Onderzoek (bijlage 3)

gezonden. Om het wetsvoorstel goed op zijn gevolgen te onderzoeken, kan de commissie andere personen en organisaties om schriftelijk commentaar op het wetsvoorstel vragen. Zij kan ook een hoorzitting organiseren waar personen of organisaties mondeling commentaar geven.

Als de commissie klaar is met de voorbereiding en geen vragen meer heeft, reageert de minister op de opmerkingen van de commissie in een 'Nota naar aanleiding van het verslag', eventueel vergezeld van een Nota van Wijziging. Ook deze stukken worden gedrukt en aan alle leden van de Tweede Kamer toegezonden. Daarna volgt eventueel een vervolg op het voorbereidend onderzoek, resulterend in een Nader Verslag. De minister reageert hierop in een Nota naar aanleiding van het Nader Verslag.

Wat dan volgt is de behandeling van het wetsvoorstel. De minister(s) of staatssecretaris(sen) moet(en) het voorstel in de Tweede Kamer verdedigen. Bij de behandeling van een wetsvoorstel kunnen kamerleden gebruik maken van hun recht van amendement: ze kunnen wijzigingen indienen en trachten daar een meerderheid voor te krijgen. Hoewel een amendement nooit de bedoeling van een wetsvoorstel mag veranderen, kan het aannemen van een amendement toch tot gevolg hebben dat een onderdeel van het beleid van een minister verandert. Daarom kan de minister tegen een amendement zijn. De meest krachtige uitspraak die hij in zo'n geval kan doen, is het amendement onaanvaardbaar verklaren. Houdt de meerderheid van de Tweede Kamer niettemin vast aan haar amendement, dan kunnen er twee dingen gebeuren. Of de minister vraagt de Kamervoorzitter de vergadering te schorsen voor nader beraad in het kabinet en besluit daarna eventueel tot intrekking van zijn wetsvoorstel, of de minister dreigt met aftreden, hetgeen niet vaak gebeurt. Het is ook mogelijk dat de Tweede Kamer het wetsvoorstel in zijn geheel verwerpt. Ook dat kan leiden tot het aftreden van een minister of zelfs van het kabinet. Wetsvoorstellen worden namelijk namens de regering ingediend.

Over wetsvoorstellen kan voorafgaand aan de plenaire behandeling met de betrokken minister of staatssecretaris uitvoerig worden gesproken in het al genoemde wetgevingsoverleg (WO). Deze vorm van overleg wordt overigens niet bij de behandeling van alle wetsvoorstellen toegepast. Er is bovendien toestemming van de Tweede Kamer nodig voor het houden van een WO. Een voorstel tot WO wordt gedaan door het Presidium dat daartoe de betrokken commissie hoort. Tijdens een WO kunnen allerlei specialistische en technische aspecten van wetgeving aan de orde komen en dat bespaart veel tijd. De Tweede Kamer hoeft immers bij de plenaire behandeling niet nog eens diep in te gaan op alle details en kan volstaan met een kort, algemeen debat. In sommige gevallen wordt het wetsvoorstel zelfs een hamerstuk, dat wil zeggen dat het voorstel in de plenaire vergadering zonder stemming wordt aangenomen omdat tijdens het overleg is gebleken dat alle fracties er achter staan. Tijdens het WO kunnen moties worden ingediend. Er wordt een woordelijk verslag van het WO gemaakt.

Tweede-Kamerleden kunnen ook een *initiatiefwetsvoorstel* indienen. Bij het behandelen van een initiatiefwetsvoorstel wordt dezelfde procedure gevolgd als bij gewone wetsvoorstellen. Sinds de wijziging van de Grondwet in 1983, is daarbij ook voor de Tweede Kamer advisering door de Raad van State mogelijk. Voordien bracht de Raad van State alleen advies uit aan de regering. In afwachting van een eveneens daartoe noodzakelijke wijziging van de Wet op de Raad van State 1962 (Stb. 88) werd een overgangsregeling van kracht. Conform deze regeling verzoekt de Tweede Kamer na indiening van een initiatiefwetsvoorstel de meest betrokken bewindsman om advies te vragen aan de Raad van State. Deze adviesaanvraag loopt via de Koning. Het advies wordt door de Raad van State direct aan de betrokken bewindspersoon gezonden, die het weer via de Koning aan de Tweede Kamer aanbiedt. Het kamerlid dat het voorstel aanhangig heeft gemaakt zorgt voor een schriftelijke reactie op het advies aan de Tweede Kamer.

De overgangsregeling verviel bij de inwerkingtreding op 1 augustus 1989 van de Wet tot wijziging van de Wet op de Raad van State ter aanpassing aan de Grondwet (Stb. 293). Daarna staat rechtstreekse adviesaanvraag open voor de Tweede Kamer en ook voor de Verenigde Vergadering der Staten-Generaal. De adviesaanvraag wordt ingediend alvorens het wetsvoorstel in behandeling wordt genomen of nadat dit al in behandeling is genomen. De Tweede Kamer dient zorg te dragen voor het openbaar maken van de aan haar gegeven adviezen van de Raad van State.⁵⁰

⁵⁰ A. Spijksma en L. Verbeek, *Driemaal 's Raads recht. Een drietal institutionele onderzoeken op taakgebieden van de Raad van State* ('s-Gravenhage, 1994), 18-19, 23.

Voorstellen voor Rijkswet – dit kunnen ook initiatiefvoorstellen zijn - worden op dezelfde wijze behandeld als andere wetsvoorstellen. Er zijn echter een aantal bijzondere bepalingen. De voorbereiding van de openbare beraadslaging in de Kamer geschiedt schriftelijk. De vertegenwoordigende lichamen van de Nederlandse Antillen en van Aruba zijn bevoegd om over een voorstel voor Rijkswet schriftelijk verslag uit te brengen. Dit wordt gedrukt en aan de kamerleden en aan de regering toegezonden. Bij de behandeling van een voorstel voor Rijkswet wordt aan de Gevolmachtigde Minister en de bijzondere gedelegeerde van het vertegenwoordigend lichaam van de Nederlandse Antillen onderscheidenlijk Aruba de mogelijkheid verleend om voor de eindstemming het woord te voeren. In het geval de Gevolmachtigd Minister of de bijzondere gedelegeerde zich tegen het voorstel verklaren, kan dit alleen worden doorgezonden naar de Eerste Kamer wanneer er tenminste drievijfde van het aantal uitgebrachte stemmen vóór is. In het geval van een geringere meerderheid wordt aan de Minister-President in overweging gegeven het voorstel terug te trekken dan wel te handhaven. Wordt tot het laatste besloten dan zendt de Voorzitter het alsnog naar de Senaat.

4.4.2 Controle

Controle van het regeringsbeleid is de tweede hoofdtaak van de Tweede Kamer. Met dit doel is ieder kamerlid bevoegd aan een minister of staatssecretaris vragen te stellen. Per jaar stellen kamerleden veel mondelinge en schriftelijke vragen. De Voorzitter van de Tweede Kamer moet de vragen wel eerst goedkeuren. De minister is verplicht op vragen van kamerleden in te gaan. Daarnaast hebben kamerleden het recht van interpellatie. Als een kamerlid een minister interpelleert, stelt hij eigenlijk ook vragen. Maar tijdens een interpellatie wordt een minister of een staatssecretaris ter verantwoording geroepen door de Tweede Kamer. Hij móét uitleg geven over een bepaalde zaak. Bijvoorbeeld omdat hij beweringen of beloften heeft gedaan die niet overeen komen met wat hij eerder heeft (toe)gezegd.

Soms zijn kamerleden het niet eens met de plannen van een minister of een staatssecretaris. Of vinden ze dat de regering op een bepaald gebied actie moet ondernemen. Ze kunnen dat de regering en de Tweede Kamer laten weten via een motie. Als een motie door de Tweede Kamer wordt aangenomen dan moet de regering daar natuurlijk rekening mee houden. Maar de regering is niet verplicht een motie uit te voeren. Er bestaan echter moties waar de regering eigenlijk niet om heen kan. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer de Tweede Kamer een motie van wantrouwen aanneemt. Het vertrouwen van de Tweede Kamer in een minister, een staatssecretaris of het hele kabinet is dan tot het nulpunt gedaald. Dan rest slechts aftreden.

De kamercommissies vergaderen geregeld met de ministers en staatssecretarissen over de ideeën, beslissingen en de plannen voor wetsvoorstellen van de regering, kortom: het regeringsbeleid. Sinds 1994 zijn er, zoals eerder vermeld, drie vormen van mondeling overleg: naast het al behandelde wetgevingsoverleg (WO) zijn er nog het *algemeen overleg* (AO) en het *nota-overleg* (NO).

Een commissie kan zelf beslissen een AO te houden. Er kunnen daarbij geen moties worden ingediend. Er wordt van een AO ook geen stenografisch verslag gemaakt; er wordt wel genotuleerd. In een NO wordt met bewindslieden gesproken over alle mogelijke stukken: nota's, notities, brieven, e.d. Alleen wetsvoorstellen komen niet aan de orde. Er zijn twee vormen van NO: een waarvan geen stenografisch verslag wordt gemaakt en waarbij geen moties kunnen worden ingediend en een waarbij dit wel het geval is. Tot de eerste kan de commissie zelf besluiten voor de tweede is toestemming van de Kamer nodig. De eerste vorm van NO ontlast de plenaire vergadering van de Tweede Kamer, want stukken die in een dergelijk overleg zijn besproken komen in de plenaire vergadering niet meer aan de orde.⁵¹

Dankzij het *budgetrecht* is de Tweede Kamer bevoegd samen met de regering te bepalen hoe hoog de uitgaven van de overheid zullen zijn en waaraan het geld besteed zal worden. Eerst komt de regering aan de beurt. Zij laat elk jaar op Prinsjesdag (de derde dinsdag van september) weten waaraan ze het overheidsgeld wil besteden of waarop ze wil bezuinigen. Dat doet ze in de Rijksbegroting en in de Miljoenennota, de toelichting op de begroting. Beide worden bij de Tweede Kamer ingediend. Een kort overzicht van de regeringsplannen staat in de Troonrede. Na Prinsjesdag is het de beurt aan de Tweede Kamer. De fractievoorzitters gaan dan met de minister-president in debat over het beleid van de regering. Dit staat bekend als de Algemene Politieke Beschouwingen. Dit is één van de weinige momenten waarop zowel het voltallige kabinet als alle kamerleden in de vergaderzaal van de Tweede Kamer aanwezig zijn.

⁵¹ Van Schagen, *De Tweede Kamer der Staten-Generaal*, 89.

De Tweede Kamer kan in bepaalde gevallen besluiten tot het verrichten of laten verrichten van een onderzoek. Er is sinds 1998 een 'Draaiboek onderzoek', dat in het vergaderjaar 2001-2002 opnieuw is vastgesteld. In het draaiboek wordt de wijze waarop de Tweede Kamer haar besluitvorming rond het (laten) doen van onderzoek vormgeeft, behandeld. Het is ook van toepassing op adviesaanvragen aan externe adviesorganen. Een onderzoek kan zowel een parlementair onderzoek zijn als een andersoortig onderzoek.⁵² In het eerste geval is er sprake van :

'Een activiteit op basis van een besluit door de kamer, op voorstel van één of meer leden tot vaststelling van een vraagstelling / onderzoekopdracht, waarbij beantwoording van die vraag dan wel uitvoering van het onderzoek niet aan de regering wordt gevraagd en waarbij de Kamer verantwoordelijkheid draagt voor de uitkomsten van het onderzoek.'⁵³

Andere vormen van onderzoek worden in opdracht of op verzoek van de Kamer uitgevoerd; niet de Kamer maar de opdrachtnemer draagt daarbij verantwoordelijkheid voor de uitkomsten.⁵⁴

Een parlementair onderzoek kan worden uitgevoerd door een enquêtecommissie op basis van artikel 140 e.v. van het RvOTK en de Wet op de parlementaire enquête. Op basis van artikel 18 van het RvOTK kan dit echter ook door een tijdelijke commissie worden gedaan. Tenslotte is het mogelijk om een al bestaande commissie van de Kamer hiermee te belasten.⁵⁵ Niet-parlementair onderzoek kan ook door kamerleden worden verricht of door de ambtelijke ondersteuning van de Kamer dan wel door bestaande organisaties: de Algemene Rekenkamer, het Sociaal en Cultureel Planbureau, het Centraal Bureau voor de Statistiek, de Rijksplanologische Dienst, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, het Rathenau-instituut, of door een onderzoeksbureau of een persoon.⁵⁶

Wanneer in de Kamer wordt gesignaleerd dat er een bepaalde informatiebehoefte bestaat waaraan door middel van onderzoek kan worden voldaan, stellen één of meer kamerleden een onderzoekskader op. Daarin zijn de context en omschrijving van het onderzoeksonderwerp opgenomen, een omschrijving van de informatiebehoefte en de termijn waarin daarin dient te worden voorzien. Dit onderzoekskader wordt vervolgens naar de meest betrokken commissie gezonden. De griffier van de commissie treedt vervolgens in overleg met de hiervoor genoemde OVB en de dienst Informatievoorziening (DIV), teneinde advies te kunnen uitbrengen over de vraag of de informatie die gewenst is door middel van onderzoek kan worden verkregen. Het advies wordt in de procedurevergadering van de commissie besproken waarna een definitief onderzoekskader wordt vastgesteld dan wel besloten wordt geen onderzoek te doen.⁵⁷

Enkele leden van de commissie formuleren vervolgens aan de hand van het vastgestelde onderzoekskader een onderzoeksvorstel. Dit bevat onder meer een onderzoeksvraag en een indicatie omtrent de kosten en tijdsduur van het onderzoek. In ieder geval moet ook worden duidelijk gemaakt of het een parlementair onderzoek zal betreffen of een andere vorm van onderzoek. In het eerste geval moet worden vermeld of het onderzoek door een enquêtecommissie zal worden uitgevoerd, dan wel door een tijdelijke commissie of een al bestaande kamercommissie. Ook wanneer het geen parlementair onderzoek betreft, moet worden aangegeven wie het gaat verrichten. De commissie stelt daarna het voorstel vast, al dan niet nadat daarin wijzigingen zijn aangebracht.⁵⁸

Het onderzoeksvorstel wordt doorgezonden aan het Presidium dat, alvorens het met een advies in de Kamer te brengen, eerst het OVB raadpleegt. Wanneer een tijdelijke of enquêtecommissie met het onderzoek zal worden belast, doet het presidium een voorstel voor de samenstelling. Tenslotte spreekt de Kamer zich over het voorstel uit, waarbij nog wijzigingen kunnen worden aangebracht. De leden van een tijdelijke of enquêtecommissie worden door de fracties in de Kamer voorgedragen, en vervolgens door de Voorzitter benoemd. De Griffier wijst op grond van artikel 15 van het RvOTK de

⁵² HTK zitting 2001-2002, Bijlagen 2001-2002, nr. 8, Draaiboek Onderzoek, Toelichting op het draaiboek onderzoek (bijlage 3)

⁵³ HTK zitting 2001-2002, Bijlagen 2001-2002, nr. 8, Draaiboek Onderzoek (bijlage 3).

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Ibidem, art. 3.5

⁵⁶ Ibidem, hoofdstuk 3.6

⁵⁷ Ibidem, hoofdstuk 2.2-2.6

⁵⁸ Ibidem, hoofdstuk 3.1-3.7

griffier van de commissie aan. De leden van de commissie kiezen een voorzitter in een eerste vergadering, die plaats vindt onder leiding van de Voorzitter van de Tweede Kamer. Dit geschiedt door middel van een geheime schriftelijk stemming. Het besluit tot het instellen van een onderzoek en de samenstelling van de commissie waaraan dit is opgedragen worden op last van de Voorzitter in de Staatscourant gepubliceerd. Op gelijke wijze wordt kennis gegeven van wijzigingen in de omschrijving van het onderwerp en van de beëindiging van het onderzoek.⁵⁹

De onderzoekscommissie draagt de politieke verantwoordelijkheid voor alle activiteiten van haar leden en staf. De griffier van de onderzoekscommissie is op basis van het mandaatbesluit van de Griffier eindverantwoordelijk voor alle organisatorische en inhoudelijke activiteiten van de ondersteuning van de commissie en eventueel voor het beheer van de gelden. Samen met de voorzitter van de onderzoekscommissie en in overleg met het OVB stelt hij een concept plan van aanpak op, dat in de eerste vergadering wordt vastgesteld. De onderzoekscommissie kan besluiten bepaalde delen van het onderzoek bij derden neer te leggen, maar de uitvoering vindt dan plaats onder haar verantwoordelijkheid. De ambtelijke diensten van de Tweede Kamer en de Stenografische Dienst beschikken over deeldraaiboeken voor parlementair onderzoek.⁶⁰

Wanneer besloten wordt tot een andere vorm van onderzoek dan een parlementair onderzoek, dan zal de Voorzitter een schriftelijk verzoek daartoe richten aan de perso(o)n(en) of organisatie(s) die men met het onderzoek wil belasten. Wanneer men de ondersteuning van de Kamer de uitvoering wil opdragen, zal de Griffier eerst onderzoeken of dit mogelijk is en of de capaciteit van de ondersteuning eventueel tijdelijk dient te worden uitgebreid. Aanbesteding van een onderzoek bij een of meer onderzoeksbureaus geschiedt onder verantwoordelijkheid van het OVB. Dit bureau verzorgt ook de begeleiding, waartoe het een begeleidingscommissie instelt. Het Presidium draagt zorg voor de instelling van een klankbordgroep, bestaande uit de leden van de meest betrokken commissie.⁶¹

Het eindrapport van een onderzoekscommissie wordt in een openbare bijeenkomst aan de Voorzitter van de Kamer aangeboden. Het Presidium stelt het rapport vervolgens in handen van de meest betrokken commissie, die de verdere behandeling vaststelt in een procedurevergadering. Vergelijkbaar worden rapporten van of adviezen die niet-parlementair onderzoek betreffen behandeld. Nadat het rapport of advies is behandeld, wordt binnen twee maanden een evaluatie uitgevoerd door de meest betrokken personen samen met tenminste één niet bij het onderzoek betrokken persoon. Deze evaluatie resulteert in een openbaar en schriftelijk evaluatieverslag.⁶²

Tot slot is de Tweede Kamer bevoegd voorstellen te doen voor de aanwijzing van een groot project en het vaststellen van een procedureregeling dienaangaande. Een groot project is een omvangrijk civiel infrastructureel werk dat een lange tijd vergt en dat gepaard gaat met grote uitgaven over een reeks van jaren. Bovendien is sprake van een gecompliceerde uitvoerings- en beheersstructuur, waardoor risico's bestaan voor uitgavenoverschrijdingen en waarbij het politieke afwegingsproces gecompliceerd is. De procedure Controle Grote Projecten is een vrij recent controle-instrument dat in 1988 voor het eerst door de Kamer is vastgesteld. De directe aanleiding voor de ontwikkeling van deze procedure waren de aanzienlijke overschrijdingen van de uitgaven bij het Oosterschelde-project.⁶³

4.4.3 Overige werkzaamheden

De Tweede Kamer heeft naast medewetgeving en controle van het regeringsbeleid, nog enkele taken. Een daarvan is het al ter sprake gebrachte beoordelen van klachten van burgers. Verder heeft de kamer het nominatierecht voor de leden van de Algemene Rekenkamer, de raadsheren van de Hoge Raad en de Nationale Ombudsman. De Tweede Kamer is tenslotte bevoegd internationale verdragen goed te keuren. Dit gaat met stilzwijgende goedkeuring. In het geval dat een uitdrukkelijke goedkeuring is vereist wordt deze gegeven door 30 of meer kamerleden.

⁵⁹ Ibidem, hoofdstuk 5.1

⁶⁰ Ibidem, hoofdstuk 5.2-5.3

⁶¹ Ibidem, hoofdstuk 6.1-6.8

⁶² Ibidem, hoofdstuk 7.1-9.4

⁶³ Van Schagen, *De Tweede Kamer der Staten-Generaal*, 278-279.

4.5 Actoren Tweede Kamer

Hieronder volgt een overzicht van actoren. Van de actoren die zijn gemarkeerd met een asterisk zijn geen handelingen opgenomen.

4.5.1 Afdelingen

Volgens de bepaling van de Grondwet van 1815 (art. 107) verdeelde de Tweede Kamer zich door middel van loting in afdelingen. Deze afdelingen verrichtten het voorbereidend onderzoek van wetsontwerpen. Elke afdeling benoemde zelf haar voorzitter(s) en een rapporteur. De voorzitters van de afdelingen vormden de Centrale Afdeling. Soms werden de rapporteurs voor het afdelingsonderzoek door de Centrale Afdeling aangewezen. De Commissie van rapporteurs wordt hieronder behandeld. Afdelingen hebben tot 1966 bestaan.

4.5.2 Commissies

Commissies zijn collegiale ambten die door de Tweede Kamer worden ingesteld. De Tweede Kamer kent verschillende soorten commissies. De bepalingen over de commissies zijn in het RvOTK opgenomen. Er zijn of waren de volgende commissies:

4.5.2.1 Algemene begrotingscommissie (1966-1980)

Deze werd in 1966 ingesteld om te voorzien in een betere coördinatie van de beschouwingen over de begrotingswetten. Deze commissie zou als 'kernparlement' moeten gaan optreden nadat alle Vaste commissies hun onderzoek voltooid hadden. De ABC heeft slechts één zitting gefunctioneerd, wél bleef zij tot 1980 in het RvOTK genoemd. Haar taak werd door de Commissie voor de rijksuitgaven overgenomen.

4.5.2.2 Begrotingscommissies (1909-1953)

Tot 1953 werd de voorbereiding van de begrotingsvoorstellen door begrotingscommissies verzorgd. Voor elk hoofdstuk van de begroting werd in principe één begrotingscommissie ingesteld. Bij aanvang van elke zitting benoemde de Voorzitter vijf kamerleden voor de gehele duur van de zitting. Na de instelling van de vaste commissies voor zaken van elk ministerie zijn de begrotingscommissies verdwenen.

4.5.2.3 Bijzondere commissies / tijdelijke commissies

Bijzondere commissies werden in 1919 ingevoerd voor het onderzoek van wetsvoorstellen van hoofdzakelijk technische aard. Eerst werden ze door de Voorzitter van de Tweede Kamer en sinds 1966 door het Presidium ingesteld. Vanaf de jaren zestig werden bijzondere commissies steeds meer voor behandeling van belangrijke onderwerpen ingesteld. Zij hielden op te bestaan zodra de aan haar opgedragen werkzaamheden voltooid waren. De bijzondere commissies bestonden tot 1994. Er is hier geen uitputtend overzicht opgenomen van alle bijzondere en tijdelijke commissies, voorbeelden zijn:

- Bijzondere commissie voor de huisvesting der Kamer (zie hierna)
- Commissie onderzoek huisvesting Tweede Kamer (zie hierna)
- Commissie onderzoek organisatie en werkwijze Tweede Kamer (Commissie Dolman) 1985*
- Commissie vraagpunten (Commissie Deetman) 1990*

4.5.2.4 Bijzondere commissie voor de huisvesting der Kamer (1975)

Het rapport van de Commissie onderzoek huisvesting Tweede Kamer (zie hierna) werd ter voorbereiding van de behandeling door de Kamer bestudeerd door de Bijzondere commissie voor de huisvesting der Kamer.

4.5.2.5 Bouwbegeleidingscommissie (1976-)

De Bouwbegeleidingscommissie (BBC) is een enigszins afwijkende commissie in die zin dat er niet alleen kamerleden zitting in hebben, maar ook vertegenwoordigers van het personeel van zowel de

fracties als de Kamer en vertegenwoordigers van de parlementaire pers. De BBC moest er bij de verbouw en nieuwbouw van het Kamercomplex op toezien dat het door de Commissie onderzoek huisvesting Tweede Kamer opgestelde programma van eisen zou worden uitgevoerd. De BBC brengt periodiek rapport uit aan de Kamer en adviseert het Presidium inzake de huisvesting.

4.5.2.6 Commissie onderzoek huisvesting Tweede Kamer (1971 - 1976)

Deze commissie kreeg een tweeledige opdracht: zij moest in overleg met alle fracties en diensten van de Kamer een programma van eisen opstellen voor de huisvesting van de Kamer en zij moest onderzoeken in hoeverre de nieuwe huisvesting in de gebouwen aan het Binnenhof, eventueel met omliggende gebouwen, te realiseren zou zijn. De commissie bracht in 1976 rapport uit.

4.5.2.7 Commissie van advies van het Presidium

Conform het RvOTK kan het Presidium (zie hierna) een of meer commissies van advies instellen die met betrekking tot onderdelen van zijn taak dienen te worden gehoord alvorens besluiten worden genomen.

4.5.2.8 Commissie van onderzoek inzake het verlies van het kamerlidmaatschap

Deze commissie kan worden ingesteld in het zeldzame geval dat een parlementariër zijn kamerlidmaatschap verliest en daartegen protest aantekent.

4.5.2.9 Commissies van rapporteurs (1842-1966)

Ter verbetering van de behandeling van wetsvoorstellen in de Afdelingen, werden in 1842 Commissies van rapporteurs ingesteld. In deze commissies werden deskundige leden door de vijf Afdelingen benoemd om van het voorbereidend onderzoek een gezamenlijk verslag op te maken. De Commissies van rapporteurs konden met de regering overleg plegen. Zij beoordeelden of wijzigingen, bij dat overleg door de regering aangebracht, opnieuw in de Afdelingen behoorden te worden overwogen. Deed dit zich voor, dan werd het verslag als voorlopig verslag beschouwd. Daarop werd het nieuwe onderzoek ingesteld waarna het definitief verslag werd uitgebracht. Door het vervallen van het stelsel van afdelingsonderzoek kwam een einde aan de Commissies van rapporteurs. In 1966 werden zij niet meer in het RvOTK opgenomen.

4.5.2.10 Commissies van voorbereiding (1879-1966)

Voor onderzoek van wetsontwerpen met betrekking tot bijzondere onderwerpen werden speciale commissies ingesteld. Deze wetsontwerpen, vaak van grote omvang, bevatten belangrijke beginselen en waren technisch ingewikkeld. Zij werden eerst in de Afdelingen onderzocht. In elke Afdeling fungeerde een lid van de Commissie als rapporteur. Voor het eerst werd een Commissie van voorbereiding ingesteld voor het onderzoek van het Wetboek van Strafrecht en van Strafvordering in de zitting 1879-1880. In het RvOTK werd deze commissie in 1888 opgenomen. In 1966 werden de Commissies van voorbereiding niet meer in het RvOTK vermeld daar het afdelingsonderzoek niet meer plaatsvond.

4.5.2.11 Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden (1849–1966)

In 1849 werd voor het eerst de Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden genoemd in het RvOTK (art. 14). Deze commissie werd elk zittingsjaar ingesteld en bestond uit de Voorzitter van de Tweede Kamer en een aantal kamerleden. De Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden zorgde voor de facilitaire zaken van de Tweede Kamer, maakte jaarlijks voor de sluiting van de zitting de raming op en deed voordrachten voor de benoemingen, bevorderingen en ontslag van ambtenaren. In 1966 nam het Presidium de taken van deze commissie over.

4.5.2.12 Vaste commissie voor de staatsuitgaven / Commissie voor de rijksuitgaven / Algemene commissie voor de Rijksuitgaven

Deze werd ingesteld om de Tweede Kamer te ondersteunen bij de uitoefening van het budgetrecht en bij de uitoefening van de financiële controle op de rijksuitgaven. Tot de taken van deze commissie behoren:

- ondersteunen van de Tweede Kamer bij het begrotingsonderzoek;

- voorlichting geven aan de Tweede Kamer;
- behandelen van comptabele wetgeving;
- verwerken van nota's, brieven;
- behandelen van rapporten van de Algemene Rekenkamer.

Tussen 1 mei 1923 en 16 mei 1929 was deze commissie bekend onder de naam 'Vaste commissie voor de staatsuitgaven'. De taken van de Commissie voor de rijksuitgaven werden tot 16 mei 1994 apart in het RvOTK omschreven. Met het in werking treden van het nieuwe RvOTK op 17 mei 1994 werd de Vaste commissie voor de rijksuitgaven een algemene commissie.

4.5.2.13 Commissie voor de verzoekschriften van de Tweede Kamer (1816 -)

De Tweede Kamer kent evenals de Eerste Kamer een Commissie voor de verzoekschriften. Deze werd in 1816 voor het eerst ingesteld. In 1971 zijn de Richtlijnen voor de werkwijze van de Commissies voor de verzoekschriften aangenomen. Deze golden voor de commissies van beide kamers. In 1984 werd voor de Tweede Kamer een afzonderlijk Reglement van de Commissie voor de verzoekschriften vastgesteld. De commissie heeft een controlerende bevoegdheid ten aanzien van de uitvoering van het beleid van de overheid. Zij onderzoekt klachten van individuele burgers die zich op één of andere wijze door het optreden van de overheid te kort gedaan voelen. Brieven van burgers die betrekking hebben op wetsontwerpen worden door de Commissie van de verzoekschriften niet behandeld. Als de commissie meent dat de uitvoering van het beleid in een bepaald opzicht vragen oproept, dan kan zij de minister uitnodigen om opheldering te geven. Tevens is de commissie bevoegd om derden te horen, een voorstel tot enquête te doen en externe adviezen te vragen. De commissie doet verslag aan de Tweede Kamer. Vervolgens besluit deze over de voorstellen van de commissie. De vergaderingen van de commissie zijn besloten. Sinds 1994 is de commissie ook belast met aangelegenheden aangaande de Nationale Ombudsman.

4.5.2.14 Commissie voor de werkwijze der Kamer (1962-)

Deze werd voor het eerst op 3 januari 1962 ingesteld. De opneming van deze commissie in het RvOTK vond in 1974 plaats. De taak van de commissie is de Tweede Kamer te adviseren over haar werkwijze en over de inhoud en toepassing van het Reglement van Orde. De Voorzitter van de Kamer is de voorzitter van deze commissie. De commissie wordt bij de aanvang van elke zittingsperiode samengesteld.

4.5.2.15 Commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven (1918 -)

Deze commissie gaat na of de nieuw gekozen kamerleden voldoen aan de vereisten van verkiesbaarheid en of zij geen onverenigbare betrekkingen vervullen. Hiervan brengt zij schriftelijk of mondeling verslag uit aan de Tweede Kamer. Voorts wordt, indien nodig, een kort verslag uitgebracht over het verloop van de verkiezingen en de vaststelling van de uitslag. De Grondwet heeft het onderzoek van de geloofsbrieven vanaf 1815 voorgeschreven. De Tweede Kamer bepaalde in het RvOTK op welke wijze dat onderzoek plaatsvond. Vanaf 1918 werd de Commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven benoemd door de Voorzitter, na periodiek aftreden of ontbinding van de Kamer, zodra meer dan vijfenzeventig benoemde leden hun geloofsbrieven hebben ingezonden. Sinds 1986 beslist de Tweede Kamer in de oude samenstelling over de toelating van leden die benoemd zijn. De toelating van de Nederlandse leden van het Europees parlement wordt eveneens door deze commissie onderzocht.

4.5.2.16 Enquêtecommissies

Enquêtecommissies worden door de Tweede Kamer ingesteld wanneer de behoefte bestaat buiten de regering om een onderzoek in te stellen en informatie in te winnen. De parlementaire enquête vindt haar grondslag in de Grondwet 1848 (art. 90) en in de Enquêtewet van 1850. In 1977 werd deze laatste wet gewijzigd en genoemd de Wet op de Parlementaire Enquête (WPE). In de WPE zijn de bijzondere bevoegdheden van de enquêtecommissie en enkele procedurele voorschriften vastgelegd. Het bijzondere van de parlementaire enquête is dat opgeroepen personen verplicht zijn om te verschijnen en dat de commissie hen onder ede kan horen. Ook bijzondere commissies van onderzoek of subcommissies kunnen onderzoek uitvoeren, maar deze hebben deze rechten niet. In hoofdstuk 6 is een overzicht opgenomen van de enquêtecommissies sinds 1945. (Zie ook 4.5.11 Onderzoekscommissie.)

4.5.2.17 Vaste commissies (1925-)

Sinds 1925 zijn er vaste commissies (VC). Deze worden bij besluit door de Kamer ingesteld. Oorspronkelijk werden de vaste commissies ingesteld voor onderzoek van verwante groepen wetsontwerpen. De eerste drie vaste commissies waren: VC voor Belastingen, VC voor Openbare werken, verkeer en waterstaataangelegenheden, VC voor Privaat- en strafrecht. Naast de bovengenoemde vaste commissies werden in het RvOTK van 1938 apart opgenomen: VC voor Buitenlandse Zaken, VC voor de Rijksuitgaven, VC voor Indische zaken. Vanaf 1948 groeide het aantal vaste commissies. In 1953 werd in de Tweede Kamer besloten de vaste commissies te koppelen aan de departementale indeling. Op 17 september 1953 werden de vaste commissies volgens de nieuwe regels ingesteld. Voorts werden andere vaste commissies ingesteld, zoals een VC voor de middenstand. Het RvOTK 1956 heeft in art. 55 de nieuwe bepalingen voor de vaste commissies opgenomen. Op den duur functioneerde het commissiestelsel niet meer tot tevredenheid van de Tweede Kamer. Na jarenlange discussies heeft de Tweede Kamer in 1993 besloten tot een nieuwe werkwijze. Vanaf 1994 kent de Tweede Kamer één vaste commissie voor elk ministerie, met uitzondering van Algemene zaken. Tevens kent de Tweede Kamer een Vaste commissie voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse zaken. In hoofdstuk 6 is een overzicht opgenomen van alle vaste commissies.

4.5.3 Fracties *

Met de opkomst van de politieke partijen eind negentiende eeuw ontstonden ook de fracties in de Kamer. De gekozen leden die bij de verkiezingen gezamenlijk op één lijst stonden, worden bij het begin van de zitting als één fractie beschouwd. Wanneer slechts één kandidaat van een lijst gekozen is, dan wordt dit lid als een afzonderlijke fractie beschouwd. Kamerleden spreken in de regel namens hun fractie en er wordt meestal ook per fractie gestemd. Hoe zal worden gestemd wordt bepaald in de fractievergadering. Het belangrijkste inhoudelijke werk wordt voorbereid in de fractiecommissies, die ook de besluitvorming in de fractievergaderingen domineren. Gedurende de zittingsduur kunnen er wijzigingen optreden in de fractiesamenstelling, bijvoorbeeld door afsplitsingen. Dit dient direct aan de Voorzitter te worden gemeld. Voor personeelskosten en kantoorbenodigdheden ontvangen de fracties een financiële tegemoetkoming. Over de besteding daarvan dient door de fracties verantwoording te worden afgelegd.

4.5.4 Griffier

De Griffier is de hoogste ambtenaar. Hij wordt aangesteld door de Tweede Kamer en is verantwoording verschuldigd aan het Presidium. Hij draagt zorg voor het voorbereiden, vastleggen en uitwerken van de beslissingen van de Tweede Kamer en het Presidium. Daarnaast adviseert hij de Voorzitter en het Presidium. Hij oefent ook het griffierschap uit van de Commissie voor de werkwijze van de Tweede Kamer. De Griffier wordt bijgestaan door plaatsvervangend griffiers die de kamercommissies ondersteunen in al hun werkzaamheden.

4.5.5 Kamerleden

De kamerleden functioneren zowel collectief als individueel. Zij bepalen gezamenlijk op welke wijze de Tweede Kamer haar grondwettelijk toegekende bevoegdheden kan uitoefenen. Besluitvorming wordt altijd collectief genomen. Elk kamerlid heeft afzonderlijke bevoegdheden zoals het indienen van moties, het amenderen van wetsvoorstellen, het stellen van mondelinge en schriftelijke vragen. Het aantal kamerleden werd in 1956 verhoogd van honderd tot honderdvijftig.

4.5.6 Koning

De Koning benoemde tot 1983 de voorzitter van de Tweede Kamer. Dit gebeurde op grond van een door de Kamer opgestelde voordracht van drie personen. Sinds 1983 kiest de Kamer zelf haar Voorzitter.

4.5.7 Presidium (1966-)

Het Presidium werd in 1966 ingesteld. Het nam de taken over van de tot dan toe bestaande Centrale afdeling, het Seniorenconvent en de Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden. Het Presidium draagt er zorg voor dat wetsvoorstellen en andere stukken naar de commissies worden

gezonden, het regelt de kamerwerkzaamheden, stelt hoge ambtenaren aan, stelt de raming van de Kamer op en beheert de geldelijke middelen van de Kamer.

*4.5.8 Seniorenenconvent **

De bijeenkomst van de fractievoorzitters van de Tweede Kamer wordt het Seniorenenconvent genoemd. Het komt een enkele keer voor dat men overleg wil plegen, al dan niet onder voorzitterschap van de Kamervoorzitter, over aangelegenheden waaraan politieke aspecten verbonden zijn. Voor het eerst kwam dit college in 1906 bijeen. Na de Tweede Wereldoorlog heeft het Seniorenenconvent diverse malen met de regering overlegd. In de jaren zestig bijvoorbeeld waren de huwelijksplannen van zowel prinses Irene als van prinses Beatrix onderwerp van beraad tussen leden van het kabinet en het Seniorenenconvent. Door het instellen van het Presidium werden de beraadslagingen van het Seniorenenconvent grotendeels overbodig.

4.5.9 Tweede Kamer (plenaire vergadering)

In de plenaire vergadering van de Tweede Kamer vindt de besluitvorming plaats, nadat in openbare beraadslaging over een onderwerp (een wetsvoorstel, een brief of een verklaring) is gedebatteerd. Het besluit in de plenaire vergadering wordt bij meerderheid van stemmen genomen. Van het verhandelde in de openbare vergaderingen wordt een officieel verslag gemaakt en gedrukt als 'Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal'.

4.5.10 Voorzitter van de Tweede Kamer

De Voorzitter van de Tweede Kamer werd tot 1983 door de Koning benoemd, uit een voordracht van drie leden opgemaakt door de Tweede Kamer. Dit vond plaats in de eerste vergadering van elke zitting. Vanaf 1983 wordt de Voorzitter in de eerste vergadering van een nieuwe zitting (of bij tussentijdse opzegging) uit kamerleden benoemd. De Voorzitter leidt de werkzaamheden van de Tweede Kamer en van het Presidium. Zijn taken en bevoegdheden zijn in het RvOTK omschreven.

4.5.11 Onderzoekscommissie

Een onderzoekscommissie is een commissie die belast is met het verrichten van een parlementair onderzoek. Dit kan een enquêtecommissie zijn, maar ook een voor de uitvoering van het onderzoek ingestelde tijdelijke commissie of een reeds bestaande commissie.

4.5.12 Onderzoeks- en Verificatiebureau (OVB)

In 2002 werd het OVB opgezet. Het bureau heeft behalve een adviserende taak inzake het verrichten en uitbesteden van onderzoek ook een rol bij de begeleiding en aanbesteding van onderzoek.

4.6 Tweede Kamer: de handelingen

4.6.1 Organisatie

37.

Actor Tweede Kamer
Handeling Het ter benoeming voordragen van de voorzitter van de Tweede Kamer
Periode 1945 – 1983
Grondslag RvOTK 1938, art. 6; RvOTK 1966, art. 6; RvOTK 1980, art. 6
Product Voordracht, Handelingen
Opmerking Tot 1983 vond de benoeming door de Koning plaats uit een voordracht van drie leden opgemaakt door de Tweede Kamer; na de grondwetsherziening van 1983 benoemt de Tweede Kamer zelf haar Voorzitter. De tweede en derde op de lijst traden op als respectievelijk eerste en tweede ondervoorzitter.

38.

Actor Tweede Kamer
Handeling Het vaststellen van een profielschets betreffende de nieuw te benoemen voorzitter
Grondslag RvOTK 1998, art. 4, lid 1; RvOTK 2002, art. 4 lid 1
Periode 1998-
Product Profielschets, Handelingen

39.

Actor Tweede Kamer
Handeling Het stellen van kandidaten voor de vervulling van het voorzitterschap
Grondslag RvOTK 1998, art. 4, lid 4; RvOTK 2002, art. 4 lid 3
Periode 1998-
Product Kandidaatsstelling, Handelingen

40.

Actor Koning
Tweede Kamer
Handeling Het benoemen en ontslaan van de Voorzitter van de Tweede Kamer
Periode 1945-
Grondslag GW 1938 art. 91; GW 1953 art. 98; GW 1972, art. 98; GW 1983 art. 61 lid 1; GW 1987, art. 61 lid 1; GW 1996, art. 61 lid 1; RvOTK 1938 art. 6; RvOTK 1966 art. 6; RvOTK 1983 art. 6; RvOTK 1986, art. 6; RvOTK 1994, art. 4, lid 1; RvOTK 1998, art. 4, lid 4; RvOTK 2002, art. 4 lid 3
Product Benoeming, Handelingen
Opmerking Tot 1983 vond de benoeming door de Koning plaats uit een voordracht van drie leden opgemaakt door de Tweede Kamer; na de grondwetsherziening van 1983 benoemt de Tweede Kamer zelf haar Voorzitter.

41.

Actor Tweede Kamer
Handeling Het benoemen van een nader te bepalen aantal ondervoorzitters
Grondslag RvOTK 1980, art 9; RvOTK 1983, art. 9; RvOTK 1986, art. 9; RvOTK 1994, art. 5; RvOTK 1998, art. 5; RvOTK 2002, art. 5
Periode 1980-
Product Benoeming, Handelingen
Opmerking De volgorde van de benoeming bepaalt de rangorde van de ondervoorzitters.

42.

Actor Tweede Kamer / Voorzitter
Handeling Het (eventueel*) benoemen van een plaatsvervanger voor ieder lid van het Presidium
Grondslag RvOTK 1966 art. 10; RvOTK 1980, art. 10; RvOTK 1983, art. 10, lid 1; RvOTK 1986, art. 10,

Periode	lid 1; RvOTK 1994, art. 9, lid 1; RvOTK 1998, art. 9, lid 1; RvOTK 2002, art. 9 lid 1
Product	1966-
Opmerking	Benoeming, Handelingen De benoeming geschiedt door de voorzitter tenzij de Kamer anders besluit. *) Tot 1994 werd het aan de Kamer overgelaten om al dan niet plaatsvervangers te benoemen. Sindsdien worden altijd plaatsvervangers benoemd.
43.	
Actor	Tweede Kamer / Presidium
Handeling	Het instellen van een of meer commissies van advies die met betrekking tot onderdelen van de taak van het presidium dienen te worden gehoord alvorens besluiten worden genomen
Grondslag	RvOTK 1966 art.10; RvOTK 1980, art 10; RvOTK 1983, art. 10, lid 2; RvOTK 1986, art. 10, lid 2; RvOTK 1994, art. 9, lid 4; RvOTK 1998, art. 9, lid 4; RvOTK 2002, art. 9 lid 4
Periode	1966-
Product	Instellingsbeschikking, Handelingen
Opmerking	De commissie(s) van advies moeten worden gehoord alvorens besluiten worden genomen; alleen bij spoedeisende gevallen kan het Presidium besluiten nemen zonder de commissie te hebben gehoord.
44.	
Actor	Tweede Kamer / commissie van advies van het Presidium
Handeling	Het adviseren van het Presidium met betrekking tot onderdelen van zijn taak
Grondslag	RvOTK 1966 art.10; RvOTK 1980, art 10; RvOTK 1983, art. 10, lid 2; RvOTK 1986, art. 10, lid 2; RvOTK 1994, art. 9, lid 4; RvOTK 1998, art. 9, lid 4; RvOTK 2002, art. 9 lid 4
Periode	1966-
Product	Advies
45.	
Actor	Tweede Kamer
Handeling	Het instellen van de (vaste) commissies voorgeschreven in het Reglement van Orde van de Tweede Kamer
Periode	1945-
Grondslag	RvOTK 1938 artt. 3, 10, 38-39, 46, 55, 145, 151-157; RvOTK 1966 art. 16; RvOTK 1980, art. 16; RvOTK 1983 art. 16; RvOTK 1986, art. 16; RvOTK 1994, art. 15, lid 1; RvOTK 1998, art. 15, lid 1; RvOTK 2002, art. 15, lid 1
Product	Instellingsbesluit, Handelingen
46.	
Actor	Tweede Kamer / Voorzitter Presidium
Handeling	Het instellen van bijzondere commissies voor doeleinden anders dan die in het Reglement van Orde van de Tweede Kamer zijn genoemd / het instellen van tijdelijke commissies voor specifieke onderwerpen
Grondslag	RvOTK 1938, art.10; RvOTK 1966, art.16; RvOTK 1980, art. 16; RvOTK 1983 art. 16; RvOTK 1986, art. 16; RvOTK 1994, art. 18, lid 1; RvOTK 1998, art. 18, lid 1; RvOTK 2002, art. lid 1
Periode	1945-
Product	Instellingsbesluit, Handelingen
47.	
Actor	Tweede Kamer / Presidium
Handeling	Het instellen van bijzondere commissies voor het voorbereidend onderzoek van wetsontwerpen
Grondslag	RvOTK 1938, art. 10; RvOTK 1966, art. 16; RvOTK 1980, art. 16; RvOTK 1983, art 16; RvOTK 1986, art. 16.
Periode	1945-1994
Product	Instellingsbesluit, Handelingen

- 48.
- Actor Tweede Kamer / Voorzitter
- Handeling Het bepalen uit hoeveel leden een commissie zal bestaan
- Grondslag RvOTK 1938, art. 10; RvOTK 1966 art. 17; RvOTK 1980, art. 17; RvOTK 1983, art 17, lid 1; RvOTK 1986, art. 18, lid 1; RvOTK 1994, art. 25, lid 1; RvOTK 1998, art. 25, lid 1; RvOTK 2002, art. 25 lid 1
- Periode 1945-
- Product Benoeming, Handelingen
- Opmerking Tenzij de Tweede Kamer anders besluit geschiedt de vaststelling van het aantal leden van een commissie door de Voorzitter
- 49.
- Actor Tweede Kamer / Voorzitter
- Handeling Het benoemen van de leden en plaatsvervangend leden en het voorzien in eventueel ontstane vacatures
- Grondslag RvOTK 1938, art. 10; RvOTK 1966, art. 17; RvOTK 1980, art. 17; RvOTK 1983, art 17, lid 1 en 2; RvOTK 1986, art. 18, lid 1 en 2; RvOTK 1994, art. 25, lid 2 en 3; RvOTK 1998, art. 25, lid 2 en 3; RvOTK 2002, art. 25 lid 2 en 3
- Periode 1945-
- Product Benoeming, Handelingen
- Opmerking De Tweede Kamer kan besluiten dat de benoeming van de leden van een commissie op een andere wijze geschiedt, tenzij het RvOTK de benoeming bij uitsluiting aan de Voorzitter opdraagt of de Voorzitter van mening is dat een besluit van de Kamer niet kan worden afgewacht.
- 50.
- Actor Tweede Kamer / Voorzitter
- Handeling Het verlenen van ontheffing van het lidmaatschap of plaatsvervangend lidmaatschap van een commissie
- Grondslag RvOTK 1938, art. 10; RvOTK 1966, art. 17; RvOTK 1980, art. 17; RvOTK 1983, art 17, lid 2; RvOTK 1986, art. 18, lid 2; RvOTK 1994, art. 25, lid 3; RvOTK 1998, art. 25, lid 3; RvOTK 2002, art. 3
- Periode 1945-
- Product Ontheffing, Handelingen
- 51.
- Actor Tweede Kamer / commissie
- Handeling Het benoemen van een lid van de commissie als voorzitter en (zodanig) het benoemen van een tweede lid als een ondervoorzitter
- Grondslag RvOTK 1938, art. 10; RvOTK 1966, art. 48; RvOTK 1980, art 18; RvOTK, art. 18, lid 1; RvOTK 1986, art. 18, lid 1; RvOTK 1994, art. 26, lid 1; RvOTK 1998, art. 26, lid 1; RvOTK 2002, art. 26 lid 1
- Periode 1945-
- Product Benoeming (verslagen eerste commissievergadering), Handelingen
- Opmerking De benoeming vindt plaats op de eerste vergadering van de commissie die op uitnodiging en onder leiding van de Voorzitter van de Tweede Kamer plaats vindt.
- 52.
- Actor Tweede Kamer / Commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven
- Handeling Het onderzoeken van de geloofsbrieven
- Grondslag GW 1938, art. 101; GW 1953, art. 108; GW 1983, art. 58; KW 1922, artt. 129-138; KW 1951, artt. U 1-10, T 18; KW 1989 artt. V 1-11, O 5; KW 1993, V 1-11, O 5, Y 23, 25-26; RvOTK 1938, artt. 1-5; RvOTK 1966, artt. 2-5; RvOTK 1980, art. 4; RvOTK 1983, art. 4; RvOTK 1986, art. 4; RvOTK 1994, art. 19; RvOTK 1998, art. 19; RvOTK 2002, art. 19
- Periode 1945-
- Product Verslag, Handelingen
- Opmerking Deze commissie gaat na of aanstaande kamerleden aan alle voorwaarden voldoen om als kamerlid te mogen aantreden. Dezelfde commissie onderzoekt ook of een tot lid van het

Europese Parlement benoemd persoon op grond van de Nederlandse bepalingen als zodanig kan worden toegelaten.

53.
Actor Tweede Kamer / Commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven
Handeling Het (zodanig) onderzoeken of de verkiezingen volgens de regels zijn verlopen.
Grondslag RvOTK 1938, art. 5; RvOTK 1966, art. 5; RvOTK 1980, art. 5; RvOTK 1983, art. 5; RvOTK 1986, art. 5; RvOTK 1994, art. 19, lid 1; RvOTK 1998: art. 19; RvOTK 2002, art. 19
Periode 1945-
Product Verslag, Handelingen
Opmerking Aan de minister die met de uitvoering van de Kieswet is belast kan zodanig om overlegging van stukken worden of om inlichtingen worden gevraagd. Verder geschiedt het onderzoek aan de hand van de verslagen van alle stembureaus.
54.
Actor Tweede Kamer
Handeling Het beslissen inzake eventueel gerezen geschillen met betrekking tot de geloofsbrieven of de verkiezingen zelf
Grondslag GW 1938, art. 101; GW 1953, art. 108; GW 1972, art. 108; GW 1983, art. 58; GW 1987, art. 58; GW 1996, art. 58
Periode 1945-
Product Beslissing, Handelingen
55.
Actor Tweede Kamer
Handeling Het benoemen en ontslaan van de Griffier en plaatsvervangende griffier(s) van de Tweede Kamer
Grondslag GW 1938, art. 102; GW 1947, art. 102; GW 1953 art. 109; GW 1956, art. 109; GW 1972, art. 109; GW 1983 art. 61 lid 2; GW 1987, art. 61 lid 2; GW 1996, art. 61 lid 2; RvOTK 1938 art. 13; RvOTK 1966 art. 12; RvOTK 1980, art. 12; RvOTK 1983 art. 12 lid 1; RvOTK 1986, art. 12, lid 1; RvOTK 1994, art. 13 lid 1; RvOTK 1998, art. 13, lid 1; RvOTK 2002, art. 13 lid 1 en 3
Periode 1945-
Product Benoeming, ontslag
56.
Actor Tweede Kamer / Presidium
Handeling Het vaststellen van instructies voor de Griffier, plaatsvervangend griffiers en andere ambtenaren van de Kamer
Grondslag RvOTK 1966, art. 12; RvOTK 1980, art. 12; RvOTK 1983, art. 12, lid 5; RvOTK 1986, art. 12, lid 5;
Periode 1966-1994
Product Instructies
57.
Actor Tweede Kamer / Presidium
Handeling Het benoemen van de andere ambtenaren dan de Griffier en plaatsvervangend griffiers
Grondslag RvOTK 1938, art. 13; RvOTK 1966, art. 12; RvOTK 1980, art. 12; RvOTK 1983, art. 12, lid 2; RvOTK 1986, art. 12, lid 2
Periode 1945-1994
Product Benoeming, aanstellingsbesluit
58.
Actor Tweede Kamer / Presidium
Handeling Het machtigen van de Griffier om personeel op arbeidsovereenkomst in dienst te nemen
Grondslag RvOTK 1980, art. 12.
Periode 1980-1983

Product	Machtiging
59.	
Actor	Tweede Kamer / Presidium
Handeling	Het vaststellen van nadere voorschriften inzake het beleid ten aanzien van ambtenaren en overige werknemers anders dan de Griffier en plaatsvervangend griffiers
Grondslag	RvOTK 1983, art. 12, lid 4; RvOTK 1986, art. 12, lid 4
Periode	1983-1994
Product	Voorschriften
60.	
Actor	Tweede Kamer / Presidium
Handeling	Het benoemen en ontslaan van de directeuren
Grondslag	RvOTK 1994, art. 13, lid 2; RvOTK 1998, art. 13, lid 2; RvOTK 2002, art. 13, lid 3
Periode	1994-
Product	Benoeming, ontslagbesluit
61.	
Actor	Tweede Kamer / Presidium Griffier
Handeling	Het uitoefenen van de (rechtspositionele) bevoegdheden (ingevolge het Ambtenarenreglement Staten-Generaal, BBRA 1984 en andere ambtelijke rechtspositieregelingen)* t.a.v. de (plaatsvervangend) griffier(s) en de directeuren
Grondslag	RvOTK 1994, art. 13, lid 3; RvOTK 1998, art. 13, lid 3; RvOTK 2002 art. 13 lid 2 en 4
Periode	1994-
Product	Besluiten, voorschriften
Opmerking	Onder deze bevoegdheden is ook begrepen het opleggen van disciplinaire maatregelen. Deze bevoegdheden kunnen door het Presidium worden overgedragen aan de Griffier * Vanaf 2002 wordt niet meer verwezen naar het Ambtenarenreglement Staten-Generaal, BBRA 1984 en andere ambtelijke rechtspositieregelingen
62.	
Actor	Tweede Kamer / Presidium
Handeling	Het overdragen van de bevoegdheden ingevolge het Ambtenarenreglement Staten-Generaal, BBRA 1984 en andere ambtelijke rechtspositieregelingen t.a.v. de plaatsvervangend griffiers en de directeuren aan de Griffier
Grondslag	RvOTK 1994, art. 13, lid 3; RvOTK 1998, art. 13, lid 3
Periode	1994-2002
Product	Besluiten, voorschriften
Opmerking	Vanaf 2002 is de uitoefening van rechtspositionele bevoegdheden anders dan benoeming en ontslag ten aanzien van directeuren en plaatsvervangend griffiers direct opgedragen aan de Griffier (RvOTK 2002, art. 13 lid 4)
63.	
Actor	Tweede Kamer / Griffier
Handeling	Het aanstellen onderscheidenlijk in dienst nemen alsmede het ontslaan van ambtenaren en werknemers met uitzondering van de plaatsvervangend griffiers en directeuren
Grondslag	RvOTK 1994, art. 13, lid 4; RvOTK 1998, art. 13, lid 4; RvOTK 2002, art. 13 lid 5
Periode	1994-
Product	Aanstelling, ontslagbesluit
64.	
Actor	Tweede Kamer / Voorzitter (en twee leden) Presidium

Handeling	Het houden van toezicht op de Griffier inzake het geven van leiding aan de Griffie, de huishoudelijke aangelegenheden van de Tweede Kamer en de boekerij*)
Grondslag	RvOTK 1938, art. 11; RvOTK 1966, art. 13; RvOTK 1980, art. 13; RvOTK 1983, art. 13; RvOTK 1986, art. 13; RvOTK 1994, art.14; RvOTK 1998, art. 14; RvOTK 2002, art. 14 lid 1
Periode	1945-
Product	Verslag, Handelingen
Opmerking	*) Vanaf 1994 is eenvoudigweg sprake van 'de ambtelijke organisatie'
65.	
Actor	Tweede Kamer / Griffier
Handeling	Het verlenen van een mandaat inzake het leiden van de ambtelijke organisatie
Grondslag	RvOTK 2002, art. 14 lid 2
Periode	2002 -
Product	Mandaat
66.	
Actor	Tweede Kamer / Commissie Onderzoek Huisvesting Tweede Kamer
Handeling	Het opstellen van een programma van eisen voor de huisvesting van de Kamer en het onderzoeken in hoeverre deze in de gebouwen aan het Binnenhof en omgevingen te realiseren is
Grondslag	Handelingen Tweede Kamer, zitting 1970-1971, bijlagen nr. 11 107, nr.1
Periode	1971-1975
Product	Rapport, Handelingen
67.	
Actor	Tweede Kamer / Bijzondere commissie voor de huisvesting van de Tweede Kamer
Handeling	Het rapporteren aan de Kamer aangaande het rapport van de Commissie Onderzoek Huisvesting Tweede Kamer
Bron	Handelingen van de Tweede Kamer, zitting 1974-1975, Bijlagen 11 107, nr. 3
Periode	1975
Product	Rapport
68.	
Actor	Tweede Kamer / Bouwbegeleidingscommissie
Handeling	Het in samenwerking met de Rijksgebouwendienst zorgdragen voor de uitvoering van het programma van eisen opgesteld door de Commissie Onderzoek Huisvesting Tweede Kamer
Bron	HTK, zitting 1975-1976, vergadering van 6 april 1976, p. 3775
Periode	1976-
Product	Notulen van vergaderingen, correspondentie
69.	
Actor	Tweede Kamer / Bouwbegeleidingscommissie
Handeling	Het periodiek rapporteren aan de Tweede Kamer met betrekking tot de verbouw en nieuwbouw
Bron	HTK, zitting 1975-1976, vergadering van 6 april 1976, p. 3775
Periode	1976-
Product	Verslagen, brieven, Handelingen
70.	
Actor	Tweede Kamer / Bouwbegeleidingscommissie
Handeling	Het adviseren van het Presidium inzake huisvestingsaangelegenheden
Bron	Handelingen van de Tweede Kamer, zitting 2000-2001, Bijlagen 11 107, nr. 99
Periode	2000-
Product	Rapporten, brieven, Handelingen

71.
 Actor Tweede Kamer
 Handeling Het vaststellen van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer
 Grondslag GW 1983, art. 72 ; GW 1987, art. 72; GW 1996, art. 72
 Periode 1983-
 Product Reglement van Orde, Handelingen
72.
 Actor Tweede Kamer / kamerlid /
 Tweede Kamer/ commissie*)
 Handeling Tweede Kamer / Commissie voor de werkwijze van de Tweede Kamer
 Het doen van voorstellen voor het wijzigen van het Reglement van Orde
 Grondslag RvOTK 1938, art. 168; RvOTK 1966, artt. 150-152; RvOTK 1980, art. 150; RvOTK 1983, art. 164, lid 1, 2 en 4; RvOTK 1986, art. 1, 2 en 4; RvOTK 1994 art. 153, lid 1, 2 en 4; RvOTK 1998, art. 153, lid 1, 2 en 4; RvOTK 2002, art. 1, 2 en 4
 Periode 1945-1998
 Product Voorstel, Handelingen
 Opmerking *)Een wijzigingsvoorstel van een commissie kan alleen worden ingediend wanneer een meerderheid van de leden waaruit zij bestaat dit voorstel steunt; alleen degenen die zich daarvoor hebben verklaard tekenen het voorstel.
 Met uitzondering van enkelvoudige voorstellen, die zonder vooronderzoek in openbare behandeling komen, zijn bij de behandeling de bepalingen op door leden ahangig gemaakte voorstellen van wet van toepassing.
73.
 Actor Tweede Kamer / Commissie voor de werkwijze der Kamer
 Handeling Het desgevraagd of uit eigener beweging adviseren van de Kamer met betrekking tot haar werkwijze en het Reglement van Orde
 Grondslag RvOTK 1974, art. 149a; RvOTK 1980, art. 149a; RvOTK 1983, art. 163; RvOTK 1986, art. 162; RvOTK 1994, art. 21; RvOTK 1998, art. 21; RvOTK 2002, art. 21
 Periode 1974-1994
 Product Advies, Handelingen
74.
 Actor Tweede Kamer / Commissie voor de werkwijze der Kamer
 Handeling Het opstellen van een verslag ter voorbereiding van de beraadslaging over door de Commissie voor de werkwijze van de Kamer ingediende wijzigingsvoorstellen*)
 Grondslag RvOTK 1980, art. 150; RvOTK 1983, art. 164, lid 4; RvOTK 1986, art. 163, lid 4; RvOTK 1994, art. 153, lid 4; RvOTK 1998, art. 153, lid 4; RvOTK 2002, art. 153 lid 4
 Periode 1980-
 Product Verslag, Handelingen
 Opmerking *) Het betreft wijzigingsvoorstellen die naar de mening van het Presidium niet van eenvoudige aard zijn.
75.
 Actor Tweede Kamer / Voorzitter
 Handeling Het benoemen van plaatsvervangers van de leden van het Presidium
 Grondslag RvOTK 1994, art. 9 lid 1
 Periode 1994-1998
 Product Benoeming, Handelingen
76.
 Actor Tweede Kamer / Commissie voor Huishoudelijke Aangelegenheden (tot 1966)
 Presidium (vanaf 1966)
 Handeling Het opmaken en vaststellen van een raming van de in het komende jaar voor de Tweede

Grondslag	Kamer benodigde uitgaven RvOTK 1938, art. 12; RvOTK 1966, art 15; RvOTK 1980, art. 15; RvOTK 1983, art 15; RvOTK 1986, art. 15; RvOTK 1994 art. 10 eerste lid; RvOTK 1998: art. 10 lid 1; RvOTK 2002, art. 10 lid 1
Periode	1945-
Product	Raming, Handelingen
Opmerking	De raming wordt opgemaakt door het Presidium en vastgesteld door de Tweede Kamer. Daarna wordt de raming aan de betrokken minister gezonden.
77.	
Actor	Tweede Kamer
Handeling	Het op voordracht van het Presidium vaststellen van regels voor het toekennen van geldelijke middelen aan fracties en voor het beheer ervan
Grondslag	RvOTK 1994, art. 10 lid 3; RvOTK 1998, art. 10 lid 3; RvOTK 2002, art. 10 lid 3
Periode	1994-
Product	Regeling financiële ondersteuning fracties Tweede Kamer
78.	
Actor	Tweede Kamer / Presidium
Handeling	Het voordragen van regels aan de Tweede Kamer voor het toekennen van geldelijke middelen aan fracties en voor het beheer daarvan door de fracties
Grondslag	RvOTK 1994, art. 10 lid 3; RvOTK 1998, art 10, lid 3; RvOTK 2002, art. 10 lid 3
Periode	1994-
Product	Concept-reglement
79.	
Actor	Tweede Kamer / Presidium Griffier*)
Handeling	Het beheren van de geldelijke middelen van de Tweede Kamer
Grondslag	RvOTK 1994, art. 10, lid 2; Regeling financiële ondersteuning fracties Tweede Kamer, art. 7, lid 3; RvOTK 1998, art. 10, lid 2; Regeling financiële ondersteuning fracties Tweede Kamer, art. 8, lid 6; RvOTK 2002, art 10, lid 2
Periode	1994**) -
Product	Financieel verslag, Handelingen
	*) Sedert 2002 is de Griffier namens de voorzitter belast met het begrotingsbeheer van de Kamer.
	**) Dit gebeurde ook al voor 1994, maar er is geen eerdere grondslag aangetroffen.
80.	
Actor	Tweede Kamer / Voorzitter
Handeling	Het vaststellen dat een kamerlid heeft opgehouden om lid te zijn
Grondslag	RvOTK 1980, art. 147; RvOTK 1983, art. 160; RvOTK 1986, art. 159; RvOTK 1994, art. 3, lid 1; RvOTK 1998, art. 3, lid 1; RvOTK 2002, art. 3, lid 1
Periode	1980-
Product	Handelingen
Opmerking	Een kamerlid dat niet langer aan de vereiste van het lidmaatschap voldoet of een met het lidmaatschap onverenigbare betrekking is gaan bekleden, verliest het lidmaatschap
81.	
Actor	Tweede Kamer / kamerlid
Handeling	Het indienen van een verzoek aan de Tweede Kamer om een uitspraak te doen over het oordeel van de Voorzitter dat sprake zou zijn van verlies van lidmaatschap
Grondslag	RvOTK 1980, art. 147; RvOTK 1983, art. 160; RvOTK 1986, art. 159; RvOTK 1994, art. 3, lid 1; RvOTK 1998, art. 3, lid 1; RvOTK 2002, art. 3 lid 1.
Periode	1980-
Product	Verzoek, Handelingen

82.
 Actor Tweede Kamer
 Handeling Het instellen van een commissie van onderzoek inzake het verlies van het kamerlidmaatschap van een individueel kamerlid
 Grondslag RvOTK 1980, art. 147; RvOTK 1983, art. 160; RvOTK 1986, art. 159; RvOTK 1994, art. 3, lid 1; RvOTK 1998, art. 3, lid 1; RvOTK 2002, art. 3 lid 1
 Periode 1980-
 Product Instellingsbesluit, Handelingen
83.
 Actor Tweede Kamer / Commissie van onderzoek inzake het verlies van het kamerlidmaatschap
 Handeling Het op diens verzoek horen van een kamerlid dat naar het oordeel van de Voorzitter zijn lidmaatschap heeft verloren
 Grondslag RvOTK 1980, art. 147; RvOTK 1983, art. 160; RvOTK 1986, art. 159; RvOTK 1994, art. 3, lid 1; RvOTK 1998, art. 3, lid 1; RvOTK 2002, art. 3 lid 1
 Periode 1980-
 Product Verslag, Handelingen
84.
 Actor Tweede Kamer / Commissie van onderzoek inzake het verlies van het kamerlidmaatschap
 Handeling Het adviseren van de Tweede Kamer inzake het verlies van het kamerlidmaatschap van een individueel kamerlid.
 Grondslag RvOTK 1980, art. 147; RvOTK 1983, art. 160; RvOTK 1986, art. 159; RvOTK 1994, art. 3, lid 1; RvOTK 1998, art. 3, lid 1; RvOTK 2002, art. 3 lid 1
 Periode 1980-
 Product Advies, Handelingen
85.
 Actor Tweede Kamer
 Handeling Het op verzoek van een kamerlid uitspraak doen over de vraag of er al of niet sprake is van het verlies van het lidmaatschap
 Grondslag RvOTK 1980, art. 147; RvOTK 1983, art. 160; RvOTK 1986, art. 159; RvOTK 1994, art. 3, lid 1; RvOTK 1998, art. 3, lid 1; RvOTK 2002, art. 3 lid 1
 Periode 1980-
 Product Besluit, Handelingen
86.
 Actor Tweede Kamer / Presidium
 Handeling Het stellen van regels inzake de toelating van bezoekers tot het gebouw van de Kamer en in het bijzonder van toehoorders tot de tribunes
 Grondslag RvOTK 1966, art. 149; RvOTK 1980, art. 149; RvOTK 1983, art. 162, lid 1; RvOTK 1986, art. 161, lid 1; RvOTK 1994, art. 152, lid 1; RvOTK 1998, art. 152, lid 1; RvOTK 2002, art. 152 lid 1
 Periode 1966-
 Product Reglement
 Opmerking De regels mogen het beginsel van de openbaarheid van de vergaderingen van de Kamer niet aantasten.
87.
 Actor Tweede Kamer / Voorzitter
 Handeling Het besluiten tot het beraadslagen met gesloten deuren
 Grondslag GW 1938, art. 104; GW 1948, art. 104; GW 1953, art. 111; GW 1956, art. 111; GW 1963, art. 111; GW 1972, art. 111; GW 1983, art. 66 lid 2 en 3; GW 1987, art. 66, lid 2 en 3; GW 1996, art. 66 lid 2 en 3; RvOTK 1938, art. 141; RvOTK 1966, art. 128; RvOTK 1980, art. 128; RvOTK 1986, art 139; RvOTK 1994, art. 88; RvOTK 2002, art. 88
 Periode 1945-
 Product Besluit, Handelingen

88.
 Actor Tweede Kamer
 Handeling Het goedkeuren van de door de Griffier opgestelde notulen van een vergadering met gesloten deuren
 Grondslag RvOTK 1938, art. 144; RvOTK 1966, art. 130; RvOTK 1980, art. 130; RvOTK 1986, art. RvOTK 1994, art. 89 lid 2; RvOTK 2002, art. lid 2
 Periode 1945-
 Product Notulen Comité-Generaal
 Opmerking Deze stukken worden achter slot bewaard.

4.6.2. Medewetgeving en controle

89.
 Actor Tweede Kamer / kamerlid
 Handeling Het indienen van een initiatiefwetsvoorstel
 Grondslag GW 1938, artt. 73, 77, 117, 120; GW 1953, artt. 80, 84, 126-127; GW 1956, art. 126; GW 1963, art. 126; GW 1983, artt. 73 lid 1, 82 lid 1 en 3; GW 1987, art. 73 lid 1 en art. 82 lid 1 en 3; GW 1996, art. 82 lid 2 en 3; WRvS 1861 artt. 21, 34; WRvS 1962 artt. 15 lid 1, 25; WRvS 1989 artt. 15 lid 2, 5a lid 1, 25 a-b; RvOTK 1938 artt. 107-114; RvOTK 1966 artt. 96-99; RvOTK 1983 artt. 110-113; RvOTK 1986, art. 109-112; RvOTK 1994, art. 114; RvOTK 1998, art. 114; RvOTK 2002, art. 114
 Periode 1945-
 Product Initiatiefwetsvoorstel, Handelingen

90.
 Actor Tweede Kamer
 Handeling Het doen van een adviesaanvraag bij de Raad van State aangaande een ingediend initiatiefwetsvoorstel
 Grondslag GW 1983, art. 73, lid 1; Kamerstuk II, 18 293, nr. 1, brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Voorzitter van de Tweede Kamer; Wet tot wijziging van de Wet op de Raad van State ter aanpassing aan de Grondwet 1989, art I, lid F (invoeging art. 15a); RvOTK 1994, art. 115; RvOTK 1998, art. 115; RvOTK 2002, art. 115
 Periode 1983 -
 Product Adviesaanvraag
 Opmerking Tussen 1983 en 1989 was er een overgangsregeling van kracht waarbij de adviesaanvraag liep via de meest betrokken bewindspersoon en de Koning. Vanaf 1989 wordt de adviesaanvraag direct naar de Raad van State gezonden.

91.
 Actor Tweede Kamer
 Handeling Het openbaar maken van de aan de Tweede Kamer gegeven adviezen van de Raad van State
 Grondslag Wet tot wijziging van de Wet op de Raad van State ter aanpassing aan de Grondwet, art I, lid I (invoeging art. 25b)
 Periode 1989 -
 Product Publicatie, Handelingen

92.
 Actor Tweede Kamer / kamerlid
 Handeling Het aan de Tweede Kamer doen toekomen van een schriftelijke reactie op een naar aanleiding van een initiatiefwetsvoorstel binnengekomen advies van de Raad van State
 Grondslag GW 1983, art. 73, lid 1; Kamerstuk II, 18 293, nr. 1, brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Voorzitter van de Tweede Kamer; Wet tot wijziging van de Wet op de Raad van State ter aanpassing aan de Grondwet (Stb. 293)
 Periode 1983 -

Product	Brief, Handelingen
Opmerking	De schriftelijke reactie wordt verzorgd door het kamerlid dat het initiatiefwetsvoorstel heeft ingediend.
93.	
Actor	Tweede Kamer / kamerlid
Handeling	Het indienen van een motie
Grondslag	RvOTK 1938 art. 68; RvOTK 1966, art. 38, 53; RvOTK 1980, art. 53; RvOTK 1983, art. 62; RvOTK 1986, art. 62; RvOTK 1994, art. 66; RvOTK: 1998, art. 66; RvOTK 2002, art. 66
Periode	1945-
Product	Motie, Handelingen
94.	
Actor	Tweede Kamer / commissie
Handeling	Het verzoek doen aan de Tweede Kamer om toestemming te geven voor het maken van een stenografisch verslag van het nota-overleg
Grondslag	RvOTK 1994, art. 40 lid 3; RvOTK 1998, art. 40, lid 3; RvOTK 2002, art. 40 lid 3;
Periode	1994-
Product	Verzoek, Handelingen
Opmerking	Tijdens een nota-overleg waarvan een stenografisch verslag wordt gemaakt kan ieder kamerlid dat het woord voert moties over het in behandeling zijnde onderwerp voorstellen (RvOTK 1998, art. 43)
95.	
Actor	Tweede Kamer / Presidium
Handeling	Het doen van een voorstel voor het maken van een stenografisch verslag van het nota-overleg, gehoord de commissie
Grondslag	RvOTK 1994, art. 40 lid 3; RvOTK 1998, art. 40, lid 3; RvOTK 2002, art. 40 lid 3;
Periode	1994-
Product	Voorstel, Handelingen
96.	
Actor	Tweede Kamer
Handeling	Het geven van toestemming voor het maken van een stenografisch verslag van het nota-overleg
Grondslag	RvOTK 1994, art. 40 lid 3; RvOTK 1998, art. 40, lid 3; RvOTK 2002, art. 40 lid 3;
Periode	1994 -
Product	Besluit, Handelingen
97.	
Actor	Tweede Kamer
Handeling	Het geven van toestemming voor het houden van een wetgevingsoverleg
Grondslag	RvOTK 1994, art. 39, lid 1; RvOTK 1998, art. 39, lid 1; RvOTK 2002, art. 39 lid 1
Periode	1994-
Product	Besluit, Handelingen
Opmerking	De Kamer besluit op voorstel van het Presidium, dat daarover de (vaste) commissie hoort.
98.	
Actor	Tweede Kamer / vaste commissie
Handeling	Het voeren van algemeen overleg over het regeringsbeleid
Grondslag	RvOTK 1994, art. 41 lid 1; RvOTK 1998, art. 41 lid 1; RvOTK 2002, art. 41 lid 1
Periode	1994-
Product	Notulen, Handelingen

99.
 Actor Tweede Kamer / vaste commissie
 Handeling Het voeren van nota-overleg over het regeringsbeleid
 Grondslag RvOTK 1994, art. 40 lid 1; RvOTK 1998, art. 40 lid 1; RvOTK 2002, art. 40 lid 1
 Periode 1994 -
 Product Notulen, Handelingen
100.
 Actor Tweede Kamer / kamerlid /
 Tweede Kamer / commissie
 Handeling Het indienen van een amendement
 Grondslag GW 1938, art. 115; GW 1947, art. 115; GW 1948, art. 115; GW 1956, art. 122; GW 1963, art. 122; GW 1972, art. 122; GW 1983, art. 84; GW 1996, art. 84; RvOTK 1938, art. 44 en 51; RvOTK 1966, art 26, 38 en 77; RvOTK 1980, artt. 27a, 31, 77; RvOTK : 1983, artt. 31, lid 1, 88, lid1; RvOTK 1986, artt.31, lid 1, 37, lid 1, ; RvOTK 1994, art. 96, lid 1; RvOTK 1998, art. 96, lid 1; RvOTK 2002, art. 96 lid 1
 Periode 1945-
 Product Amendement, Handelingen
101.
 Actor Tweede Kamer / afdelingen / commissie
 Handeling Het verrichten van voorbereidend onderzoek voor wetsvoorstellen
 Grondslag GW 1938, artt. 104; GW 1953, art. 11; GW 1983 art. 66; GW 1992, art. 7; Enquêtewet 1850; WPE 1977; RvOTK 1938, artt. 14-58, 115-116, 151-153, 157-159; RvOTK 1966, artt. 16-42, 85, 106-107, 138-141; RvOTK 1983, artt. 16-51, 105; RvOTK 1986, artt. 16-51; RvOTK 1994, artt. 90-95; RvOTK 1998, artt. 90-95; RvOTK 2002, artt.90-95
 Periode 1945-
 Product Verslag, Handelingen
102.
 Actor Tweede Kamer
 Handeling Het in vergadering overleggen en beslissen over wetsvoorstellen
 Grondslag RvOTK 1938, artt. 12, 141-144; RvOTK 1966, artt. 15, 20, 128-130; RvOTK 1983, artt. 89-113; RvOTK 1986, artt. 87-112; RvOTK 1994, artt. 90-118; RvOTK 1998, artt. 90-118; RvOTK 2002, artt. 90-118
 Periode 1945-
 Product Verslag, besluit, Handelingen
103.
 Actor Tweede Kamer / kamerlid /
 Tweede Kamer / commissie
 Handeling Het stellen van mondelinge of schriftelijke vragen aan bewindslieden en aan de kabinets(in)formateur(s)*
 Grondslag GW 1938, artt. 5, 97 lid 2 en 3, 101; GW 1953, artt. 104 lid 2 en 3, 108; GW 1983, artt. 58, 68, 69 lid 2; KW 1922, artt. 135, 138; KW 1951, artt. U 4 lid 1, U 5; KW 1989, artt. V 4 lid, V 6; RvOTK 1938, artt. 5, 21, 33, 50, 55, 115-116, 151-153; RvOTK 1966, artt. 5, 25, 30-32, 35, 40, 85, 106-107; RvOTK 1983, artt. 5, 30, 41, 43b, 49, 74, 96, 105, 108, 121-122; RvOTK 1986, artt. 74, 120-122; RvOTK 1994, art. 133-139; RvOTK 1998, art. 133-139; RvOTK 2002, art. 133-139a
 Periode 1945-
 Product Verzoek, vraag, interpellatie, Handelingen
 Opmerking *In het RvOTK van 2002 is in artikel 139a bepaald dat na de afronding van de opdracht tot kabinets(in)formatie de Kamer de mogelijkheid heeft om de informateur of formateur(s) uit te nodigen om over het verloop van de kabinets(in)formatie inlichtingen te verschaffen.

104.
 Actor Tweede Kamer / Voorzitter
 Handeling Het besluiten over een verzoek van een kamerlid om mondelinge en/of schriftelijke informatie aan bewindslieden
 Grondslag RvOTK 1994, art. 137; RvOTK 1998, art. 137; RvOTK 2002, art. 137
 Periode 1994-
 Product Beslissing, Handelingen
 Opmerking De Voorzitter doet dit indien hij het onderwerp niet voldoende omschreven acht.
105.
 Actor Tweede Kamer / commissie
 Handeling Het behandelen van regeringsstukken (in de openbare/uitgebreide commissievergaderingen)
 Grondslag HTK 1962-1963, p. 41-51; HTK 1962-1963, Bijlagen 6909; RvOTK 1966, artt. 31-40; RvOTK 1983, art. 32-42, 45-49; RvOTK 1986, art. 31, 35-39, 47-49
 Periode 1945-1994
 Product Verslag, Handelingen
106.
 Actor Tweede Kamer / (vaste) commissies
 Commissie voor de Rijksuitgaven / Algemene begrotingscommissie
 Handeling Het uitoefenen van toezicht op de rijksbegroting
 Grondslag GW 1938, artt. 126-127, 129, 181; GW 1953, artt. 133-134, 136, 188; GW 1983, artt. 104-105; CW 1927, artt. 59, 60 lid 3, 62, 90; CW 1976, artt. 64, 67 lid 4-6, 68 lid 3; RvOTK 1938, art. 153; RvOTK 1966, art. 30; RvOTK 1983, art. 44; RvOTK 1998, art. 21a; RvOTK 2002, art. 21a
 Periode 1945-
 Product Rapport, verslag, Handelingen
107.
 Actor Tweede Kamer / Commissie voor de Rijksuitgaven / Algemene Commissie voor de Rijksuitgaven
 Handeling Het ondersteunen van de Kamer bij het begrotingsonderzoek
 Grondslag RvOTK 1938, art. 153; RvOTK 1966, art. 30; RvOTK 1983, art. 44; RvOTK 1998, art. 21a; RvOTK 2002, art. 21a
 Periode 1945 –
 Product Verslag, Handelingen
 Opmerking De vaste Commissie van de Rijksuitgaven werd met de inwerkingtreding van het nieuwe RvOTK in 1994 een Algemene commissie voor de Rijksuitgaven.
108.
 Actor Tweede Kamer / Commissie voor de Rijksuitgaven / Algemene Commissie voor de Rijksuitgaven
 Handeling Het geven van voorlichting, advies en ondersteuning aan de Kamer en haar commissies bij de uitoefening van het budgetrecht en de financiële controle
 Grondslag RvOTK 1938, art. 153; RvOTK 1966, art. 30; RvOTK 1983, art. 44; RvOTK 1998, art. 21a; RvOTK 2002, art. 21a
 Periode 1945-
 Product Verslag, Handelingen
 Opmerking De vaste Commissie voor de Rijksuitgaven werd met de inwerkingtreding van het nieuwe RvOTK in 1994 een Algemene commissie voor de Rijksuitgaven.
109.
 Actor Tweede Kamer / Commissie voor de Rijksuitgaven / Algemene Commissie voor de Rijksuitgaven
 Handeling Het behandelen van comptabele wetgeving

Grondslag	RvOTK 1938, art. 153; RvOTK 1966, art. 30; RvOTK 1983, art. 44; RvOTK 1998, art. 21a; RvOTK 2002, art. 21a
Periode	1945 –
Product	Verslag, Handelingen
Opmerking	De vaste Commissie van de Rijksuitgaven werd met de inwerkingtreding van het nieuwe RvOTK in 1994 een Algemene commissie voor de Rijksuitgaven.
110.	
Actor	Tweede Kamer / Commissie voor de Rijksuitgaven / Algemene commissie voor de rijksuitgaven
Handeling	Het behandelen van rapporten van de Algemene Rekenkamer
Grondslag	RvOTK 1938, art. 153; RvOTK 1966, art. 30; RvOTK 1983, art. 44; RvOTK 1998, art. 21a; RvOTK 2002, art. 21a
Periode	1945 –
Product	Verslag, Handelingen
Opmerking	De vaste Commissie van de Rijksuitgaven werd met de inwerkingtreding van het nieuwe RvOTK in 1994 een Algemene commissie voor de rijksuitgaven.
111.	
Actor	Tweede Kamer / Algemene begrotingscommissie
Handeling	Het voorbereiden van de behandeling van begrotingsvoorstellen
Grondslag	GW 1938, artt. 126-127, 129, 181; GW 1953, artt. 133-134, 136, 188; GW 1983, artt. 104-105; CW 1927, artt. 59, 60 lid 3, 62, 90; CW 1976, artt. 64, 67 lid 4-6, 68 lid 3; RvOTK 1938, art. 153; RvOTK 1966, art. 30; RvOTK 1983, art. 49.
Periode	1945-1986
Product	Rapport
112.	
Actor	Tweede Kamer / Presidium
Handeling	Het doen van een voorstel voor de samenstelling van een enquêtemissie of tijdelijke commissie belast met een parlementair onderzoek
Grondslag	Draaiboek onderzoek, hoofdstuk 4.3
Periode	2001-
Product	Voorstel, Handelingen
113.	
Actor	Tweede Kamer / kamerleden
Handeling	Het voordragen van de leden van een enquêtemissie of tijdelijke commissie die wordt belast met het verrichten van een parlementair onderzoek
Grondslag	Draaiboek onderzoek, hoofdstuk 5.1 onder b
Periode	2001-
Product	Voordracht, Handelingen
114.	
Actor	Tweede Kamer / commissie*)
Handeling	Het vaststellen van de procedure voor de verdere behandeling van het eindrapport van een onderzoekscommissie of andere instantie in het geval er sprake is van een niet-parlementair onderzoek
Grondslag	Draaiboek onderzoek, hoofdstuk 7.3 en 8.1 – 8.8
Periode	2001-
Product	Vaststellingsbesluit
Opmerking	*) Het rapport wordt in handen gesteld van de meest betrokken commissie. In het geval het een rapport betreft van een door de Algemene Rekenkamer uitgevoerd onderzoek wordt het in handen gesteld van de commissie voor de Rijksuitgaven.

115.
 Actor Tweede Kamer / kamerlid*)
 Handeling Het opstellen van een schriftelijk evaluatieverslag naar aanleiding van een ontvangen onderzoeksrapport / advies
 Grondslag Draaiboek onderzoek, hoofdstuk 9.2
 Periode 2001-
 Product evaluatierapport
 Opmerking De evaluatie geschiedt door de meest betrokken personen, uitgebreid met één niet bij het onderzoek betrokken persoon
116.
 Actor Tweede Kamer / bijzondere commissie
 Handeling Het instellen van voorbereidend onderzoek
 Grondslag RvOTK 1938, artt. 14-58, 115-116, 151-153, 157-159; RvOTK 1966, artt. 16-42, 85, 106-107, 138-141; RvOTK 1980, art. 138; RvOTK 1983, art. 150, lid 1; RvOTK 1986, art. 149, lid 1; RvOTK 1994, art. 142, lid 1; RvOTK 1998, art. 142, lid 1; RvOTK 2002, art. 142 lid 1
 Periode 1945-
 Product Verslag, Handelingen, Bijlagen bij de Handelingen
 Opmerking Een voorbereidend onderzoek wordt alleen uitgevoerd wanneer een voorstel tot het instellen van een parlementaire enquête is ingediend door een of meer kamerleden; is het voorstel ingediend door een commissie dan komt het zonder voorbereidend onderzoek in de openbare behandeling. Het Presidium kan dan echter wel eisen dat ter voorbereiding van de behandeling van het voorstel door de commissie die het voorstel heeft ingediend een verslag wordt opgesteld (RvOTK 1980, art. 138; RvOTK 1983, art. 150, lid 2; RvOTK 1986, art. 149, lid 2; RvOTK 1994, art. 142, lid 2; RvOTK 1998, art. 142, lid 2).
117.
 Actor Tweede Kamer
 Handeling Het beslissen over een voorstel tot het houden van een parlementaire enquête
 Grondslag RvOTK 1938, art. 156-157; RvOTK 1966, art. 138-139; RvOTK 1980, art. 138; RvOTK 1983, art. 150, lid 2; RvOTK 1986, art. 149, lid 2; RvOTK 1994, art. 142, lid 2; RvOTK 1998, art. 142, lid 2; RvOTK 2002, art. 142, lid 2
 Periode 1945-
 Product Besluit, Handelingen
 Opmerking De wijze waarop een voorstel tot het houden van een parlementaire enquête wordt behandeld is gelijk aan de behandeling van een door een kamerlid aanhangig gemaakt wetsvoorstel.
118.
 Actor Tweede Kamer
 Handeling Het instellen en ontbinden van een enquête-commissie
 Grondslag RvOTK 1938, art. 157; RvOTK 1966, art. 139; RvOTK 1980, artt. 139, 145; RvOTK 1983, artt. 151, lid 1, 157; RvOTK 1986, art. 150, lid 1, 156; RvOTK 1994, artt. 143, lid 1, 149; RvOTK 1998, artt. 143, lid 1, 149; RvOTK 2002, art. 143 lid 1 en 149.
 Periode 1945 -
 Product Instellingsbesluit, ontbindingsbesluit, Handelingen
 Opmerking De vaststelling van het aantal leden en de benoeming van de leden geschiedt op dezelfde wijze als bij andere commissies gebruikelijk is, namelijk in principe door de Voorzitter.
119.
 Actor Tweede Kamer
 Handeling Het op verzoek van de commissie die met het parlementair onderzoek is belast beslissen over het verlengen van de termijn
 Grondslag RvOTK 1938, art. 158; RvOTK 1966, art. 140; RvOTK 1980, art. 140; RvOTK 1983, art. 152; RvOTK 1986, art. 151; RvOTK 1994, art. 144; RvOTK 1998, art. 144; RvOTK 2002, art. 144
 Periode 1945-

Product	Besluit, Handelingen
120.	
Actor	Tweede Kamer / commissie ⁶⁴ Enquêtecommissie
Handeling	Het (onder ede) ondervragen van getuigen en deskundigen
Grondslag	GW 1938, art. 98; GW 1953, art. 105; GW 1983, art. 70; Enquêtewet 1850; WPE 1977; RvOTK 1938, artt. 154-163; RvOTK 1966, artt. 136-145; RvOTK 1980, art. 141; RvOTK 1983, art. 153; RvOTK 1986, art. 152; RvOTK 1994, art. 145; RvOTK 1998, art. 145; RvOTK 2002, art. 145
Periode	1945-
Product	Processen-verbaal
Opmerking	Alleen een enquêtecommissie kan getuigen en deskundigen dwingen om voor de commissie te verschijnen en een verhoor onder ede afnemen.
121.	
Actor	Tweede Kamer / enquête-commissie
Handeling	Het opstellen van een proces-verbaal in het geval er een verdenking van meened tegen een getuige is gerezen
Grondslag	RvOTK 1938, art. 160; RvOTK 1966, art. 142; RvOTK 1980, art. 142; RvOTK 1983, art. 154, lid 1; RvOTK 1986, art. 153, lid 1; RvOTK 1994, art. 146, lid 1; RvOTK 1998, art. 146, lid 1; RvOTK 2002, art. 146 lid 1
Periode	1945-
Product	Proces-verbaal
Opmerking	Een afschrift van het proces-verbaal dient in handen te worden gesteld van het openbaar ministerie in het arrondissement waarin het verhoor heeft plaatsgevonden.
122.	
Actor	Tweede Kamer / commissie Tweede Kamer / enquête-commissie
Handeling	Het doen van verslag over de verrichtingen inzake een parlementair onderzoek
Grondslag	RvOTK 1938, art. 162; RvOTK 1966, art. 144; RvOTK 1980, art. 144; RvOTK 1983, art. 156, lid 1, lid 1; RvOTK 1986, art. 155, lid 1; RvOTK 1994, art. 148, lid 1; RvOTK 1998, art. 148, lid 1; RvOTK 2002, art. 148, lid 1
Periode	1945-
Product	Verslag
Opmerking	De commissie dient in ieder geval verslag uit te brengen na afloop van het onderzoek en verder zo vaak als zij dat nodig acht. De Kamer kan ook besluiten dat een tussentijds verslag gewenst is.
123.	
Actor	Tweede Kamer
Handeling	Het nemen van een besluit tot overbrenging van de stukken van een parlementaire enquête naar het Algemeen Rijksarchief (Nationaal Archief)
Grondslag	RvOTK 1966, art. 145; RvOTK 1980, art. 145a; RvOTK 1983, art. 158; RvOTK 1986, art. 157; RvOTK 1994, art. 150; RvOTK 1998, art. 150; RvOTK 2002, art. 150
Periode	1966-
Product	Besluit, Handelingen
Opmerking	In principe worden de stukken in het Centraal Archief van de Tweede Kamer bewaard.

⁶⁴ Het betreft hier commissies zonder enquêtewet bevoegdheden. Het onderzoek wordt gedaan door een bestaande commissie (al dan niet door het instellen van een subcommissie of een werkgroep) of door ad hoc instellen van een bijzondere commissie. In het zittingsjaar 1957-1958 werd bijvoorbeeld Bijzondere commissie onderzoek militair aankoopbeleid (COMA) ingesteld.

124.
Actor Tweede Kamer / commissie
Handeling Het doen van een voorstel tot aanwijzing van een groot project
Grondslag RvOTK 1994, art. 31 lid 1; RvOTK 1998, art. 31 lid 1; RvOTK 2002, art. 31 lid 1
Periode 1994-
Product Projectvoorstel, Handelingen

125.
Actor Tweede Kamer
Handeling Het besluiten tot aanwijzing van een groot project
Grondslag RvOTK 1994 art. 31 lid 2; RvOTK 1998, art. 31 lid 2; RvOTK 2002, art. 31 lid 2
Periode 1994-
Product Besluit, Handelingen
Opmerking Dit besluit wordt door de Voorzitter aan de verantwoordelijke Minister meegedeeld.

126.
Actor Tweede Kamer
Handeling Het vaststellen van een procedureregeling grote projecten
Grondslag RvOTK 1994, art. 31 lid 3; RvOTK 1998, art. 31 lid 3; RvOTK 2002, art. 31 lid 3
Periode 1994 -
Product Procedureregeling grote projecten

4.6.3 Overige: behandeling verzoekschriften, internationale betrekkingen en benoemingen

127.
Actor Tweede Kamer
Handeling Het vaststellen van een reglement voor de Commissie voor de Verzoekschriften
Grondslag RvOTK 1983, art. 143; RvOTK 1986, art. 142; RvOTK 1994, art. 20, lid 1; RvOTK 1998, art. 20, lid 1; RvOTK 2002, art. 1
Periode 1983-
Product Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften

128.
Actor Tweede Kamer / Commissie voor de Verzoekschriften
Handeling Het uitbrengen van verslag over alle haar in handen gestelde verzoekschriften
Grondslag GW 1938, art. 8; GW 1983, art. 5; RvOTK 1938, artt. 145-150; RvOTK 1966, artt. 131-135; RvOTK 1980, art. 131; RvOTK 1983, art. 143; RvOTK 1986, art. 143; RvOTK 1994, art. 20, lid 2; RvOTK 1998, art. 20, lid 2; RvOTK 2002, art. 20, lid 2; Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften 1984, art. 5, lid 1 Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften 1994, art. 4, lid 1; Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften 1998, art. 4, lid 1; Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften 2002, art. 4, lid 1
Periode 1945-
Product Verslag
Opmerking De Commissie behoeft geen verslag uit te brengen wanneer zij de termen daartoe niet aanwezig acht.
De Commissie voor de Verzoekschriften is vanaf 1994 tevens belast met aangelegenheden die de Nationale Ombudsman betreffen (RvOTK 1994, Toelichting Reglement commissie Verzoekschriften, p. 91).

129.
Actor Tweede Kamer / Commissie voor de Verzoekschriften
Handeling Het uitbrengen van verslag aan de Tweede Kamer over haar in handen gestelde rapporten van de Nationale Ombudsman
Grondslag RvOTK 1994, art. 20, lid 4; RvOTK 1998, art. 20 lid 4; RvOTK 2002, art. 20 lid 4
Periode 1994-

Product	Verslag
130.	
Actor	Tweede Kamer / Commissie voor de Verzoekschriften
Handeling	Het naar aanleiding van een verzoekschrift instellen van een onderzoek naar aangelegenheden betreffende de wijze waarop de overheid haar taak vervult
Grondslag	Richtlijnen voor de werkwijze van de commissies voor de verzoekschriften 1976, richtlijn B lid 1; Reglement voor de Commissie van de verzoekschriften 1984, art. 3 lid 1; Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften 1994, art. 2, lid 1; Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften 1996, art. 2, lid 1
Periode	1976-
Product	Verslag
Opmerking	Een onderzoek vindt plaats indien en voor zover voor het handelen of nalaten door de overheid een minister of staatssecretaris direct of indirect verantwoording aan de Staten-Generaal verschuldigd is
131.	
Actor	Tweede Kamer / Commissie voor de Verzoekschriften
Handeling	Het instellen van een onderzoek naar de wijze waarop de overheid gevolgen verbindt aan rapporten van de Nationale Ombudsman
Grondslag	Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften 1994, art. 2, lid 2; Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften 1996, art. 2, lid 2
Periode	1994-
Product	Verslag
Opmerking	De Commissie voor de Verzoekschriften kan besluiten een rapport in handen te stellen van een commissie uit de Kamer die daarvoor het meest aangewezen lijkt.
132.	
Actor	Tweede Kamer / Commissie voor de Verzoekschriften
Handeling	Het verslag doen van haar werkzaamheden gedurende het afgelopen vergaderjaar
Grondslag	Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften 1994, art. 4, lid 1; Reglement van de Commissie voor de Verzoekschriften 1996, art. 4, lid 1
Periode	1994 -
Product	Verslag
133.	
Actor	Tweede Kamer / vaste commissie / algemene commissie
Handeling	Het instellen van een onderzoek op verzoek van de Commissie voor de Verzoekschriften
Grondslag	RvOTK 1994, art. 20 lid 5; RvOTK 1998, art. 20 lid 5; RvOTK 2002, art. 20 lid 5
Periode	1994-1998
Product	Verslag
134	
Actor	Tweede Kamer / vaste commissie / algemene commissie
Handeling	Het adviseren op verzoek van de Commissie voor de Verzoekschriften
Grondslag	RvOTK 1994, art. 20 lid 5; RvOTK 1998, art. 20 lid 5; RvOTK 2002, art. 20 lid 5
Periode	1994-1998
Product	Advies
135.	
Actor	Tweede Kamer
Handeling	Het goedkeuren van verdragen
Grondslag	Statuut 1954, artt. 24, 62; GW 1938, artt. 60, 77; GW 1953, artt. 60-64, 84; GW 1983, artt. 73 lid 1, 91; WRvS 1861, artt. 25, 34; WRvS 1962, artt. 15 lid 2, 25; WRvS 1989, artt. 15 lid 1c,

	15a-b, 25, 25a-b; RvOTK 1938, artt. 127-140; RvOTK 1956, art. 163a; 1966 artt. 100-105; RvOTK 1983, artt. 114-119; RvOTK 1994, artt. 124 –129; RvOTK 1998, artt. 124-129; RvOTK 2002, artt. 124-129
Periode	1945 -
Product	Goedkeuring, Handelingen
Opmerking	Dit gaat in het algemeen in de vorm van stilzwijgende goedkeuring.
136.	
Actor	Tweede Kamer / kamerlid
Handeling	Het mede-voorbereiden van het vaststellen, wijzigen en intrekken van internationale regelingen en het presenteren van Nederlandse standpunten in de vergaderingen van de <ul style="list-style-type: none"> - Interparlementaire Unie (IPU) - De Parlementaire vergadering Raad van Europa (RvE) - Het Benelux-parlement - De Noord-Atlantische assemblee (NAA) - De Assemblee van West-Europese Unie (WEU) - De Interparlementaire commissie inzake de Nederlandse taalunie de Conferentie voor veiligheid en samenwerking in Europa (CVSE).
Periode	1945 – 1994
Product	Regelingen
Opmerking	CVSE wordt vanaf 1994 Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa (OVSE) genoemd.
137.	
Actor	Tweede Kamer
Handeling	Het maken van een voordracht van drie personen voor benoemingen van de leden van de Hoge Raad
Grondslag	GW 1938, artt. 170, 186 lid 2-3; GW 1953, artt. 177, 193 lid 2-3; GW 1983, art. 118 lid 1; GW 1987, art. 118 lid 1; GW 1996, art. 118 lid 1; RvOTK 1938, artt. 127-140; RvOTK 1966, artt. 115-127; RvOTK 1983, artt. 124-137; RvOTK 1986, artt. 123-136; RvOTK 1994, artt. 74-86; RvOTK 1998, artt. 74-86; RvOTK 2002, artt. 74-86
Periode	1945 -
Product	Voordracht, Handelingen
138.	
Actor	Tweede Kamer
Handeling	Het maken van een voordracht van drie personen voor benoemingen van de leden van de Algemene Rekenkamer
Grondslag	GW 1938, artt. 170, 186 lid 2-3; GW 1953, artt. 177, 193 lid 2-3; GW 1983, art. 77 lid 1; GW 1987, art. 77, lid 1; GW 1996, art. 77 lid 1; CW: 1927, art. 47; CW 1976, art. 39; RvOTK 1938, artt. 127-140; RvOTK 1966, artt. 115-127; RvOTK 1983, artt. 124-137; RvOTK 1986, artt. 123-136; RvOTK 1994, artt. 74-86; RvOTK 1998, artt. 74-86; RvOTK 2002, artt. 74-86
Periode	1945-
Product	Voordracht, Handelingen
139.	
Actor	Tweede Kamer
Handeling	Het benoemen, schorsen en het ontslaan van de Nationale Ombudsman
Grondslag	WNO 1981, artt. 2-4, 8-9; RvOTK 1983, artt. 124-137; RvOTK 1986, artt. 123-136; RvOTK 1994, artt. 74-86; RvOTK 1998, artt. 74-86; RvOTK 2002, artt. 74-86
Periode	1981-
Product	Benoemingsbesluit, ontslagbesluit, Handelingen

5. EERSTE KAMER

5.1 Inleiding

De Eerste Kamer bestond tot 1956 uit 50 leden; de zittingsduur was zes jaar. De verkiezing van de leden vond plaats door de Provinciale Staten, die in vier kiesgroepen waren ingedeeld. De helft van die kiesgroepen koos de helft van de kamerleden; de andere helft kiesgroepen de andere 25 kamerleden, hetgeen betekende dat eenmaal per drie jaar 25 senatoren werden gekozen. Bij de Grondwetsherziening van 1956 werd het aantal Eerste-Kamerleden uitgebreid naar 75 en bij de verkiezingen werden nu per drie jaar beurtelings 37 en 38 leden gekozen.

In 1983 werd de zittingsduur verkort van zes naar vier jaar⁶⁵ en sedertdien kiezen alle provincies tegelijkertijd de Eerste-Kamerleden. De verkiezing van de Eerste Kamer vindt nu eens in de vier jaar plaats binnen drie maanden na de verkiezingen van de Provinciale Staten. Deze verkiezingen blijven 'getrapt', d.w.z. de burgers kiezen rechtstreeks de leden van de Provinciale Staten van de elf, later twaalf provincies⁶⁶ en de leden van de Staten kiezen op hun beurt de leden van de Eerste Kamer. Het tijdstip van de verkiezingen werd niet in de nieuwe Grondwet opgenomen, maar wordt overgelaten aan de staatkundige praktijk hetgeen ook kan betekenen dat de verkiezing van de leden van Eerste en Tweede Kamer gelijktijdig kunnen plaatsvinden.

De taken van de Eerste Kamer bestaan voornamelijk uit het toetsen en heroverwegen van wetsvoorstellen die reeds door de Tweede Kamer zijn aangenomen, echter ook in het controleren van het regeringsbeleid speelt de Kamer een rol. Zo kunnen de leden schriftelijk vragen stellen aan de regering en bij de behandeling van de begroting bestaat de mogelijkheid om met ministers te debatteren over het lopende en toekomstige beleid.

De Eerste Kamer richt zich bij de heroverweging van wetsvoorstellen op toetsing van kwaliteit en eventuele strijdigheid met de Grondwet of internationale verdragen. Ook wordt beoordeeld of rechten van burgers niet onevenredig worden geschaad en de uitvoering van de toekomstige wet betaalbaar blijft. Evenals de Tweede Kamer heeft de Eerste Kamer het recht van enquête en hebben de individuele kamerleden het recht tot het stellen van mondelinge en schriftelijke vragen.

De vergaderingen van de Eerste Kamer zijn openbaar; de deuren worden gesloten wanneer een tiende deel van het aantal aanwezige leden dat vordert of de voorzitter het nodig oordeelt.⁶⁷

5.2 De politieke organisatie

5.2.1 Samenstelling

Binnen drie maanden na de verkiezingen voor de Provinciale Staten, kiezen de nieuw-benoemde statenleden in het gehele land op dezelfde dag uit kandidatenlijsten, opgesteld per politieke partij, de leden voor de Eerste Kamer. Niet ieder statenlid heeft een even zware stem; de zwaarte is gerelateerd aan het inwonertal per provincie. Het inwonertal wordt daarbij gedeeld door het honderdvoud van het aantal statenleden van de provincie. De uitkomst hiervan heet stemwaarde. De op een partij uitgebrachte stemmen worden vermenigvuldigd met de stemwaarde; de uitkomst hiervan heet stemcijfer. De zetelverdeling geschiedt aan de hand van de kiesdeler die wordt bepaald door de som van de stemcijfers te delen door het aantal beschikbare zetels (75)

In tegenstelling tot de Tweede-Kamerleden zijn de leden van de Eerste Kamer geen fulltime politici; de Eerste Kamer vergadert in de regel alleen op dinsdag.

5.2.2 Fracties

Een groep partijleden die via de kandidatenlijst van een politieke partij verkozen zijn, wordt aangeduid als fractie. Net als in de Tweede Kamer worden fracties geleid door een fractievoorzitter.

In de fractievergadering worden door de leden de politieke standpunten bepaald.

Bij stemmingen zullen de fractieleden in de regel stemmen zoals in de fractievergadering is besloten.

⁶⁵ Grondwetswijziging 1983

⁶⁶ Wet van 27 juni 1985, Stb. 360

⁶⁷ Grondwet artikel 66, lid 2 en 3

Vooraf in grotere fracties worden de werkzaamheden onderling verdeeld. Per beleidsterrein bereiden één of meerdere woordvoerders de behandeling van wetsvoorstellen voor en zij voeren namens de fractie het woord bij de plenaire behandeling.

De fracties ontvangen een financiële tegemoetkoming zoals vastgelegd in de *Regeling financiële ondersteuning fracties Eerste Kamer*. Hierin zijn de hoogte van de bedragen vastgelegd, hoe deze mogen worden besteed en hoe en wanneer de financiële verantwoording dient te geschieden.

5.2.3 Afdelingen en Commissies

Afdelingen hebben bestaan tot 1966. Volgens de bepaling in artikel 107 van de Grondwet van 1815 verdeelde de Eerste Kamer zich door middel van loting in Afdelingen. Deze Afdelingen verrichtten het voorbereidend onderzoek van wetsontwerpen. Elke afdeling benoemde zelf haar voorzitter(s) en een rapporteur. Soms werden de rapporteurs voor het afdelingsonderzoek door de Centrale Afdeling aangewezen. De rapporteurs waren verenigd in de *Commissie van Rapporteurs*, die in overleg met de Voorzitter van de Kamer regelmatig bijeenkomsten belegden, waarin de overwegingen van de Afdelingen aan de orde werden gesteld. Hiervan werd een voorlopig verslag opgemaakt dat aan de Hoofden van de Departementen van Algemeen Bestuur werd voorgelegd, waarna schriftelijk of mondeling overleg volgde. Hierna werd het eindverslag opgesteld, gedrukt en ter behandeling naar de leden en het betrokken Hoofd van het Departement gezonden en vonden de beraadslagingen plaats in een openbare vergadering.

De *Centrale Afdeling* was samengesteld uit de Voorzitter en de voorzitters van de Afdelingen, waarbij eerstgenoemde een beslissende stem had. Deze regelde, zo nodig in overleg met de Hoofden der Departementen van Algemeen Bestuur, de volgorde waarin de verschillende wetsontwerpen en voorstellen zouden worden behandeld in de plenaire zittingen van de Kamer.

In 1966 werden de Afdelingen opgeheven en *vaste commissies* ingesteld die werkzaam zijn op beleidsterreinen of deelbeleidsterreinen die zijn gerelateerd aan de ministeries. Hierin zijn alle fracties vertegenwoordigd. De belangrijkste taak van de commissies is wetsvoorstellen aan een voorbereidend onderzoek te onderwerpen door middel van het uitwisselen van schriftelijke stukken met de verantwoordelijke ministers.

De Eerste Kamer kent momenteel vier soorten commissies: vaste, bijzondere, interparlementaire en ad-hoc commissies. Elk van de commissies krijgt ter ondersteuning een Griffier toegevoegd. De commissies worden ingesteld door de Voorzitter van de Kamer na overleg met de fracties. De bepalingen met betrekking tot de commissies zijn vastgelegd in het Reglement van Orde voor de Eerste Kamer.

De *bijzondere commissies* zijn belast met de voorbereiding van (wets)voorstellen met een bijzonder karakter. Voorbeelden hiervan zijn de Commissie voor de herziening van het Burgerlijk Wetboek en de commissie die zich bezighoudt met zaken betreffende Justitie en Binnenlandse Zaken (JBZ-commissie) en die onderwerpen behandelt die voortkomen uit de Raad van ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken van de Europese Unie.

Ad hoc-commissies worden ingesteld bij zaken met een spoedeisend of tijdelijk karakter die niet met de wetgeving te maken hebben. Een voorbeeld hiervan is de Commissie voor het onderzoek van de Geloofsbrieven die de geloofsbrieven van te benoemen kamerleden onderzoekt. Deze ad hoc-commissie bestaat uit drie leden. Zij gaat na of de nieuw gekozen kamerleden voldoen aan de vereisten van verkiesbaarheid en of zij geen betrekkingen vervullen die onverenigbaar zijn met het kamerlidmaatschap. Van dit onderzoek brengt zij schriftelijk of mondeling verslag uit aan de Kamer. De Grondwet heeft het onderzoek van de geloofsbrieven vanaf 1815 voorgeschreven.

Voorts nemen Eerste-Kamerleden deel aan parlementaire commissies en delegaties naar internationale vergaderingen, zoals hiervoor beschreven onder het hoofdstuk Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Evenals de Tweede Kamer heeft ook de Eerste Kamer een *Commissie voor de Verzoekschriften*. De commissie bestaat uit een voorzitter en vijf leden. De Griffier die de commissie bijstaat, is tevens Griffier van de Commissie voor de Verzoekschriften van de Tweede Kamer. De ambtelijke ondersteuning wordt verzorgd vanuit de Tweede Kamer.

De commissie behandelt verzoekschriften die door elke burger kunnen worden ingediend, vaak nadat voordien reeds alle juridische wegen zijn bewandeld. Het betreft meestal onderwerpen als verzoeken om vrijstelling van belastingbetaling, huurconflicten of problemen met de studiefinanciering. Indien de commissie beslist dat een bepaald verzoek door haar zal worden onderzocht, trekt zij de feiten na en kan de indiener desgewenst een mondelinge toelichting geven.

De commissie kan tijdens haar onderzoek een vaste commissie verzoeken haar van advies te dienen of namens haar een onderzoek in te stellen. De beslissing over een verzoekschrift wordt aan de Kamer voorgelegd.

5.2.4 De Voorzitter

Tot 1983 werd de Voorzitter benoemd door de Koning. Vanaf 1983 wordt de Voorzitter en zijn twee vaste plaatsvervangers gekozen door de leden van de Eerste Kamer. De Voorzitter wordt meestal geleverd door de grootste fractie.

De Kamervoorzitter zit de vergadering van de Eerste Kamer voor en is tevens voorzitter van het College van Senioren en van de Huishoudelijke Commissie.

De Voorzitter is tevens kamerlid, hij of zij neemt deel aan de fractievergaderingen en stemt mee in de plenaire vergaderingen. Hij adviseert de Koning bij de kabinetsformatie en vertegenwoordigt de Kamer bij externe contacten, o.a. met buitenlandse parlementen.

5.2.5 College van Senioren

Het College van Senioren staat de Kamervoorzitter bij in het leiden van de werkzaamheden van de Kamer. Het College bestaat uit de fractievoorzitters en de ondervoorzitters. Het College kan de Voorzitter gevraagd of ongevraagd van advies dienen over alle voorstellen of besluiten, die hij op basis van het Reglement van Orde moet nemen. Een uitzondering hierop vormen spoedeisende besluiten of besluiten die moeten worden genomen staande een vergadering. Een andere belangrijke taak van het College is de advisering van de Kamervoorzitter over de agenda van de plenaire vergadering.

5.2.6 Reglement van Orde

De uitvoering van de werkzaamheden van de Eerste Kamer is gereguleerd en vastgelegd in het Reglement van Orde van de Eerste Kamer. Wijzigingen in het Reglement kunnen door één of meer leden of door een commissie worden voorgesteld. Indiening van het voorstel geschiedt schriftelijk en bevat de tekst van de beoogde wijziging en een toelichting daarop. Bij een algehele herziening kan worden volstaan met een schriftelijke opgave waarom deze herziening gewenst is. Daarop besluit de Kamer of een voorstel tot wijziging van het Reglement van Orde in behandeling zal worden genomen. Indien besloten wordt tot behandeling, wordt een bestaande commissie belast met de voorbereiding of wordt daartoe een bijzondere commissie ingesteld. Is het voorstel van zeer eenvoudige aard dan kan de Kamer besluiten zonder vooronderzoek over een voorstel te beraadslagen.

Bij een voorstel tot algehele herziening wordt door een daartoe aangewezen commissie schriftelijk of mondeling overleg gevoerd met de voorsteller van de herziening; dit overleg wordt vastgelegd in een verslag. Na uitbrenging van dit verslag plaatst de voorzitter het voorstel op de agenda van de Kamer. De commissie stelt een schriftelijk advies op over de wenselijkheid tot algehele herziening over te gaan. Indien de Kamer, na eventueel de voorsteller en woordvoerder van de commissie te hebben gehoord, besluit het voorstel te aanvaarden, wordt een bijzondere commissie ingesteld met de opdracht een voorstel tot algehele herziening op te stellen. Na ronddeling van dit voorstel heeft ieder kamerlid het recht om daarop amendementen in te dienen.

5.2.7 Ambtelijke ondersteuning

Eerste-Kamerleden worden bij de uitvoering van hun werkzaamheden ondersteund door een ambtelijk apparaat. De werkzaamheden van de ambtelijke dienst bestaan uit verslaglegging, informatievoorziening, documentatie, archivering, beheer van het gebouw, personeelszaken en externe voorlichting. Aan het hoofd van de ambtelijke dienst staat de Griffier.

De Kamervoorzitter en de ondervoorzitters vormen samen de *Huishoudelijke Commissie* (vóór 1967 *Commissie voor huishoudelijke aangelegenheden*). Zij stelt de ambtenaren van de Kamer aan.

De Huishoudelijke Commissie bepaalt tevens de taken en instructies van de (plaatsvervangende) griffiers. De commissie houdt toezicht op de leidinggevende taak van de Griffier over de ambtelijke organisatie.

Tot slot stelt de Huishoudelijke Commissie de begroting op voor de uitgaven van de Eerste Kamer (de zogenaamde 'raming').

De hoogste ambtenaar van de Eerste Kamer is de *Griffier*, vergelijkbaar met het ambt van secretaris-generaal bij een departement.

De Griffier wordt bijgestaan door twee plaatsvervangende griffiers.

Zijn belangrijkste taken zijn:

- voorbereiding van vergaderingen;
- verantwoordelijkheid voor de verslaglegging van de Kamer, het College van Senioren, de Huishoudelijke Commissie en de andere commissies;
- adviseren en bijstaan van de Kamervoorzitter;
- adviseren van de kamerleden over de agenda en werkzaamheden;
- adviseren over staatsrechtelijke en procedurele zaken;
- indien gewenst het vertegenwoordigen van de Kamer.

De ambtelijke organisatie van de Eerste Kamer bestaat uit enkele afdelingen, waarvan de *Griffie* de belangrijkste is.

De Griffie is de centrale diensteenheid van de Kamer. Deze houdt zich bezig met het behandelen van agenda-aangelegenheden, schriftelijke vragen, parlementair drukwerk, postregistratie, financieel en personeelsbeheer en informatievoorziening aan de leden van de Eerste Kamer.

De werkzaamheden worden in de volgende werkeenheden uitgevoerd:

- Secretariaat van de kamervoorzitter, de griffiers en het hoofd van de Griffie;
- Centraal Informatiepunt (CIP): redactie van de Internetsite, informatievoorziening aan leden, archivering, beheer van de bibliotheek, de automatisering, de postregistratie en de telefooncentrale;
- Eenheid Tekstverwerking en Agendabeheer: parlementair drukwerk (witte stukken), agendabeheer en verzorging van typewerk voor de dienst en incidenteel voor leden van de Kamer;
- Eenheid Financieel en personeelsbeheer: financiële administratie, en personeelsbeheer (aanstelling, arbeidsvoorwaarden en onkostenvergoedingen);
- Eenheid Post, Archief en Repro: beheer van het archief van de Kamerstukken, behandeling van in- en externe post en kopieerwerk.

5.3 De werkzaamheden: medewetgeving en controle

De werkzaamheden van de Eerste Kamer bestaan hoofdzakelijk uit activiteiten op wetgevend gebied, waarbij jaarlijks tientallen wetsvoorstellen worden behandeld. Nadat een wetsvoorstel door de Tweede Kamer is aangenomen, wordt het doorgezonden naar de Eerste Kamer die het in handen geeft van een Kamercommissie. De commissie bepaalt of een wetsvoorstel direct op de agenda van de plenaire zitting kan worden geplaatst of dat er verder onderzoek noodzakelijk is.

De verdere voorbereiding voor de behandeling vindt schriftelijk plaats: de leden van de commissie kunnen (schriftelijk) commentaar geven en vragen stellen. Tevens vindt er uitwisseling van stukken plaats tussen de Kamercommissie en de regering. Ook kunnen maatschappelijke groeperingen en burgers schriftelijk hun reacties indienen. In bijzondere gevallen kunnen hoorzittingen worden georganiseerd.

Na de schriftelijke voorbereiding in de Kamercommissie (voor 1966 Afdelingen) wordt aan de Kamer meegedeeld dat het wetsvoorstel behandeld kan worden in de plenaire vergadering en wordt na enige tijd op de agenda geplaatst. De behandeling geschiedt in een beleidsdebat waarbij in de regel iedere fractie een woordvoerder aanwijst, die een oordeel geeft over het wetsvoorstel en vragen stelt aan de indieners, te weten ministers, staatssecretarissen of Tweede-Kamerleden. Na de beraadslagingen te hebben besloten, stelt de Voorzitter de stemming over het voorstel aan de orde. Stemming geschiedt bij hoofdelijke oproeping, tenzij de Kamer, op voorstel van de Voorzitter of één der leden, anders besluit.

Wanneer geen der leden om stemming verzoekt, wordt door de Voorzitter vastgesteld dat het voorstel zonder stemming is aanvaard. Indien tijdens de beraadslaging moties zijn ingediend, worden deze, na

de stemming over een voorstel, in stemming gebracht nadat de kamerleden in de gelegenheid zijn gesteld korte verklaringen af te leggen om hun stemgedrag te motiveren. Over een voorstel van orde wordt onmiddellijk gestemd, tenzij de Kamer anders besluit.

De meeste wetsvoorstellen worden aangenomen, slechts enkele worden verworpen. Soms wordt door de indiener van een voorstel bij dreigende verwerping een reparatie aangebracht door een wijzigingsvoorstel in te dienen, novelle genaamd. Alvorens de novelle kan worden behandeld, moet ze eerst wel door de Tweede Kamer worden goedgekeurd.

Ook komt het voor dat de Eerste Kamer zoveel kritiek op een wetsvoorstel heeft dat de regering het voor de stemming intrekt. Vaak echter wordt water bij de wijn gedaan en zwicht de Kamer onder druk van de regering.

Evenals in de Tweede Kamer worden ieder jaar in de Eerste Kamer de algemene politieke beschouwingen gehouden, waarin de Kamer de hoofdlijnen van de Rijksbegroting met de regering bespreekt. De Eerste Kamer wordt daarbij in de gelegenheid gesteld haar visie te geven op de plannen uit de begroting en uit de troonrede. Bij dit debat voeren de fractievoorzitters het woord waarbij een vaste volgorde geldt (eerst de grootste fractie uit de oppositie, dan de grootste fractie van de partij die deel uitmaakt van de regering, etc.). De Rijksbegroting bestaat uit hoofdstukken die elk corresponderen met een ministerie; elk hoofdstuk is een apart wetsvoorstel.

De behandeling van de begroting door de Eerste Kamer wijkt weinig af van de behandeling van andere wetsvoorstellen; soms wordt echter eerst over een begrotingsvoorstel gestemd, waarna later een beleidsdebat wordt gehouden over het lopende en toekomstig beleid, eventueel in aanwezigheid van de betrokken bewindslieden.

Bij toetsing van wetgeving die de behartiging van aangelegenheden van het Koninkrijk inhoudt (de Rijkswet), wordt dezelfde weg bewandeld als bij de toetsing van andere wetgeving. De voorbereiding vindt plaats in een daartoe aangewezen of ingestelde commissie die bevoegd is de Gevolmachtigde Ministers dan wel de bijzondere gedelegeerden om inlichtingen te verzoeken. Wanneer een kamerlid nadere inlichtingen wenst te verkrijgen en aan één of meer ministers vragen wil stellen, worden de Gevolmachtigde Ministers door de Kamervoorzitter in de gelegenheid gesteld nadere voorlichting aan de Kamer te geven.

Bij behandeling van verdragen waarbij de Nederlandse Antillen of Aruba zijn betrokken, worden de Gevolmachtigde Ministers in de gelegenheid gesteld de mondelinge behandeling van vragen en voorstellen bij te wonen en zonedig verklaringen te geven en inlichtingen te verstrekken.

Vervolgens hebben de Eerste-Kamerleden het *recht van enquête*, d.w.z. het recht om een nader onderzoek in te stellen. Daarvoor moeten zij een schriftelijk voorstel indienen.

Ook kan een commissie uit de Kamer van het recht van enquête gebruik maken.

Als een voorstel door één of meer kamerleden wordt ingediend bevat het een omschrijving van het onderwerp van het onderzoek en zo mogelijk de namen van getuigen en deskundigen, vergezeld van een memorie van toelichting. Bij indiening door een commissie kan dit achterwege blijven omdat de commissie in haar verslag het onderwerp reeds voldoende heeft toegelicht.

Bij indiening door kamerleden wordt een bijzondere commissie ingesteld die het voorbereidend onderzoek verricht; bij indiening door een commissie komt het voorstel zonder voorbereidend onderzoek in openbare behandeling.

Heeft de Kamer tot het instellen van een onderzoek besloten, dan wordt de uitvoering opgedragen aan een reeds bestaande commissie uit haar midden of aan een in te stellen commissie van onderzoek en wordt de termijn bepaald waarbinnen het onderzoek zal zijn afgelopen. De Voorzitter is verantwoordelijk voor de plaatsing van een besluit tot onderzoek en de samenstelling van de commissie in de Staatscourant.

Bij het onderzoek kunnen getuigen en deskundigen door de commissie worden gehoord. De Griffier is verantwoordelijk voor het schriftelijk vastleggen van verklaringen en gegevens (proces-verbaal).

Bij vermoeden van het opzettelijk afleggen van een valse verklaring door een getuige, wordt een afschrift van het proces-verbaal in handen gesteld van het Openbaar Ministerie.

Tot heden heeft de Eerste Kamer geen gebruik gemaakt van het recht van enquête.

Eerste-Kamerleden hebben ook het *recht van interpellatie*. Indien een kamerlid over een onderwerp nadere informatie wenst van één of meerdere ministers kan hij aan de Kamer verlot vragen tot het houden van een interpellatie. Het verzoek wordt mondeling ingebracht bij het begin van de vergadering; de Voorzitter wordt vóór de vergadering op de hoogte gebracht. Als de Kamer toestemt

in de interpellatie, wordt door de Voorzitter in overeenstemming met de minister(s) bepaald wanneer de interpellatie plaatsvindt. De interpellant brengt zijn vragen schriftelijk in bij de Voorzitter die ze doorzendt aan de betrokken minister, tenzij bij hem een overwegend bezwaar bestaat tegen de vorm of inhoud van de vragen. Doorgezonden vragen worden ter kennis gebracht van de kamerleden. Ook bestaat de gelegenheid om schriftelijke vragen te stellen aan één of meer ministers; het kamerlid dient deze eveneens bij de Voorzitter in en zendt deze vervolgens door aan de betrokken minister, tenzij bij hem bezwaar bestaat tegen de vorm of inhoud. Ook deze doorgezonden vragen worden ter kennis gebracht aan de leden. De schriftelijke vragen en antwoorden worden opgenomen in het Aangangsel van de Handelingen.

5.4 Actoren Eerste Kamer

5.4.1 Ad hoc-commissies van de Eerste Kamer

Deze worden ingesteld bij zaken met een spoedeisend of tijdelijk karakter die niet met de wetgeving te maken hebben

5.4.2 Afdelingen en Commissies

Afdelingen hebben bestaan tot 1966. Volgens de bepaling in artikel 107 van de Grondwet van 1815 verdeelde de Eerste Kamer zich door middel van loting in Afdelingen. Deze Afdelingen verrichtten het voorbereidend onderzoek van wetsontwerpen.

De *Centrale Afdeling* was samengesteld uit de Voorzitter, die een beslissende stem had, en de voorzitters van de Afdelingen. Ze regelde, zo nodig in overleg met de Hoofden der Departementen van Algemeen Bestuur, de volgorde waarin de verschillende wetsontwerpen en voorstellen zouden worden behandeld in de plenaire zittingen van de Kamer.

In 1966 werden de Afdelingen vervangen door vaste commissies. Een overzicht van vaste en bijzondere commissies is opgenomen in de bijlage.

5.4.3 Bijzondere commissies van de Eerste Kamer

De bijzondere commissies zijn belast met de voorbereiding van (wets)voorstellen met een bijzonder karakter. Voorbeelden hiervan zijn de Commissie voor de herziening van het Burgerlijk Wetboek en de commissie die zich bezighoudt met zaken betreffende Justitie en Binnenlandse Zaken (JBZ-commissie) en die onderwerpen behandelt die voortkomen uit de Raad van ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken van de Europese Unie.

5.4.4 Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden/ Huishoudelijke Commissie

De Kamervoorzitter en de ondervoorzitters vormen samen de Huishoudelijke Commissie, vóór 1967 Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden genaamd. Zij stelt de ambtenaren van de Kamer aan. De Huishoudelijke Commissie bepaalt tevens de taken en instructies van de (plaatsvervangende) griffiers. De commissie houdt toezicht op de leidinggevende taak van de Griffier over de ambtelijke organisatie.

Tot slot stelt de Huishoudelijke Commissie de begroting op voor de uitgaven van de Eerste Kamer (de zogenaamde 'raming').

5.4.5 Commissie voor onderzoek van de Geloofsbrieven

Deze uit drie leden bestaande ad hoc commissie onderzoekt de geloofsbrieven van te benoemen kamerleden. Zij gaat na of de nieuw gekozen kamerleden voldoen aan de vereisten van verkiesbaarheid en of zij geen betrekkingen vervullen die onverenigbaar zijn met het kamerlidmaatschap. Van dit onderzoek brengt zij schriftelijk of mondeling verslag uit aan de Kamer. De Grondwet heeft het onderzoek van de geloofsbrieven vanaf 1815 voorgeschreven.

5.4.6 Commissie voor onderzoek inzake het verlies van het kamerlidmaatschap

Deze commissie kan worden ingesteld in het zeldzame geval dat een parlementariër zijn kamerlidmaatschap verliest en dat hij daartegen protest aantekent.

5.4.7 Commissie voor de Verzoekschriften van de Eerste Kamer

De commissie bestaat uit een voorzitter en vijf leden. De Griffier die de commissie bijstaat, is tevens Griffier van de Commissie voor de Verzoekschriften van de Tweede Kamer. De ambtelijke ondersteuning wordt verzorgd vanuit de Tweede Kamer. De commissie behandelt verzoekschriften die door elke burger kunnen worden ingediend, vaak nadat voordien reeds alle juridische wegen zijn bewandeld.

5.4.8 College van Senioren

Het College van Senioren staat de Kamervoorzitter bij in het leiden van de werkzaamheden van de Kamer. Het College bestaat uit de fractievoorzitters en de ondervoorzitters. Het College kan de

Voorzitter gevraagd of ongevraagd van advies dienen over alle voorstellen of besluiten, die hij op basis van het Reglement van Orde moet nemen.

5.4.9 Eerste Kamer / plenaire zitting

In de plenaire vergadering van de Eerste Kamer vindt de besluitvorming plaats, nadat in openbare beraadslaging over een onderwerp (een wetsvoorstel, een brief of een verklaring) is gedebatteerd. Het besluit in de plenaire vergadering wordt bij meerderheid van stemmen genomen. Van het verhandelde in de openbare vergaderingen wordt een woordelijk verslag gemaakt en gedrukt als 'Handelingen van de Eerste Kamer der Staten-Generaal'.

5.4.10 Griffier

Sinds 1983 worden de notulen als onderdeel van het officieel verslag mede door de Griffier vastgesteld. Hetzelfde geldt voor de notulen van vergaderingen met gesloten deuren.

5.4.11 Kamerleden

De leden van de Eerste Kamer zijn in tegenstelling tot de leden van de Tweede Kamer geen fulltime politici. De leden van de Eerste Kamer functioneren zowel collectief als individueel. Besluiten worden collectief genomen bij meerderheid van stemmen. Individuele kamerleden kunnen moties indienen en schriftelijk en mondeling vragen stellen aan de bewindslieden.

5.4.12 De Koning

Tot 1983 benoemde de Koning de Voorzitter van de Eerste Kamer. Sinds dat jaar kiest de Kamer zelf haar voorzitter.

5.4.13 Voorzitter van de Eerste Kamer

Tot 1983 werd de Voorzitter benoemd door de Koning uit een voordracht van drie kandidaten, opgemaakt door de Eerste Kamer. Vanaf 1983 wordt de Voorzitter en zijn twee vaste plaatsvervangers gekozen door de leden van de Eerste Kamer. De Voorzitter wordt meestal geleverd door de grootste fractie.

5.5 Handelingen

5.5.1 Politieke organisatie

140.
Actor Koning
Handeling Eerste Kamer / plenaire zitting
Grondslag Het benoemen en ontslaan van de Voorzitter van de Eerste Kamer
GW 1938, art. 95; GW 1972, art. 102, lid 1; GW 1987, art. 61, lid 1; GW 1996, art. 61, lid 1; RvOEK 1983, art. 13; RvOEK 1995, art. 7
Periode 1945-
Product Benoeming, Handelingen
Opmerking Indien de Voorzitter niet meer het vertrouwen van de Kamer bezit, ontslaat de Koning of de Kamer hem en benoemt een nieuwe Voorzitter
141.
Actor Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling Het benoemen van een eerste en tweede ondervoorzitter van de Eerste Kamer
Grondslag RvOEK 1967, art. 9; RvOEK 1983, art.14; RvOEK 1995, art. 8
Periode 1945-
Product Benoeming, Handelingen
142.
Actor Eerste Kamer / Voorzitter
Handeling Het benoemen van (een) commissie(s) voor het onderzoek van de geloofsbrieven
Grondslag RvOEK 1888, art. 1; RvOEK 1950, art 1; RvOEK 1967, art. 2; RvOEK 1983, art. 4, lid 1; RvOEK 1995, art. 4
Periode 1945-
Product Benoeming, Handelingen
143.
Actor Eerste Kamer / Voorzitter
Handeling Het aanwijzen van leden en het benoemen van een voorzitter van (een) commissie(s) tot onderzoek van de geloofsbrieven
Grondslag RvOEK 1888, art.1; RvOEK 1950, art.1; RvOEK 1967, art.2; RvOEK 1983, art. 4; RvOEK 1995, art. 4;
Periode 1945-
Product Benoeming, Handelingen
144.
Actor Eerste Kamer / Commissie(s) voor het onderzoek van de geloofsbrieven
Handeling Het onderzoeken van de geloofsbrieven
Grondslag GW 1938, art. 101; GW 1953, art. 108; GW 1983, art. 58
RvOEK 1888, art. 2; RvOEK 1950, art. 2; RvOEK 1967, art. 2; RvOEK 1983, art. 5; RvOEK 1995, art. 4
Periode 1945-
Product Verslag, Handelingen
Opmerking Tot 1950 werden er meerdere commissies voor het onderzoek van de geloofsbrieven benoemd door de Kamervoorzitter. In 1950 is er voor het eerst sprake van één commissie. Deze commissie onderzoekt of aanstaande kamerleden aan alle voorwaarden voldoen om als kamerlid te mogen aantreden
145.
Actor Eerste Kamer / plenaire zitting

Handeling	Het beslissen over de toelating of niet-toelating van leden die benoemd zijn
Grondslag	RvOEK 1888, art. 2; RvOEK 1950, art. 2; RvOEK 1967, art. 2; RvOEK 1983, art. 6; RvOEK 1995, art. 3
Periode	1945-
Product	Besluit, Handelingen
146.	
Actor	Eerste Kamer / kamerlid
Handeling	Het schriftelijk indienen van zijn ontslag aan de Kamervoorzitter of aan het Centraal Stembureau
Grondslag	RvOEK 1967, art. 6; RvOEK 1983, art. 10
Periode	1945-
Product	Ontslagbrief, Handelingen
147.	
Actor	Eerste Kamer / kamerlid
Handeling	Het indienen van een verzoek aan de Kamer om een uitspraak te doen over het oordeel van de Voorzitter dat sprake zou zijn van verlies van lidmaatschap
Grondslag	RvOEK 1983, art. 11, lid 1; RvOEK 1995, art. 5, lid 1
Periode	1983-
Product	Verzoek, Handelingen
148.	
Actor	Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling	Het benoemen van een commissie van onderzoek inzake het verlies van het kamerlidmaatschap van een individueel kamerlid
Grondslag	RvOEK 1983, art. 11, lid 2; RvOEK 1995, art. 5, lid 2
Periode	1983-
Product	Benoeming, Handelingen
149.	
Actor	Eerste Kamer / Commissie van onderzoek inzake het verlies van het kamerlidmaatschap
Handeling	Het op diens verzoek horen van een kamerlid dat volgens het oordeel van de Voorzitter zijn lidmaatschap heeft verloren
Grondslag	RvOEK 1983, art. 11, lid 2; RvOEK 1995, art. 5, lid 2
Periode	1983-
Product	Verslag, Handelingen
150.	
Actor	Eerste Kamer / plenaire zitting Eerste Kamer / Voorzitter
Handeling	Het instellen en opheffen van Afdelingen, respectievelijk vaste commissies voorgeschreven in het Reglement van Orde van de Eerste Kamer
Grondslag	RvOEK 1888, artt. 8 en 33; RvOEK 1950, artt. 9 en 70; RvOEK 1967, art 52; RvOEK 1983, artt. 42-43; RvOEK 1995, art. 34
Periode	1945-
Product	Instellings-/opheffingsbesluit; Handelingen
Opmerking	Tot 1966 werd voorgeschreven dat de Kamer zich bij loting verdeelde in vijf (Reglement van Orde Eerste Kamer 1888 art. 33), respectievelijk vier (Reglement van Orde Eerste Kamer 1950, art. 45) Afdelingen. In 1966 zijn de Afdelingen vervangen door vaste commissies, één voor elk departement. Voorts benoemt de Voorzitter de 'Commissiën'. De eerste bijeenkomst van deze Commissiën wordt voorgezeten door de Voorzitter.
151.	
Actor	Eerste Kamer / plenaire zitting

Handeling Eerste Kamer / Voorzitter
Het instellen en opheffen van bijzondere commissies ter voorbereiding van voorstellen die een bijzonder karakter dragen
Grondslag RvOEk 1888, art. 8; RvOEk 1950, artt. 9 en 70; RvOEk 1967, art 52; RvOEk 1983, artt. 42-43; RvOEk 1995, art. 34
Periode 1945-1998
Product Instellings-/opheffingsbesluit; Handelingen

152.

Actor Eerste Kamer / commissies
Eerste Kamer / Afdelingen
Eerste Kamer / Voorzitter
Handeling Het benoemen van de voorzitter, ondervoorzitter en (plaatsvervangende) leden van de Afdelingen en (vaste) commissies
Grondslag RvOEk 1888, art. 34; RvOEk 1950, artt. 9 en 46; RvOEk 1967, art. 52; RvOEk 1983, art. 45, lid 1; RvOEk 1995, artt. 36-37
Periode 1945-
Product Benoeming
Opmerking Tot 1967 werd voorgeschreven dat de Kamer zich bij loting verdeelde in vijf, respectievelijk vier Afdelingen. Na de loting benoemt elke Afdeling een voorzitter en een ondervoorzitter. Voorts benoemt de Voorzitter de 'Commissiën'. De eerste bijeenkomst van deze commissies wordt voorgezeten door de Voorzitter. In die bijeenkomst benoemt elke commissie uit haar midden een voorzitter die met de verdere leiding der werkzaamheden is belast. In 1966 zijn de Afdelingen vervangen door vaste commissies.

153.

Actor Eerste Kamer / Voorzitter
Handeling Het raadplegen van het College van Senioren over te nemen besluiten en voorstellen
Grondslag RvOEk 1967, art. 13; RvOEk 1983, art. 26, lid 1; RvOEk 1995, art. 19, lid 1
Periode 1967-
Opmerking Uitgezonderd zijn de besluiten en voorstellen van de voorzitter welke in het Reglement van Orde zijn omschreven of de besluiten die hij staande de vergadering neemt inzake handhaving van de orde.

154.

Actor Eerste Kamer / Voorzitter
Handeling Het ontnemen van het woord aan kamerleden die afwijken van het onderwerp, beledigende uitdrukkingen bezigen, de orde verstoren, de spreektijd overschrijden, de geheimhoudingsplicht schenden of aanzetten tot onwettige handelingen
Grondslag RvOEk 1950, art. 19; RvOEk 1967, art. 28; RvOEk 1983, artt. 102 en 103; RvOEk 1995, Artt 94, 95 en 101
Periode 1945-
Product Besluit, Handelingen

155.

Actor Eerste Kamer / Voorzitter
Handeling Het uitsluiten van een kamerlid tot verdere bijwoning van een vergadering of van vergaderingen die aanvangen op de dag waarop uitsluiting geschiedt
Grondslag RvOEk 1950, art. 20; RvOEk 1967, art. 29; RvOEk 1983, art. 104; RvOEk 1995, art. 96
Periode 1945-
Product Besluit, Handelingen

156.

Actor Eerste Kamer / plenaire zitting

Handeling Het verlengen van de uitsluiting van een kamerlid, op voorstel van de Voorzitter
Grondslag RvOEk 1950, art. 23; RvOEk 1967, art. 31; RvOEk 1983, art. 106
Periode 1950-1994
Product Besluit, Handelingen

157.
Actor Eerste Kamer / kamerlid
Handeling Het indienen van een voorstel tot wijziging van het Reglement van Orde van de Eerste Kamer
Grondslag RvOEk 1983, art. 176; RvOEk 1995, artt. 157 en 158
Periode 1945-
Product Besluit; Handelingen

158.
Actor Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling Het vaststellen en wijzigen van het Reglement van Orde
Grondslag GW 1983, art. 72; RvOEk 1983, artt. 186-196; RvOEk 1995, artt. 155-171
Periode 1945-
Product Gewijzigd Reglement van Orde

159.
Actor Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling Het beslissen of met gesloten deuren zal worden beraadslaagd en besloten
Grondslag GW 1888, art. 104 lid 2 en 3; GW 1947, art. 104, lid 2 en 3; GW 1956, art. 111, lid 2 en 3; GW 1983 art. 66, lid 2 en 3; GW 1996, art. 66 lid 2 en 3
Periode 1945-
Product Besluit, Handelingen

160.
Actor Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling Het opleggen en/of opheffen van geheimhouding omtrent het verhandelde achter gesloten deuren
Grondslag RvOEk 1888, art. 31; RvOEk 1950, art. 43; RvOEk 1967, art. 44; RvOEk 1983, art. 89; RvOEk 1995, art. 81
Periode 1945 -
Product Besluit, Handelingen

5.5.2 Ambtelijke ondersteuning

161.
Actor Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling Het benoemen van Griffier, commies-griffiers / plaatsvervangende griffiers
Grondslag GW 1938, art. 102; GW 1956, art. 109; GW 1983, art. 102, lid 2; GW 1996, art. 61, lid 2; RvOEk 1888, art. 9; RvOEk 1950, art. 10; RvOEk 1967, art. 16; RvOEk 1983, art. 33; RvOEk 1995, art 26, lid 1
Periode 1945-
Product Benoemingsbesluit, Handelingen
Opmerking Tot 1967 wordt een plaatsvervangend griffier commies-griffier genoemd.

162.
Actor Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling Het benoemen van leden van de Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden, respectievelijk Huishoudelijke Commissie
Grondslag RvOEk 1950, art. 15; RvOEk 1967, art. 15
Periode 1945 – 1982

Product	Benoeming, Handelingen
Opmerking	Tot 1967 is er sprake van een 'Commissie voor huishoudelijke aangelegenheden'; in het Reglement van Orde van de Eerste Kamer van 1967 wordt voor het eerst de benaming Huishoudelijke Commissie gehanteerd.
163.	
Actor	Eerste Kamer / Voorzitter Eerste Kamer / Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden, respectievelijk Huishoudelijke Commissie
Handeling	Het houden van toezicht op de Griffier inzake het geven van leiding aan de Griffie, op de huishoudelijke organisatie en op de boekerij.
Grondslag	RvOEK 1888, art. 9; RvOEK 1950, art. 10; RvOEK 1967, art. 16; RvOEK 1983, art. 33; RvOEK 1995, art 26, lid 1
Periode	1945-
Product	Verslag
164.	
Actor	Eerste Kamer / Voorzitter Eerste Kamer / Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden, respectievelijk Huishoudelijke Commissie
Handeling	Het benoemen en ontslaan van andere ambtenaren dan Griffier en plaatsvervangende griffiers bij de Eerste Kamer
Grondslag	RvOEK 1888, art. 9; RvOEK 1950, art. 10; RvOEK 1967, art.16; RvOEK 1983, art. 34; RvOEK 1995, art. 26, lid 2
Periode	1945-
Product	Aanstelling, ontslag
Opmerking	De benoeming geschiedt tot 1983 door de Kamer op voordracht van de Huishoudelijke Commissie. Vanaf 1983 worden de ambtenaren benoemd door de Voorzitter op voordracht van de Huishoudelijke Commissie. Vanaf 1994 worden de ambtenaren door of namens de Huishoudelijke Commissie benoemd.
165.	
Actor	Eerste Kamer / Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden, respectievelijk Huishoudelijke Commissie
Handeling	Het uitoefenen van de bevoegdheden ingevolge het Ambtenarenreglement Staten-Generaal en het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1984 ten aanzien van de Griffier en de plaatsvervangend(e) Griffier(s)
Grondslag	RvOEK 1967, art. 15; RvOEK 1995, art. 28, lid 1
Periode	1945-
Product	
166.	
Actor	Eerste Kamer / Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden / Huishoudelijke Commissie
Handeling	Het opstellen van een raming van de in het volgende jaar benodigde uitgaven
Grondslag	RvOEK 1888, art. 9; RvOEK 1950, art. 10; RvOEK 1967, art. 15; RvOEK 1983, art. 23, lid 1; RvOEK 1995, art. 16, lid 1
Periode	1945 -
Product	Begroting
Opmerking	De raming wordt opgemaakt door respectievelijk de Commissie voor huishoudelijke aangelegenheden en de Huishoudelijke Commissie en vastgesteld door de Eerste Kamer.
167.	
Actor	Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling	Het goedkeuren en/of vaststellen van de begroting voor de Eerste Kamer
Grondslag	RvOEK 1888, art. 9; RvOEK 1950, art. 10; RvOEK 1967, art. 15; RvOEK 1983, art. 16, lid 3; RvOEK 1995, art. 16, lid 2

Periode 1945-
Product Besluit, Handelingen

5.5.3 De werkzaamheden: medewetgeving en controle

168.

Actor Eerste Kamer / Afdelingen
Eerste Kamer / Voorzitter
Handeling Het bij behandeling van elk wetsontwerp of voorstel benoemen van rapporteurs
Grondslag RvOEK 1888, art. 40; RvO EK 1950, art. 52
Periode 1945-1966
Product Besluit, Handelingen

169.

Actor Eerste Kamer / Centrale Afdeling
Handeling Het regelen van de volgorde waarin de verschillende wetsontwerpen en voorstellen in de afdelingen zullen worden overwogen, zo nodig in overleg met de minister(s)
Grondslag RvOEK 1888, art. 36; RvOEK 1950, art. 50
Periode 1945-1966
Product Besluit, Handelingen

170.

Actor Eerste Kamer / Afdelingen
Eerste Kamer / commissies
Handeling Het verrichten van voorbereidend onderzoek voor ingekomen wetsvoorstellen
Grondslag RvOEK 1888, artt. 41-46; RvOEK 1950, artt. 51-56; RvOEK 1967, artt. 53-63; RvOEK 1983, artt. 46-61; RvOEK 1995, artt. 32-64
Periode 1945-
Product Voorlopig en eindverslag commissies

171.

Actor Eerste Kamer / Commissie van Rapporteurs
Eerste Kamer / commissies
Handeling Het opmaken, vaststellen en uitbrengen van het eindverslag
Grondslag RvOEK 1888, artt. 45-46; RvOEK 1950, artt. 57-58; RvOEK 1967, artt. 59-63; RvOEK 1983, artt. 68, 70, 73, lid 3 en 78, lid 1; RvOEK 1995, art. 65
Periode 1945-
Product Verslag

172.

Actor Eerste Kamer / plenaire zitting
Voorzitter
Griffier
Handeling Het goedkeuren en vaststellen van de officiële verslagen / de notulen
Grondslag RvOEK 1888, artt. 13-15; RvOEK 1950, artt. 14-15; RvOEK 1967, artt. 41-42; RvOEK 1983, artt. 130-133; RvOEK 1995, artt. 122-124
Periode 1945-
Product Verslag of notulen, Handelingen
Opmerking De notulen zijn een onderdeel van het officieel verslag.
Sedert 1983 worden de notulen door de Voorzitter en de Griffier vastgesteld.

173.

Actor Eerste Kamer / plenaire zitting
Voorzitter
Griffier

Handeling Grondslag	Het goedkeuren en vaststellen van de notulen van vergaderingen met gesloten deuren RvOEK 1888, art. 32; RvOEK 1950, art. 44; RvOEK 1967, art. 44; RvOEK 1983, art. 134; RvOEK 1995, art. 124
Periode	1945-
Product	Verslag of notulen
Opmerking	Sedert 1983 worden de notulen door de Voorzitter en de Griffier vastgesteld
174.	
Actor	Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling	Het besluiten, op voorstel van de voorzitter of van één of meer leden van een commissie, te beraadslagen over onderdelen van het regeringsbeleid of andere daarvoor in aanmerking komende zaken
Grondslag	RvOEK 1967, art. 66; RvOEK 1983, art. 81; RvOEK 1995, art. 73
Periode	1967-
Product	Besluit, Handelingen
175.	
Actor	Eerste Kamer / College van Senioren
Handeling	Het geven van advies aan de commissies bij de voorbereiding van de behandeling van (wets)voorstellen
Grondslag	RvOEK 1967, art. 58; RvOEK 1983, art. 77; RvOEK 1995, art. 69
Periode	1967-
Product	Advies
176.	
Actor	Eerste Kamer / College van Senioren
Handeling	Het geven van gevraagd en ongevraagd advies aan de voorzitter van de Eerste Kamer
Grondslag	RvOEK 1967, art. 26, lid 3; RvOEK 1983, art. 26; RvOEK 1995, art. 19
Periode	1967-
Product	Advies
177.	
Actor	Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling	Het in vergadering beraadslagen en besluiten over (wets)voorstellen
Grondslag	GW art. 67; RvOEK 1888, artt. 59 en 61; RvOEK 1950, art. 58; RvOEK 1967, art. 26; RvOEK 1983, artt. 80-81; RvOEK 1995, art. 72
Periode	1945-
Product	Handelingen
178.	
Actor	Eerste Kamer / kamerlid Eerste Kamer / Voorzitter
Handeling	Het indienen van nota's
Grondslag	RvOEK 1888, art. 42; RvOEK 1950, art. 54
Periode	1945-1966
Product	Nota
Opmerking	Tot 1967 staat het de Voorzitter en elk lid vrij nota's in te leveren als bijdrage aan het afdelingsonderzoek; de nota's van kamerleden worden na voorgelezen te zijn in de afdeling overhandigd aan de rapporteurs, die van de Voorzitter worden rechtstreeks ingeleverd bij de Commissie van Rapporteurs. Alle nota's worden toegevoegd aan het verslag der Commissie.
179.	
Actor	Eerste Kamer / kamerlid
Handeling	Het indienen van moties

Grondslag	RvOEk 1888, artt. 17 en 19; RvOEk 1950, artt. 26 en 28; RvOEk 1967, art. 37; RvOEk 1983, art. 101; RvOEk 1995, art. 93
Periode	1945-
Product	Motie, Handelingen
Opmerking	Tot 1967 was er alleen sprake van het kunnen indienen van moties van orde en moties tot sluiting der beraadslaging. Na 1967 kan een kamerlid dat het woord voert daarbij een schriftelijke motie indienen. Ook namens de commissie belast met de voorbereiding van een voorstel kunnen moties worden ingediend indien ondersteund door een meerderheid van de leden.
180.	
Actor	Eerste Kamer / commissie Eerste Kamer / kamerlid
Handeling	Het indienen van een schriftelijk voorstel tot het instellen van een onderzoek (enquête)
Grondslag	RvOEk 1967, art. 85; RvOEk 1983, art. 137; RvOEk 1995, art.128
Periode	1945-
Product	Tot heden heeft de Eerste Kamer geen gebruik gemaakt van het recht van enquête.
181.	
Actor	Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling	Het in vergadering besluiten tot het instellen van een onderzoek (enquête) en het bepalen van de termijn waarbinnen het onderzoek zal zijn afgelopen
Grondslag	WPE 1950, art. 1; RvOEk 1967, artt. 88-89; RvOEk 1983, artt 140 en 142; RvOEk 1995, artt. 130 en 132
Periode	1950-
Product	Besluit, Handelingen
182.	
Actor	Eerste Kamer / enquêtecommissie
Handeling	Het uitvoeren van een onderzoek
Grondslag	RvOEk 1967, artt. 90-94; RvOEk 1983, artt 143-150; RvOEk 1995, artt. 133-136
Periode	1945-
Product	Eindverslag en proces-verbaal
Opmerking	Het onderzoek bestaat o.a. uit het horen van getuigen en deskundigen. De Eerste Kamer heeft tot heden geen enquêtes uitgevoerd.
183.	
Actor	Eerste Kamer / kamerlid Eerste Kamer / vaste commissies
Handeling	Het (verzoeken om het) vragen van inlichtingen aan of het in mondeling of schriftelijk overleg treden met één of meer ministers
Grondslag	RvOEk 1950, artt. 67-68; RvOEk 1967, artt. 67, 82-83; RvOEk 1983, art. 59; RvOEk 1995, art. 51
Periode	1950-
Product	Vragen, Aanhangsel, Handelingen
184.	
Actor	Eerste Kamer / kamerlid
Handeling	Het aanvragen en houden van een interpellatie
Grondslag	RvOEk 1983, artt. 151-158; RvOEk 1995, art.139
Periode	1983-
Product	Handelingen
185.	
Actor	Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling	Het besluiten tot het toestaan van een interpellatie

Grondslag	RvOEK 1950, art. 68; RvOEK 1967, art. 82; RvOEK 1983, art.152; RvOEK 1995, art. 139
Periode	1945-
Product	Besluit, Handelingen
Opmerking	Elk kamerlid kan een interpellatie aanvragen over onderwerpen die zijns inziens nadere uitleg van een minister vragen; de Kamervoorzitter bepaalt wanneer de interpellatie gehouden wordt
186.	
Actor	Eerste Kamer / kamerlid
Handeling	Het indienen van een amendement
Grondslag	RvOEK 1888, art. 60; RvOEK 1967, art. 57; RvOEK 1983, artt. 182 en 186; RvOEK 1995, art. 163
Periode	1945 -
Product	Amendement
Opmerking	Dit betreft geen amendementen met betrekking tot wetsvoorstellen. Amendementen kunnen o.a. worden ingediend bij beraadslagingen over een adres aan de Koning naar aanleiding van zijn openingsrede of een algehele herziening van het Reglement van Orde
187.	
Actor	Eerste Kamer / plenaire zitting
Handeling	Het stilzwijgend of uitdrukkelijk goedkeuren tot toetreding of opzegging van een verdrag
Grondslag	Statuut 1954, artt. 24 en 62; GW 1938, artt. 60 en 77; GW: 1953, artt. 60-64 en 84; GW 1983, artt. 73, lid 1 en 91; WRvS 1861, artt. 25 en 34; WRvS 1962, artt. 15, lid 2 en 25; WRvS 1989, artt. 15, lid 1 en 25, lid a en b; RvOEK 1967, artt. 76-81; RvOEK 1983, artt. 163-168; RvOEK 1995, artt. 143-149
Periode	1945-
Product	Handelingen
Opmerking	Een aan de Kamer voor stilzwijgende goedkeuring overgelegd verdrag kan op verzoek van de Kamer of tenminste vijftien van haar leden worden onderworpen aan de uitdrukkelijke goedkeuring van de Staten-Generaal, waarvan de Kamervoorzitter de minister van Buitenlandse Zaken en de Voorzitter van de Tweede Kamer op de hoogte brengt.
188.	
Actor	Eerste Kamer / kamerlid
Handeling	Het mede-voorbereiden van het vaststellen, wijzigen en intrekken van internationale regelingen en het presenteren van Nederlandse standpunten in de vergaderingen van <ul style="list-style-type: none"> - de Interparlementaire Unie (IPU) - de Parlementaire vergadering Raad van Europa (RvE) - het Benelux-parlement - de Noord-Atlantische Assemblee (NAA) - de Assemblee van West-Europese Unie (WEU) - de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie - de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE)
Grondslag	RGIB 1984/1985, art. 3
Periode	1945 –
Product	Regelingen; vergaderverslagen
Opmerking	CVSE wordt vanaf 1994 Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) genoemd.
189.	
Actor	Eerste Kamer / Commissie voor de Verzoekschriften
Handeling	Het instellen van een onderzoek naar de wijze waarop de overheid haar taak vervult, naar aanleiding van aangelegenheden die aan de orde zijn gesteld in verzoekschriften van burgers
Grondslag	GW 1983, art.5; RvO Commissie vd Verzoekschriften art.2
Periode	1945-
Product	Verslag

6. BIJLAGE: OVERZICHT VAN VASTE EN ENQUÊTECOMMISSIES

6.1 Vaste commissies van de Tweede Kamer

Ambtenarenzaken (1982-1994)

Ambtenarenzaken en pensioenen (1956-1982)

Belastingen (1925-1953)

Bescherming van de burgerbevolking (1952-1961)

Bezitsvorming en publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (1956-1967)

Binnenlandse veiligheidsdienst (1952-1966)

Binnenlandse zaken I (1953-1956)

Binnenlandse zaken II (1959-1998)

Binnenlandse zaken, bezitsvorming en publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (1956-1959)

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (1998-)

Buitenlandse handel (1982-1994)

Buitenlandse zaken (1919-)

Civiele verdediging (1961-1982)

Cultuur en recreatie (1965)

Cultuur, recreatie en maatschappelijk werk (1965-1982)

Defensie (1959-)

Deltazaken (1958-1967)

Economische zaken (1953-)

Emancipatiebeleid (1980-1994)

Europese gemeenschapszaken (1986-1994)

Europese zaken (1994-)

Financiën (1953-)

Gehandicaptenbeleid (1986-1994)

Handelspolitiek (1932-1982)

Indische zaken (1934-1948)

Indonesië (1948-1950)

Industrie (1951-1963)

Inlichtingen- en veiligheidsdiensten (1966-)
Justitie (1953-)
Kernenergie (1956-1982)
Landbouw I (1948-1953)
Landbouw II (1982-1989)
Landbouw en natuurbeheer (1989 - 1994)
Landbouw, natuurbeheer en visserij (1994-)
Landbouw en Visserij (1959-1982)
Landbouw, visserij en voedselvoorziening (1953-1959)
Maatschappelijk werk (1953-1965)
Midden- en kleinbedrijf (1971-1994)
Middenstand (1948-1971)
Minderhedenbeleid (1986-1994)
Milieubeheer (1982-1994)
Milieuhygiëne (1971-1982)
Nationale Ombudsman (1981-1994)
Naturalisaties (1953-1986)
Nederlandse Antillen (1975-1986)
Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse zaken (1986-)
Nederlands Nieuw-Guinea (1959-1962)
Onderwijs I (1948-1953)
Onderwijs II (1971-1973)
Onderwijs, kunsten en wetenschappen (1953-1965)
Onderwijs en wetenschappen I (1965-1971)
Onderwijs, Cultuur en wetenschappen (1994-)
Onderwijs en wetenschappen II (1973-1994)
Ontwikkelingssamenwerking (1968-1994)
Oorlog en marine (1953-1959)
Openbare werken, verkeers- en waterstaatsaangelegenheden (1925-1950)
Overgangszaken Indonesië (1959-1962)

Overgangszaken Nieuw-Guinea (1962-1963)

Overzeese rijksdelen (1953-1957)

Politie (1982-1994)

Privaat- en strafrecht (1925-1953)

Provinciale en gemeentelijke indeling (1952-1953)

Repatriëring (1962-1966)

Repatriëring uit Indonesië (1959-1962)

Rijksuitgaven (1923-)

Scheepvaart (1953-1967)

Sociale verzekering (1948-1953)

Sociale zaken (1967-1981)

Sociale zaken en volksgezondheid (1953-1967)

Sociale zaken en werkgelegenheid (1981-)

Suriname en de Nederlandse Antillen (1959-1975)

Uniezaken (1950-1953)

Verkeer en waterstaat (1950-)

Visserij (1952 –1994)

Volksgezondheid (1956-1994)

Volksgezondheid, welzijn en sport (1994-)

Volkshuisvesting en bouwnijverheid (1956-1965)

Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening (1965-1994)

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer (1994-)

Watersnood (1953-1956)

Wederopbouw en volkshuisvesting (1950-1956)

Welzijn en cultuur (1982-1994)

West-Indië (1948-1953)

Wetenschapsbeleid (1973-1994)

Wetenschapsbeleid en wetenschappelijk onderwijs (1971-1973)

Zaken overzee (1957-1959)

Zeeën (1989-1994)

6.2 Enquêtecommissies

Regeringsbeleid 1940-1945 (1947-1956)
Het Rijn-Schelde-Verolme concern (1983-1984)
Bouwsubsidies (1986-1988)
Paspoortproject (1988)
Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen (1992-1993)
Opsporingsmethoden (1994)
Vliegcramp Bijlmermeer (1998-1999)
Bouwnijverheid (2002)
Srebrenica (2002-2003)

6.3 Vaste commissies van de Eerste Kamer

Algemene Zaken en Huis der Koningin
Binnenlandse Zaken en Hoge Colleges van Staat
Buitenlandse Zaken
Cultuur
Defensie
Economische Zaken
Europese Samenwerkingsorganisaties
Financiën
Justitie
Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Nederlands Antilliaanse en Arubaanse Zaken
Onderwijs
Ontwikkelingssamenwerking
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Verkeer en Waterstaat
Volkshuisvesting
Volksgezondheid, Welzijn en Sport

6.4 Bijzondere Commissies van de Eerste Kamer

Commissie voor de herziening van Burgerlijk Wetboek

Commissie die zich bezighoudt met zaken betreffende Justitie en Binnenlandse Zaken
(JBZ-commissie)

7. LIJST VAN AFKORTINGEN

ABC	Algemene begrotingscommissie
AmvB	Algemene maatregel van bestuur (groot KB)
AO	Algemeen overleg
ARA	Algemeen Rijksarchief
art.	artikel
BBC	Bouwbegeleidingscommissie
BSD	Basisselectiedocument
CAS	Centrale Archief Selectiedienst
CVSE	Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
CW	Comptabiliteitswet
EK	Eerste Kamer (kamerstukaanduiding, gevolgd door het vergaderjaar, het kamerstuknummer en het volgnummer binnen het kamerstuk)
EG	Europese Gemeenschap
EU	Europese Unie
GW	Grondwet
HEK	Handelingen van de Eerste Kamer
HTK	Handelingen van de Tweede Kamer
HVV	Handelingen van de Verenigde Vergadering van de beide kamers der Staten-Generaal
HR	Hoge Raad
IPU	Interparlementaire Unie
KB	koninklijk besluit
MO	Mondeling overleg
MvT	Memorie van toelichting
NA	Nationaal Archief
NAA	Noord-Atlantische Assemblée
NO	Nota-overleg
OCV	Openbare commissievergadering
OOW	Onderzoek van de organisatie en de werkwijze van de Kamer
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
PIVOT	Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn
RAD	Rijksarchiefdienst
RIO	Rapport Institutioneel Onderzoek
RvE	Raad van Europa
RvdGvdIBSG	Reglement van de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen der Staten-Generaal
RvO	Reglement van Orde
RvOEK	Reglement van Orde van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
RvOTK	Reglement van de Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
RvOVV	Reglement van Orde van de Verenigde Vergadering
Stb.	Staatsblad
Stcr.	Staatscourant
TK	Tweede Kamer (kamerstukaanduiding, gevolgd door het vergaderjaar, het kamerstuknummer en het volgnummer binnen het kamerstuk)
UCV	Uitgebreide commissievergadering
WEU	Assemblee van de West-Europese Unie
WO	Wetgevingsoverleg
WNO	Wet Nationale Ombudsman
WPE	Wet op de Parlementaire enquête
WRvS	Wet regelende de samenstelling en de bevoegdheid van de Raad van State / Wet op de Raad van State

8. OVERZICHT VAN WET- EN REGELGEVING

Comptabiliteitswet 1927 (Stb. 1927, 259)

Ingetrokken: 1976 (Stb. 1976, 671)

Comptabiliteitswet 1976 (Stb. 1976, 671)

Inwerkingtreding 1977 (Stb. 1977, 314)

Draaiboek onderzoek (HTK zitting 2001-2002, Bijlagen 2001-2002, nr. 8, bijlage 3)

Grondwet

Tekstplaatsing:

25 februari 1938 (Stb. 1938, 300)

21 september 1948 (Stb. 1948, I 425)

22 juni 1953 (stb. 1953, 295)

11 september 1956 (Stb. 1956, 472)

17 december 1963 (Stb. 1963, 536)

17 april 1972 (Stb. 1972, 193)

17 februari 1983 (Stb. 1983, 70)

25 juli 1987 (Stb. 1987, 458)

29 maart 1996 (Stb. 1996, 218)

Procedureregeling grote projecten

Vastgesteld: Kamerstukken II 1987/88, 18 963, nr. 8 en Handelingen II 1988/89, nr. 5

Kamerstukken II 1995/96, 24 752, nrs. 1-3, Handelingen II 1995/96, nr. 34, blz. 6177

Gewijzigd: Kamerstukken II 2001/2002, 28247, nr. 1, Handelingen II 2001/2002, nr. 65

Regeling Financiële ondersteuning fracties Tweede Kamer

Vastgesteld: Kamerstukken II 1993/94, 23 686 en Handelingen II 1993/94, nr. 25)

Inwerkingtreding: 1 januari 1994

Richtlijnen voor de werkwijze van de commissies voor de verzoekschriften

(Dit reglement geldt voor beide kamers en werd voorafgegaan door de *Richtlijnen voor de werkwijze van de commissies voor de verzoekschriften*; zie aldaar)

Vastgesteld: 7 juni 1984 (Kamerstuk II, 18 376)

Gewijzigd: 22 juni 1993 (Kamerstukken II 1993/94, 23 525 en Handelingen II 1993/94, nr. 17, blz. 3815; Kamerstukken I 1995/96, nr. 160, Handelingen I 1995/96, nr. 22, blz. 1229)

Reglement voor de griffie van de delegaties uit de beide kamers der Staten-Generaal naar internationale en bovennationale vergaderingen

Vastgesteld: 1 en 8 februari 1955

Reglement voor de Griffie voor de interparlementaire betrekkingen der Staten-Generaal

Vastgesteld: 15 november 1984 (Kamerstuk II 1984/85, 18 668, nrs. 1-3 en Handelingen II 1984/85, nr. 8, blz. 1555; Kamerstukken I 1984/85, nr. 55; Handelingen I 1984/85, nr. 8, blz. 201)

Reglement van Orde van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Vastgesteld: 3 augustus 1888

Gewijzigd: 20 juni 1889

Gewijzigd: 30 november 1916

Gewijzigd: 26 juli 1918

Gewijzigd: 10 november 1921

Gewijzigd: 13 juli 1923

Gewijzigd: 28 december 1928

Gewijzigd: 21 september 1933

Gewijzigd: 23 maart 1938
Gewijzigd: 16 maart 1939
Gewijzigd: 8 augustus 1950
Gewijzigd: 14 november 1967
Gewijzigd: 6 september 1983
Gewijzigd: 6 juni 1995 en 30 januari 1996; HEK 1994/1995 nr. 29, blz. 1375-1382; HEK 1995/1996 nr. 15, blz. 851; HEK 1994/1995 nrs. 215 t/m 215m, nrs. 50 t/m 50e

Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Vastgesteld: 17 oktober 1888
Gewijzigd: 10 maart 1938 (Kamerstukken II, 418, 1-3;p Handelingen II 1937/38, blz. 1445)
Herzien/Vastgesteld: 12 juli 1966 (Kamerstukken II 1964/65 en 1965/66, nr. 8042)
Gewijzigd: 18 september 1968 (Kamerstuk II 9678: artt. 38 en 39)
30 juni 1970 (Kamerstuk II 10715: art. 15)
31 maart 1971 (Kamerstuk II 11213: artt. 109, 110, 111 en 125; Kamerstuk II 11 223: artt. 11 en 65)
1 mei 1974 (Kamerstuk II 12 656: artt. 149a en 150; Kamerstuk II 12657: artt. 68 en 69; Kamerstuk II 12659: artt. 23 en 25)
26 juni 1975 (Kamerstuk II 13 398: artt. 64a)
17 september 1975 (Kamerstuk II 13 435: artt. 39a, 39b, 52a, 65a en 152a, tijdelijk ingevoegd voor de zitting 1975-76)
18 december 1975 (Kamerstuk II 13 717: artt. 48, 91, 93, 94, 97, 100, 101, 102, 103 en 104)
9 september 1976 (Kamerstuk II 14 028, artt. 39a, 39b, 52a, 65a en 152a)
22 december 1976 (Kamerstuk II 14 033: artt. 147; Kamerstuk II 14 041: artt. 32, 36, 39a, 52a en 65a)
14 maart 1978 (Kamerstuk II 14 919: artt. 137, 138, 139, 140, 143, 145 en 145a)
29 juni 1978 (art. 130)
31 mei 1979 (Kamerstuk II 15 598: artt. 127a en 127b)
27 juni 1979 (Kamerstuk II 15 604: artt. 18; Kamerstuk II 15 620: art. 68)
24 april 1980 (Kamerstuk II 15 962: artt. 1, 18, 20 t/m 27a, 28 t/m 31, 31a, 31b, 31c, 32 t/m 39, 39a, 65a, 70, 76, 77, 81, 90a)
9 september 1980 (Kamerstuk II 16 311: art. 31)
14 en 30 juni 1983 (Kamerstuk II 17 856 en 17 933, artt. 1, 2, 6, 9, 11, 12, 15, 17, 18, 31, 31c, 32, 33, 36, 41, 44, 47, 48, 53, 64, 64a, 68, 70, 75, 82, 93 (vervallen), 96 t/m 100, 105, 109 t/m 114, 119, 128, 131, 132, 133, 135, 141, 148 en 149a)
21 februari 1984 (Kamerstuk II 18 239, art. 156)
26 juni 1984 (Kamerstuk II: art. 122)
20 maart 1986 (Kamerstuk II 19 440: artt. 57, 106, 111, 114 t/m 118)
24 juni 1986 (Kamerstuk II 19 336, artt. 16a, 18, 25a, 25b, 26, 27a, 29, 30, 31 (vervallen), 34 (vervallen), 38, 43, 44, 49 (vervallen), 50 (vervallen), 62, 76, 87, 88 en 91 (vervallen))
Herzien/vastgesteld: 12 juli 1986
Herzien/vastgesteld: 22 juni 1993 (Kamerstuk II 22 590 en Handelingen II 1992/93, nrs. 31 en 33)
Gewijzigd: 12 december 1995 (Kamerstukken II 1994/95 – 1995/96, 24 160, nrs. 1-6, Handelingen II 1995/96, nr 132: art. 21a)
10 en 17 februari 1998 (Kamerstukken II 1996/97 – 1997/98, 25 118, nrs. 1-5, Handelingen II 1997/98, nrs. 24, 26, 27, 29: artt. 4, 17, 44a, 139a)
10 februari 1998 (Kamerstukken II 1996/97 – 1997/98, 25 440 nrs. 1-3, Handelingen II 1997/98, nrs. 24 en 26: art. 10)
10 februari 1998 (Kamerstukken II 1996/97 – 1997/98, 25 441 nrs. 1-5, Handelingen II 1997/98, nrs. 24 en 26: art. 4)
3 oktober 2000 (Kamerstukken II 1999/2000 – 2000/01, 27 283, nrs. 1-2, Handelingen II 2000/01, nrs. 93, 94 en 96: art. 69)

5 juli 2001 (Kamerstukken II 2000/01, 27 741, nrs. 1-9, Handelingen II 2000/01, nrs. (93, 94 en 96: artt. 2, 4, 10, 13, 14, 61 en 70)
18 oktober 2001 (Kamerstukken II 2001/02, 28 042, nrs. 1-2, Handelingen II 2001/02, nr. 15: art. 139a)
13 november 2001 (Kamerstukken II 2001/02, 28 071, nrs. 1-2; Handelingen II 2001/02, nr. 22: art. 51)
20 december 2001 (Kamerstukken II 2001/02, 28 166, nrs. 1-2; Handelingen II 2001/02, nr.37: art. 30)
25 april 2002 (Kamerstukken II 2001/02, 28 289, nrs. 1-2, Handelingen II 2001/02, nr.73: artt. 1, 29, 87, 89, 141, 150 en 151)

Reglement van Orde voor de Verenigde Vergadering der Staten-Generaal

Vastgesteld: 11 september 1888
Gewijzigd: 9 juni 1981; HVV 1980/81, blz. 1107-1108
Gewijzigd: 7 juli 1994

Reglement voor de openbaarmaking van het verhandelde in de vergaderingen der Staten-Generaal

Vastgesteld in de zitting 1960-1961
Vastgesteld: 1 mei 1962
Gewijzigd: 13 maart 1974
25 juni 1980

Reglement voor de Stenografische Dienst van de Staten-Generaal

Vastgesteld: (Kamerstukken II 1992/93, 23 194 en Handelingen II 1993/94, nr. 2)
Gewijzigd: 10 april 1996 (Tweede Kamer) en 21 mei 1996 (Eerste Kamer) (Kamerstukken II 1995/96, 24 654, nrs. 1-2; Handelingen II, 1995/96, nr. 25, blz. 4750; Kamerstukken I 1995/96, nr. 251, Handelingen I, 1995/96, nr. 28, blz. 1597: artt. 4 en 5)

Richtlijnen voor de werkwijze van de commissies voor de verzoekschriften

(Deze richtlijnen golden voor beide kamers en werden in 1984 vervangen door de Richtlijnen voor de werkwijze van de commissies voor de verzoekschriften; zie aldaar)
Vastgesteld: Kamerstuk II, 1976/77, 14 118, nr. 1

Wet ministeriële verantwoordelijkheid (Stb. 1855, 33)

Gewijzigd: 15 april 1886 (Stb. 1886, 64)
21 juli 1927 (Stb. 1927, 259)

Wet Nationale Ombudsman (Stb. 1981, 35)

Inwerkingtreding: 1981 (Stb. 1981, 326, 674, 769)

Wet op de parlementaire enquête (Stb. 1850, 45)

Gewijzigd: 7 september 1977 (Stb. 1977, 549)

Wet, houdende nieuwe bepalingen betreffende het kiesrecht en de verkiezingen van de leden van de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal benevens de leden van de provinciale staten en de raden der gemeenten (Kieswet) (Stb. 1951, 290)

Gewijzigd: 18 maart 1953, Stb. 1953/113;
26 april 1956 (Stb. 1956, 183; Kamerstukken II 1955/56, 4 022: aantal leden van de Eerste Kamer);
23 augustus 1956 (Stb. 1956, 440, Kamerstukken II, 1956-1957, 4 403: aantal leden van de Eerste Kamer)

Wet regelende de samenstelling en de bevoegdheid van de Raad van State (Stb. 1861,129)

Ingetrokken: 1962 (Stb. 1962, 88)

Wet op de Raad van State (Stb., 1962, 88)

Inwerkingtreding: 1962 (Stb. 1962, 110)
Gewijzigd: 1989 (Stb. 1989, 293)

Wet van 3 april 1996, houdende regeling met betrekking tot uitzonderingstoestanden (Coördinatiewet uitzonderingstoestanden) (Stb. 1996, 365)

9. GEBRUIKTE LITERATUUR

- Braak, B.H. van den, *De Eerste Kamer. Geschiedenis, samenstelling en betekenis 1815-1995* (Den Haag: SDU Uitgevers, 1998),
- Elzinga, D.J. en C. Wisse, *De parlementaire fracties. Nederlands Parlementsrecht*, monografie nr. 5 (Groningen: Wolters-Noordhoff, 1988)
- Franssen, H.M. en J.A. van Schagen, *Over de orde, mijnheer de voorzitter. Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal toegelicht aan de hand van de praktijk*, ('s-Gravenhage: SDU Uitgevers 1990)
- Hagelstein, G.H., *De parlementaire commissies*, (Groningen: Wolters-Noordhoff, 1991)
- Jurgens, E.C.M. en J.A. van Schagen (red.), *Tweede Kamer op orde. Beschouwingen over het herziene Reglement van orde* (z.p.: SDU Uitgeverij Plantijnstraat, 1993)
- Pippel, J.G., *Het Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal*, ('s-Gravenhage: Staatsdrukkerij Uitgeversbedrijf, 1950)
- Schagen, J.A. van, *De Tweede kamer der Staten-Generaal. Een staatsrechtelijke studie over haar organisatie en werkwijze*, (Zwolle: Tjeenk Willink 1994)
- Spieksma, A. en L. Verbeek, *Driemaal 's Raads Recht. Een institutioneel onderzoek naar de taakgebieden van de Raad van State, (1940) 1945-1990*, PIVOT-rapport 17 (Den Haag, 1994)
- Toornvliet, H.A.H., *De staatsinrichting*, (Utrecht: Het Spectrum, 1987)
- Vries, F. de, *De staatsrechtelijke positie van de Eerste Kamer*, (Deventer: Kluwer, 2000)
- Windhorst, M.C. en M. Schaap, *Constitutionele zaken. Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein constitutionele zaken over de periode 1945-1997*, PIVOT-rapport 68 (Den Haag, 2001)

10. LIJST VAN PIVOT-PUBLICATIES

Brochures:

Van de selectie van papier naar de selectie van handelingen

Een methode voor de vervaardiging van een archiefselectie-instrument uitgaande van het handelen van de overheid

(samenstelling: W.D. Küller; ISBN 90-74442-03-X) 's-Gravenhage 1992, 1993

Om de kwaliteit van het behoud:

NORMEN 'GOEDE EN GEORDENDE STAAT'

(samenstelling: M. Beekhuis/R.C. Hol; ISBN 90-74442-10-2) 's-Gravenhage 1993

Handelend optreden

Overheidshandelen: modellen, onderzoeksmethoden en toepassingen

(samenstelling: medewerkers PIVOT; ISBN 90-74442-27-7) 's-Gravenhage 1994

De toegang ontsloten

Voordrachten gehouden op de themabijeenkomst over bewerking en toegankelijkheid van het archiefblok over de Rijksbegroting van het ministerie van Financiën over de periode 1940-1981

(samenstelling: R.W. Steensma; ISBN 90-74442-41-2) 's-Gravenhage 1996

Rapporten

1 *Coördinatie op hoog niveau*

Institutioneel onderzoek naar de ministeriële coördinatie organen en de ambtelijke voorportalen, 1945-1990

(samenstelling: dr. L. Hovy; ISBN 90-74442-01-3) 's-Gravenhage 1992

2 *Kwakzalverij is nooit uit te roeien: 'Mundus vult decipi'*

Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving op het terrein van de medische beroepen en opleidingen, 1940-1990 (samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-02-1) 's-Gravenhage 1992

3 *Oorlog duurt een leven lang*

Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving inzake de oorlogsgetroffenen, 1945-1990

(samenstelling: drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-04-8) 's-Gravenhage 1993 **uitverkocht**

4 *Telecommunicatie en post in Nederland*

Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein telecommunicatie en post, 1945-1990

(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts en dr. L. Hovy; ISBN 90-74442-05-6) 's-Gravenhage 1993 **uitverkocht**

5 *Zicht op toezicht*

Een institutioneel onderzoek naar het staatstoezicht op de volksgezondheid, 1940-1990

(samenstelling: drs. L.B. Humbert; ISBN 90-74442-06-4) 's-Gravenhage 1993

6 *Planning van voorzieningen in de gezondheidszorg*

Rapport van een institutioneel onderzoek, 1945-1990

(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-07-2) 's-Gravenhage 1993

7 *Verzekerd van zorg*

Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving op het terrein van de bekostiging en verzekering van de gezondheidszorg als onderdeel van het stelsel van structuur en financiering van de gezondheidszorg, 1940-1990

(samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-09-9) 's-Gravenhage 1993 **uitverkocht**

8 *De vaststelling van tarieven in de gezondheidszorg*

Een institutioneel onderzoek, 1945-1990

(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-08-0) 's-Gravenhage 1993

9 *Het bejaardenbeleid*

Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving inzake het ouderenbeleid, 1945-1990
(samenstelling: drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-12-9) 's-Gravenhage 1993

10 *Rechtspleging en rechtshulp*

De datageschiedenis van handelingen en organisatie-eenheden van de justitiële ministeriële organisatie van de rechtspleging en rechtshulp, 1945-1992
(samenstelling: drs. C.K. Berghuis; ISBN 90-74442-14-5) 's-Gravenhage 1993

11 *Nationaliteiten*

Een onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de nationaliteitsaangelegenheden, 1945-1991
(samenstelling: drs. A.H. Netiv; ISBN 90-74442-13-7) 's-Gravenhage 1994

12 *"So many laws argue so many sins"*

Een onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de wetgeving, 1945-1991
(samenstelling: drs. A.H. Netiv; ISBN 90-74442-11-0) 's-Gravenhage 1994

13 *Kwaliteit op recept*

Een onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein geneesmiddelen en medische hulpmiddelen, 1940-1990
(samenstelling: drs. L.B. Humbert, drs. F. van der Doe en drs. M.J.B. Kavelaars; ISBN 90-74442-16-1) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

14 *Externe adviesorganen in de gezondheidszorg*

Een institutioneel onderzoek op het terrein van de advisering in de gezondheidszorg, 1940-1990
(samenstelling: drs. N.P. van Egmond en drs. F. van der Doe; ISBN 90-74442-15-3) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

15 *Per slot van rijksrekening*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein beheer van de rijksbegroting, 1940-1993
(samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-17x) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

16 *Luchtvaart gebonden*

Een institutioneel onderzoek op het terrein van de burgerluchtvaart, 1945-1993
(samenstelling: dr. L. Hovy; ISBN 90-74442-18-8) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

17 *Driemaal 's Raads Recht*

Een institutioneel onderzoek naar de taakgebieden van de Raad van State, (1940) 1945-1990
(samenstelling: drs. A. Spieksma en drs. L. Verbeek; ISBN 90-74442-20x) 's-Gravenhage 1994

18 *De heilige koe geboekstaafd*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de Rijksdienst voor het Wegverkeer, 1951-1994
(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-19-6) 's-Gravenhage 1994

19 *Belastingver(h)effend*

Een institutioneel onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein van het heffen en invorderen van belastingen, 1940-1993
(samenstelling: P.C.A. Lamboo; ISBN 90-74442-24-2) 's-Gravenhage 1994

20 *Roeien met de riemen*

Een onderzoek naar instituties, bedrijfsprocessen en handelingen met betrekking tot het beleidsterrein militair materieel Koninklijke Marine, 1945-1993
(samenstelling: drs. A.G. de Vries; ISBN 90-74442-22-6) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

21 *Stuurlui aan wal*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein scheepvaart en maritieme zaken, 1980-1994

(samenstelling: drs. J.T. Klinkenberg; ISBN 90-74442-21-8) 's-Gravenhage 1994

22 *Smelten, pletten, ponsen en slaan (geldvoorziening)*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van het 'geldwezen' (de geldvoorziening), 1940-1993

(samenstelling: drs. N.P. van Egmond; ISBN 90-74442-23-4) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

23 *De toelating van vreemdelingen*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein toelating van vreemdelingen, 1945-1993

(samenstelling: drs. C.K. Berghuis, W. Hoffstädt, W.D. Küller; ISBN 90-74442-28-5) 's-Gravenhage 1994

24 *Ter bevordering van menswaardige arbeid*

Rapport institutioneel onderzoek op het beleidsterrein arbeidsomstandigheden, 1940-1993

(samenstelling: M. Schaap, A. Spijksma; ISBN 90-74442-25-0) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

25 *Geef acht*

Een institutioneel onderzoek naar bedrijfsprocessen en handelingen op het beleidsterrein militair personeel: beroeps- en reservepersoneel in dienst van het ministerie van Defensie en voorgangers, 1945-1993

(samenstelling: drs. F. van der Doe, en drs. M.L. Loef; ISBN 90-74442-26-9) 's-Gravenhage 1994

26 *Agrarisch Onderwijs*

Een onderzoek naar actoren, taken en handelingen op het beleidsterrein Agrarisch Onderwijs in de periode 1945-1992

(samenstelling: G.M.C.J. Smeets; ISBN 90-74442-30-7) 's-Gravenhage 1995 **uitverkocht**

27 *Tussen waarneming en neerslag*

Een institutioneel onderzoek naar het takenpakket van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut

(samenstelling: W.D. Küller; ISBN 90-74442-29-3) 's-Gravenhage 1994

28 *Waterstaat*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein waterstaat over de periode 1945-1994

(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-31-5) 's-Gravenhage 1995 **uitverkocht**

29 *Eenheid in verscheidenheid*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van staatkundige verhoudingen en samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk der Nederlanden in de periode 1954-1995

(samenstelling: drs. I. Broos; ISBN 90-74442-32-3) 's-Gravenhage 1996

30 *Inlichtingendienst Buitenland*

Een institutioneel onderzoek naar de Buitenlandse Inlichtingendienst/Inlichtingendienst Buitenland 1946-1996 (samenstelling: dr. D. Engelen; ISBN 90-74442-33-1) 's-Gravenhage 1996

31 *Handelen met de sterke arm, deel II*

Rapport institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein politie (deel II), vanaf 1994

(samenstelling: drs. M.J.B. Kavelaars; ISBN 90-74442-34-x) 's-Gravenhage 1996 **uitverkocht**

32 *Flora en Fauna*

Rapport van een onderzoek naar het beleidsterrein Flora en Fauna in de periode 1945-1993

(samenstelling: drs. M.L. Baten; ISBN 90-74442-35-8) 's-Gravenhage 1996

33 *Van monumentale waarde*

Een institutioneel onderzoek naar de rijksoverheidsbemoediging met monumentenzorg, 1945-1990

(samenstelling: drs. F. van der Doe en drs. H. Spijkerman; ISBN 90-74442-36-6) 's-Gravenhage 1996

34 *Geld(t) voor overzee*

Institutioneel onderzoek naar overzeese pensioenen en eenmalige uitkeringen aan Indische oorlogsslachtoffers
(samenstelling: drs. N.J.W. de Goeje; ISBN 90-74442-40-4) 's-Gravenhage 1996

35 *Pacht- en Grondprijnsbeleid*

Institutioneel onderzoek naar twee beleidsterreinen die zich begeven op het deeltaakgebied prijsbeheersing van de landbouwgronden, 1945-1993
(samenstelling: drs. C.K. Berghuis en drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-37-4) 's-Gravenhage 1996

36 *Echt goud, echt zilver ?*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en de handelingen betreffende het waarborgen van (platina), gouden en zilveren werken over de periode 1940-1995.
(samenstelling: drs. G. Beks; ISBN 90-74442-39-0) 's-Gravenhage 1996

37 *De grens verlegd*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen, 1940-1962
(samenstelling: drs. G. Beks; ISBN 90-74442-38-2) 's-Gravenhage 1996

38 *De grens geslecht*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen, 1962-1995
(samenstelling: A.A. Mietes; ISBN 90-74442-72-2) 's-Gravenhage 1999

39 *Zakelijk gezien*

Rapport van het institutioneel onderzoek naar de taken en handelingen van de dienst Domeinen van het ministerie van Financiën over de periode 1945-1994
(samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-42-2) 's-Gravenhage 1996

40 *Geregeld toezicht*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de regulering van en het toezicht op de centrale bank, het kredietwezen, het effectenverkeer en het giroverkeer (en de Rijkspostspaarbank), het voorkomen van het witwassen van uit criminele activiteiten verkregen gelden, en het financiële verkeer in buitengewone omstandigheden, 1940-1995
(samenstelling: drs. N.P. van Egmond; ISBN 90-74442-43-9) 's-Gravenhage 1996

41 *En morgen gezond weer op*

Een institutioneel onderzoek naar het takenpakket en de handelingen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne, 1940-1995
(samenstelling: drs. I.E.C.M. Broos m.m.v. ing. S. Slagter en drs. H.E. Erich; ISBN 90-74442-46-3)
's-Gravenhage 1996 **uitverkocht**

42 *Leergeld*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein studiefinanciering, 1945-1994
(samenstelling: J. van der Meer en G.J. Willighagen; ISBN 90-74442-47-1) 's-Gravenhage 1997

43 *Die zijn schuld betaalt, verarmt niet*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de zorg voor de financiering en beheersing van de staatsschuld, 1940-1993
(samenstelling: drs. A. Ettekoven; ISBN 90-74442-48-x) 's-Gravenhage 1997

44 *Bomen met beleid*

Een institutioneel onderzoek naar actoren, taken en handelingen op het beleidsterrein bosbouw, 1945-1995
(samenstelling: drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-49-8) 's-Gravenhage 1997

45 *Het Rijk onder dak*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein van de rijkshuisvesting, 1945-1994 en in het bijzonder de Rijksgebouwendienst (1922-1994)
(samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets; ISBN 90-74442-52-8) 's-Gravenhage 1997

- 46 *"In den strijd tegen onwetendheid, valsche voorstelling en leugen"*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein voorlichting van de rijksoverheid, 1931-1990
(samenstelling: drs. M.J.B. Kavelaars; ISBN 90-74442-50-1) 's-Gravenhage 1997
- 47 *Het verdiende loon*
Een institutioneel onderzoek op het terrein van inkomens- en arbeidsvoorwaardenbeleid over de periode 1940-1994
(samenstelling: A. Ettekoven en A.T. Spijksma; ISBN 90-74442-51-x) 's-Gravenhage 1997
- 48 *De draden van de WEB*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein beroepsonderwijs en volwasseneneducatie 1945 - 1995/1996
(samenstelling: drs. A.E.M. Jonker; ISBN 90-74442-54-4) 's-Gravenhage 1998
- 49 *Van pro-actie tot nazorg*
Een institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing vanaf 1952
(samenstelling: W.D. Küller; ISBN 90-74442-57-9) 's-Gravenhage 1998
- 50 *Te land, ter zee en in de lucht*
Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen op het beleidsterrein militaire operatiën van het ministerie van Defensie en voorgangers, 1945-1993
(samenstelling: A.D.M. Bakker, F. van Dijk, drs. F. van der Doe, dr. B. Jaski, drs. L. Verbeek; ISBN 90-74442-63-3) 's-Gravenhage 1998 **uitverkocht**
- 51 *Openluchtrecreatie*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein openluchtrecreatie over de periode 1945-1996
(samenstelling: drs. R. van der Wal; ISBN 90-74442-60-9) 's-Gravenhage 1998
- 52 *Speciaal Centraal*
Een institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein speciaal onderwijs periode 1950-1996
(samenstelling: Y. van Dam-Kooij; ISBN 90-74442-53-6) 's-Gravenhage 1998
- 53 *Geschiedschrijving van de toekomst*
Een rapport institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein algemeen wetenschappelijke beleidsvoorbereiding, (1892) 1945-1996
(samenstelling: drs. F. van der Doe, drs. A.G. de Vries, drs. Ch. M. Zeegers; ISBN 90-74442-58-7) 's-Gravenhage 1998
- 54 *Gewasbescherming*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein Gewasbescherming met actoren en handelingen in de periode 1945-1993
(samenstelling: drs. M.L. Baten; ISBN 90-74442-61-7) **nog te verschijnen**
- 55 *Een academische zaak, deel II*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein wetenschappelijk onderwijs, (1945) 1960-1997
(samenstelling: drs. Ch.M. Zeegers; ISBN 90-74442-59-5) 's-Gravenhage 1998
- 56 *Behoorlijk behandeld*
Rapport van een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de Nationale Ombudsman (1964), 1982-1997
(samenstelling: drs. R.J.B. Hageman; ISBN 90-74442-55-2) 's-Gravenhage 1998
- 57 *Staatsdeelneming en financiering van het bedrijfsleven*
Een institutioneel onderzoek naar de handelingen en taken van de Rijksoverheid op het beleidsinstrument staatsdeelnemingen en financiering van het bedrijfsleven, 1940-1995
(samenstelling: drs. G. Beks, drs. A.G. de Vries; ISBN 90-74442-56-0) 's-Gravenhage 1998

- 58 *De Sociaal-Economische Raad*
Een institutioneel onderzoek naar de taken en handelingen van de SER, 1950-1997
(samenstelling: E.A.T.M. Schreuder; ISBN 90-74442-65-5) 's-Gravenhage 1998
- 59 *Met rede gekaveld*
Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen van actoren op het terrein van de landinrichting in de periode 1945-1993
(samenstelling: drs. R.J.B. Hageman; ISBN 90-74442-67-6) 's-Gravenhage 2000
- 60 *Een Academische Zaak, deel I*
Een institutioneel onderzoek naar universiteiten op het beleidsterrein wetenschappelijk onderwijs sinds (1981) 1968-1998
(samenstelling: J. van der Meer en A. Spijksma; ISBN 90-74442-64-1) 's-Gravenhage 1999
- 61 *De militaire inlichtingendiensten*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheid op het terrein van de militaire inlichtingendiensten, (1930) 1945-1999
(Samenstelling: dr. D. Engelen; ISBN 90-74442-65-x) 's-Gravenhage 1999
- 62 *Hoger Beroepsonderwijs*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van nationale overheidsorganen op het beleidsterrein hoger onderwijs, (1945)1968-1998
(samenstelling: drs. Ch.M. Zeegers; ISBN 90-74442-66-8) 's-Gravenhage 1999
- 63 *Mammoetsporen, deel I*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein voortgezet onderwijs, 1968-1998
(samenstelling: Y. van Dam-Kooij; ISBN 90-74442-68-4) 's-Gravenhage 1999
- 64 *Klaar...af*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein basisonderwijs, 1945-1998
(samenstelling: Y. van Dam-Kooij, H. Sauter, J. Yard; ISBN 90-74442-69-2) 's-Gravenhage 1999
- 65 *Belastingen: de geheiligde schuld*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van actoren op het beleidsterrein van de heffing van rijksbelastingen op grond van de wet- en regelgeving betreffende de zogenoemde heffingswetten per belastingsoort, met uitzondering van de invoerrechten en accijnzen, 1940-1993
(samenstelling: P.C.A. Lamboo; ISBN 90-74442-70-6) 's-Gravenhage 1999
- 66 *Verstrekkende zekerheid*
Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein sociale zekerheid ten aanzien van de sociale verzekeringen, 1940-1997
(samenstelling: J. van der Meer, A. Wittkamp, J. Lendering; ISBN 90-74442-71-4) 's-Gravenhage 1999
- 67 *Toezicht verzekerd*
Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein toezicht op het verzekeringsbedrijf, 1940-1996
(samenstelling: drs. B.J. Abels; ISBN 90-74442-73-0) 's-Gravenhage 1999
- 68 *Constitutionele zaken*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein constitutionele zaken.
(samenstelling: M. Schaap en drs. M.C. Windhorst; ISBN 90-74442-74-9) 's-Gravenhage 1999
- 69 *Mammoetsporen deel II*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de (rijks)overheid op het beleidsterrein middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo), 1968-1999
(samenstelling: Y. van Dam-Kooij; ISBN 90-74442-75-7) 's-Gravenhage 1999
- 70 *Medewetgeving en controle*
Een institutioneel onderzoek naar de Staten-Generaal, 1945 - 2002

(samenstelling: drs. B.J. Abels, C.G. van Beek, drs. H.R. Jordaan, T.P. Reuderink-Kort, T.A. Rolak, dr. A.P. Versteegh; ISBN 90-5909-043-8) 's-Gravenhage 2004

71 *Volgens de regelen der kunst*

Rapport institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein kunsten, (1945) 1965-1999

(samenstelling: drs. Ch. M. Zeegers; ISBN 90-74442-76-5) 's-Gravenhage 1999

72 *Overheidspersoneel: arbeidsverhoudingen*

Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein arbeidsverhoudingen bij overheidspersoneel, 1945-1995 (1997)

(samenstelling: drs. R. van der Wal, m.m.v. drs. M.L. Baten, drs. R.P.B.A. Dingemans, J. van der Meer, M. Schaap en drs. J.H. de Vries; ISBN 90-74442-99-4) 's-Gravenhage 2000

73 *Overheidspersoneel: arbeidsvoorwaarden*

Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein arbeidsvoorwaarden rijkspersoneel, 1945-1996

(samenstelling: G.J. Huizinga, H. van der Meer, A.B. van der Ploeg, H.H. Scholtens; ISBN 90-5909-001-2) 's-Gravenhage 2000

74 *Overheidspersoneel: buitensectorale arbeidsvoorwaarden*

Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein buitensectorale arbeidsvoorwaarden bij de overheid, 1945-1996

(samenstelling: M. Schaap; ISBN 90-5909-038-1) 's-Gravenhage 2003

75 *Overheidspersoneel: formatiebeleid, arbeidsmarktbeleid en personeelsontwikkeling en mobiliteit*

Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein formatiebeleid, arbeidsmarktbeleid en personeelsontwikkeling en mobiliteit bij de (rijks)overheid, 1945-1996.

(samenstelling: drs. R.P.B.A. Dingemans m.m.v. F.C. Hartman; ISBN 90-5909-003-9) 's-Gravenhage 2000

76 *Overheidspersoneel: arbeidsomstandigheden*

Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein arbeidsomstandigheden bij de overheid, 1945-1996

(samenstelling: drs. J.H. de Vries; ISBN 90-74442-98-6) 's-Gravenhage 2000

77 *Overheidspersoneel: personeelsinformatievoorziening- en administratie*

Een rapport institutioneel onderzoek naar personeelsinformatievoorziening- en administratie

(samenstelling: M. Schaap; ISBN 90-5909-002-0) 's-Gravenhage 2000

78 *Herverzekerd*

Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein herverzekering van export- en importkredieten en investeringsgaranties, 1940-1996

(samenstelling: A.A. Mietes; ISBN 90-74442-81-1) 's-Gravenhage 1999

79 *Natuur- en landschapsbeheer en relatienotabeleid*

Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen van actoren op de beleidsterreinen natuur- en landschapsbeheer (1945-) en relatienotabeleid (1947-)

(samenstelling: drs. N. van Oldenbeek en drs. A. Fris; ISBN 90-74442-78-1) 's-Gravenhage 2000

80 *Agrarische handelspolitiek en exportbevordering.*

Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen van actoren op het gebied van de agrarische handelspolitiek, internationale samenwerking en exportbevordering ten aanzien van agrarische en visserijproducten, en naar de agrarische vertegenwoordiging in het buitenland, vanaf 1945

(samenstelling: J.H. van Tol; ISBN 90-74442-73-3) 's-Gravenhage 2000 **uitverkocht**

81 *Macro-economische politiek*

Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein macro-economische politiek in de periode 1947-

1999 (samenstelling: drs. H.M. Schrauwens en A.P. Smit; ISBN 90-74442-80-3) 's-Gravenhage 1999

82 *Energiebeleid, deel I*

Een institutioneel onderzoek naar het beleid van de rijksoverheid met betrekking tot het algemeen energiebeleid, de elektriciteitsvoorziening, de kernenergie, de energiebesparing en de duurzame energie, 1946-1994

(samenstelling: drs. G. Beks, C.I.L. Houbraken, G.F. van Neer, A.P. Smit en drs. H.M. Schrauwers; ISBN 90-5909-024-1) 's-Gravenhage 2001

83 *Energiedelfstoffen*

Een institutioneel onderzoek naar het beleid van de rijksoverheid met betrekking tot de in Nederland aangetroffen energiedelfstoffen over de jaren 1946-1994

(samenstelling: dr. L. Hovy, drs. H.M. Schrauwers, A.P. Smit; ISBN 90-74442-79-x) 's-Gravenhage 2000

84 *Integraal beleid verkeer en vervoer*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein overkoepelend inlands verkeer en vervoer, 1945-2000

nog te verschijnen

85 *Goed vervoerd*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein goederenvervoer, 1945-1996

(samenstelling: drs. N. Marcelis, M. de Koning en drs. A. Spieksma)

nog te verschijnen

86 *Iedereen onderweg*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein personenvervoer, 1945-1996

(samenstelling: dr. L. Hovy m.m.v. drs. N.P. van Egmond, drs. M. de Koning en drs. A. Spieksma, ISBN 90-5909-029-2) 's-Gravenhage 2002

87 *Reclassering*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein reclassering, 1948-1999

(samenstelling: drs. P.R. te Slaa; ISBN 90-74442-82-x) 's-Gravenhage 2000

88 *Wie wat spaart, die wat heeft*

Een institutioneel onderzoek op het terrein van het bezitsvormingsbeleid over de periode 1940-1994

(samenstelling: A. Ettekoen; ISBN 90-74442-83-8) 's-Gravenhage 2000

89 *Sociale Voorzieningen*

Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein sociale zekerheid ten aanzien van sociale voorzieningen, 1940 -1996

(samenstelling: J. van der Meer en A. Wittkamp; ISBN 90-5909-009-8) 's-Gravenhage 2002

90 *Wapens in het vizier*

Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen op het beleidsterrein wapens en munitie, 1945-1997 (samenstelling: drs. L.P.A. Siepel; ISBN 90-74442-84-6) 's-Gravenhage 2000

91 *Consumentenbeleid*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein consumentenbescherming en consumentenrecht, voorzover dit thans wordt aangestuurd door het ministerie van Economische Zaken, over de jaren 1946-1996

(samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets; ISBN 90-74442-86-2) 's-Gravenhage 2000

92 *Overheidsinformatievoorziening*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheidsorganen op het beleidsterrein overheidsinformatievoorzieningen, 1945 - 1999

(samenstelling: drs. P. Fijnheer; ISBN 90-5909-035-7) 's-Gravenhage 2003

93 *Mededingingsbeleid*

Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen inzake de economische mededinging over de periode 1946-1998, waaronder inbegrepen het handelen van het Bureau Industriële Eigendom en de Nederlandse Mededingingsautoriteit
(samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets; ISBN 90-74442-85-4) 's-Gravenhage 2000

94 *Milieubeheer*

Een institutioneel onderzoek naar de handelingen van diverse actoren op het beleidsterrein Milieubeheer en de thans daaronder vallende taken van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer over de jaren 1945-1994.
(samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets, J.W.J.M. Bogaarts, drs. N.C. van Oldenbeek, M. Schaap, drs. J. Velsink; red. dr. J.A.A. Bervoets; 2 delen; ISBN 90-74442-87-0) 's-Gravenhage 2000

95 *Rechtspersonen*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheidsorganen op het beleidsterrein rechtspersonen, 1945-1998
(samenstelling: drs. R. Koster) **nog te verschijnen**

96 *Wetenschapsbeleid*

Een institutioneel onderzoek naar het wetenschapsbeleid van de rijksoverheid in de periode 1945-1999
(samenstelling: dr. A.P. Versteegh; ISBN 90-74442-88-9) 's-Gravenhage 2000

97 *Een academische zaak, deel III*

Een institutioneel onderzoek naar het werkterrein van de academische ziekenhuizen, 1985-
(samenstelling: drs. N. van Heezik; ISBN 90-74442-89-7) 's-Gravenhage 2003

98 *Weerkorpsen en particuliere beveiligingsorganisaties*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van weerkorpsen en particuliere beveiligingsorganisaties (1945-1997)
(samenstelling: drs. M.J. Bagchus; ISBN 90-74442-90-0) 's-Gravenhage 2000

99 *“Verraders waarvoor in een bevrijd Nederland geen plaats zal zijn”*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein van de bijzondere rechtspleging, 1945-1952
(samenstelling: drs. S.C. Kooijman; ISBN 90-74442-91-9) 's-Gravenhage 2000

100 *Handelen met de sterke arm, deel I*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein politie, 1945-1993
(samenstelling: drs. M.J. Bagchus; ISBN 90-74442-92-7) 's-Gravenhage 2000

101 *Adelsbeleid, adelsrecht en het decoratiestelsel*

Een institutioneel onderzoek naar het adelsbeleid, adelsrecht en het decoratiestelsel na 1945
(samenstelling: drs. G. Beks, Y. van Dam-Kooij en M. Swen; ISBN 90-74442-93-5) 's-Gravenhage 2000

102 *Ieder zijn nummer*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de minister van Defensie en de minister van Sociale Zaken (en Werkgelegenheid) op het beleidsterrein dienstplicht 1945-1996
(samenstelling: drs. Y.L. Bender, drs. F. van der Doe en drs. M.L. Loef; ISBN 90-74442-94-3) 's-Gravenhage 2000

103 *Gedane buitenlandse zaken*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein buitenland, ontwikkelingssamenwerking en het ministerie van Buitenlandse Zaken, 1945-1990 (1994)
(samenstelling: P.L. Groen, drs. E. Burger en drs. J. Steenhuis; ISBN 90-74442-95-1) 's-Gravenhage 2000

104 *Beroepkwaliteit*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein kwaliteitszorg voor de bedrijfsvoering en beroepsuitoefening in Nederland, 1946-1999
(samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets; ISBN 90-74442-96-x) **nog te verschijnen**

- 105 *IJken en meten*
Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het terrein van de metrologie, 1946-1997.
(samenstelling: A.A. Mietes; ISBN 90-5909-013-6) 's-Gravenhage 2001
- 106 *Persoonsregistraties*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein persoonsregistraties 1968-2000
(samenstelling: drs. P.R. te Slaa; ISBN 90-74442-97-8) 's-Gravenhage 2000
- 107 *Gezondheid en welzijn van dieren*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein gezondheid en welzijn van dieren 1945-1998
(samenstelling: E.A.T.M. Schreuder; ISBN 90-5909-004-7) 's-Gravenhage 2000
- 108 *Prijsbeleid en Economische Controle*
Een tweetal institutionele onderzoeken naar het handelen van de rijksoverheid met betrekking tot prijsregulering voor zover dit wordt aangestuurd door het Ministerie van Economische Zaken, over de jaren 1946-1999 en naar het handelen van de Economische Controledienst en zijn voorgangers over de jaren 1946-1999
(samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets; ISBN 90-5909-005-5) 's-Gravenhage 2000
- 109 *Het mestbeleid*
Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen van actoren binnen het mestbeleid van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 1945-1997
(samenstelling: drs. P. Spierenburg; ISBN 90-5909-009-3) 's-Gravenhage 2001
- 110 *Schappelijk welzijn op maat*
Een institutioneel onderzoek naar beleidsterreinen binnen het taakgebied welzijn, 1945-1996
(samenstelling: dr. B. Jaski; ISBN 90-5909-007) 's-Gravenhage 2001
- 111 *Verzekerd op weg*
Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen voortvloeiend uit de Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen, 1964-2000
(samenstelling: drs. B.J. Abels, drs. G. Beks, drs. N. van Heezik; ISBN 90-5909-010-1) 's-Gravenhage 2001
- 113 *Coördinatie integratiebeleid minderheden*
Institutioneel onderzoek naar het taakveld van de Directie Coördinatie Integratiebeleid Minderheden 1978-1999
(samenstelling: drs. C.R. van Troost; ISBN 90-5909-036-5) 's-Gravenhage 2003
- 114 *Werkende arbeidsverhoudingen*
Een institutioneel onderzoek op het terrein van rijksoverheid en arbeidsverhoudingen (1940) 1945-1994
(samenstelling drs. E. Burger; ISBN 90-5909-011-X) 's-Gravenhage 2001
- 115 *Internationale samenwerking in de volksgezondheid*
Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het terrein van de volksgezondheid
(samenstelling: Y. Alkema; ISBN 90-5909-014-4) 's-Gravenhage 2001
- 116 *Vluchten kan niet meer*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheid van de overheidsorganen op het beleidsterrein internationale rechtshulp in strafzaken
(samenstelling: drs. A. Mul; ISBN 90-5909-015-2) 's-Gravenhage 2001
- 117 *Voedings- en productveiligheid*
Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen inzake de bescherming van de volksgezondheid tegen ondeugdelijke voedingsmiddelen en producten, 1945-1996
(samenstelling: drs. N.J. van Oldenbeek; ISBN 90-5909-012-8) 's-Gravenhage 2001

118 *Ere wie ere toekomt*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheid op het beleidsterrein auteursrecht, (1912) 1945-2000

(samenstelling: drs. R. Baan; ISBN 90-5909-017-9) 's-Gravenhage 2001

119 *De schoonste parel op de Kroon*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein gratie (1945-2000)

(samenstelling: drs. A. Mul; ISBN 90-5909-016-0) 's-Gravenhage 2001

120 *Ruimtelijke ordening en geo-informatie*

Rapport institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het terrein van de ruimtelijke ordening en van de geo-informatie, 1945-1999

(samenstelling: E.A.T.M. Schreuder; ISBN 90-5909-018-7) 's-Gravenhage 2002

121 *Ter voorkoming van erger*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein infectieziektebestrijding en preventieve gezondheidszorg, 1945-1996

(samenstelling: drs. J.J. Philippi m.m.v. drs. I.E.C.M. Broos en drs. J. van der Meer; ISBN 90-5909-019-5) 's-Gravenhage 2001

122 *Per Undas Adversas*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de Binnenlandse Veiligheidsdienst en zijn voorgangers, 1945-2002

(samenstelling: dr. D. Engelen; ISBN 90-5909-020-9) 's-Gravenhage 2002

123 *Onder invloed*

Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen ten aanzien van verslaving, 1945-1966

(samenstelling: drs. J. van de Meer en M. Schaap; ISBN 90-5909-021-7) 's-Gravenhage 2001

124 *Gedeelde geschillen*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rechterlijke macht

(samenstelling: drs. R.P.B.A. Dingemans en R.W. Steensma; ISBN 90-5909-022-5) 's-Gravenhage 2001

125 *Cultuurbeheer*

Een institutioneel onderzoek naar het cultuurbeheer van de rijksoverheid in de periode 1945-2000

(samenstelling: drs. R.P.B.A. Dingemans en dr. A.D. Versteegh; ISBN 90-5909-023-3) 's-Gravenhage 2002

126 *Internationaal financieel en monetair beleid*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het terrein van internationale financiële en monetaire betrekkingen en beleid, 1945-2000

(samenstelling: E.A.T.M. Schreuder; ISBN 90-5909-026-8) 's-Gravenhage 2002

127 *Vergoeding van materiële oorlogs- en watersnoodschaden*

Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein financieel-economisch beleid, onderdeel vergoeding van geleden materiële oorlogsschaden als gevolg van de Tweede Wereldoorlog en geleden materiële schaden als gevolg van de watersnoodramp 1953, periode 1940-ca.1980

(samenstelling: P.C.A. Lamboo; ISBN 90-5909-025-X) 's-Gravenhage 2002

128 *Leraar onder voorwaarden*

Een institutioneel onderzoek op het terrein van arbeidsvoorwaarden en beroepskwaliteit in de sector onderwijs en wetenschappen 1945-2000

(samenstelling: drs. T.J. van Galen-Steegstra; ISBN 90-5909-027-6) 's-Gravenhage 2002

129 *In eigen hand*

Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen inzake patiëntenbeleid 1945-1997
(samenstelling: R. Ubachs; ISBN 90-5909-028-4) 's-Gravenhage 2002

130 *Het kanaliseren van de menselijke speelzucht*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheid met betrekking tot het beleidsterrein kansspelen 1945-2000
(samenstelling: drs. L.P.A. Siepel; ISBN 90-5909-030-6) 's-Gravenhage 2002

131 *Emanciperen kun je leren*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein emancipatie en gelijke behandeling 1965-1998
(samenstelling: drs. T.J. van Galen-Steegstra; ISBN 90-5909-031-4) 's-Gravenhage 2002

132 *Deviezen zijn schaars*

Een institutioneel onderzoek naar het deviezenbeleid van de overheid in de periode 1945-1981
(samenstelling: A.A. Mietes; ISBN 90-5909-032-2) 's-Gravenhage 2002

133 *Volksgezondheidssubsidies*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein subsidiëring op het terrein van de volksgezondheid 1945-1997
(samenstelling: J. Lendering m.m.v. J. van der Meer; ISBN 90-5909-033-0) 's-Gravenhage 2002

135 *Gevangeniswezen en TBS*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein gevangeniswezen en terbeschikkingstelling (TBS) 1945-2000
(samenstelling: P.R. te Slaa, G. Beks, T. Bachgus; ISBN 90-5909-034-9)

nog te verschijnen

136 *Volkshuisvesting*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein volkshuisvesting over de jaren 1945-1994
(samenstelling: J.A.A. Bervoets, N.C. van Oldenbeek, J.C. Velsink; ISBN 90-5909-041-1)
's-Gravenhage 2003

140 *Lijkbezorging*

Institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein lijkbezorging 1945-1998
(samenstelling: Carla Lont, Mathilde Kors; ISBN: 90-5909-038-1) 's-Gravenhage 2003

143 *Organisatie Rijksoverheid*

Institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein organisatie van de rijksoverheid 1945-1999
(samenstelling Petra Honnef, Mathilde Kors, Paul Spierenburg, Hanno de Vries; ISBN 90-5909-037-3)
's-Gravenhage 2003

151 *Geld speelt een hoofdrol*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen in het kader van de geldzuivering, onderdeel van het financieel-economische en monetaire beleidsterrein waarvoor de Minister van Financiën verantwoordelijk is 1942-1986
(samenstelling: P.C.A. Lamboo; ISBN 90-5909-040-3) 's-Gravenhage 2003